

Εντυπο κλειστό Αρ. Αδ. 1133/25.2.97 Κ.Δ.Α.

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ

ΔΡΑΣΗ - ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ - ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Ετος 12ο - Τεύχος **48**

(Οκτώβριος - Δεκέμβριος 1997)

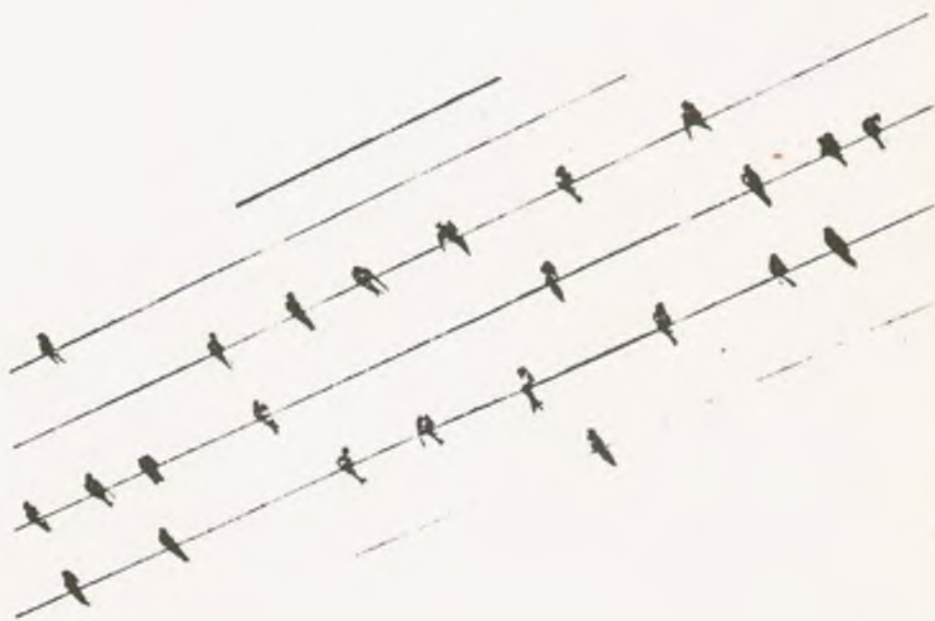
ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΥΤΟ:

	Σελ.
☐ Γ. Δασκάλου: Έχουν μέλλον οι Συνεταιρισμοί;	193
☐ Δ. Μαυρογιαννή: Άσκηση νομοθετικής πολιτικής στον τομέα της συνεταιριστικής και κοινωνικής οικονομίας	217
☐ Δ. Κουνατιάδη: Η επέτειος των 50 χρόνων της ΣΕΚΕ	225
☐ Κ. Παπαγεωργίου: Μακροχρόνια προβλήματα των Συνεταιρισμών	239
☐ Κ. Παπαγεωργίου: Προσανατολισμοί για την ανασυγκρότηση των Αγροτικών Συνεταιρισμών	249

ΧΡΕΟΣ ΜΑΣ

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΣΑΣ ΑΝΟΙΞΗ!

ΑΓΡΟΤΙΚΗ
ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ
με ανθρώπινο πρόσωπο

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ

ΔΡΑΣΗ - ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ - ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Έτος 12ο - Τεύχος 48

(Οκτώβριος - Δεκέμβριος 1997)

ΕΧΟΥΝ ΜΕΛΛΟΝ ΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ;(*)

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΧΡ. ΔΑΣΚΑΛΟΥ

Καθηγητής ΤΕΙ Πειραιά

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Η επικαιρότητα, επηρεασμένη και από την πρόσφατη συζήτηση στη Βουλή διατάξεων νομοσχεδίου για τη ρύθμιση ή τη διαγραφή συνεταιριστικών χρεών⁽¹⁾, δημιουργεί διάχυτη την εντύπωση **αρνητικής απαντήσεως** στο ερώτημα του τίτλου. Αυτή η ευκολία της στιγμής αποδεικνύεται στη συνέχεια ότι **δεν αποτελεί μία μακροχρόνια προοπτική**. Χρειάζεται συνεπώς η επίπονη προσπάθεια αντιστροφής του κοινωνικού κλίματος και υιοθέτησεως ενός νέου τύπου συνεταιρισμού, ανταποκρινομένου στις διευρυνόμενες, σύνθετες ανάγκες, διαρκώς αυξανομένων στρωμάτων του πληθυσμού της χώρας.

2. Ο τίτλος του θέματος «Έχουν μέλλον οι συνεταιρισμοί;» προσανατολίζει στο μέλλον. Απαιτείται όμως ν' αναζητηθούν μερικά καθοριστικά στοιχεία του **παρελθόντος** των συνεταιρισμών ή **σταθερά σημεία**, κατά την αρχιμήδειο⁽²⁾ λογική, ώστε, με βάση αυτά τα σημεία, να γίνει η προέκταση στο μέλλον, να σκιαγραφηθεί η πιθανή μελλοντική τροχιά.

3. Το παρελθόν, εντεταγμένο πλέον στη στατικότητα της ιστορίας, θ' αναλυθεί. Κρίνεται όμως αναγκαία η διατύπωση **ενός γενικού ορισμού του συνεταιρισμού**, ο οποίος να συνδυάζει τις χρήσιμες εμπειρίες του παρελθόντος με τις μελλοντικές προσμονές⁽³⁾.

Ο συνεταιρισμός είναι μία εκ των πολλών μορφών οικονομικής συνεργασίας προσώπων για τη συμμετοχική υλοποίηση κοινών επιχειρηματικών στόχων. Στις περισσότερες των περιπτώσεων ο συνεταιρισμός (π.χ. γεωργικός,

(1) Βλ. άρθρα 14 κ.ε. του Ν 2538 στο ΦΕΚ Α' 242/1.12.1997.

(2) Αρχιμήδης (287 - 212 π.Χ.). Σταθερά σημεία αναζητούσε με τη φράση του "Δός μοι πρῶ στῶ και των γακινάσω".

(3) Προσμονή = Η πλήρης ελπίδων αναμονή, σελ. 876, Επίτομον Λεξικόν της Ελληνικής Γλώσσης, Πάπυρος - Λαρούς, 1972.

(*) Διεύρυνση κειμένου ομιλίας στις 11.12.1997 σε εκδήλωση εγκαινιάσεως των νέων γραφείων του Ινστιτούτου Συνεταιριστικών Ερευνών και Μελετών, (ΙΣΕΜ, Γενναδίου 8 και Ακαδημίας, 4ος όροφος, 106 78 Αθήνα, Τηλ. 3821785, Fax 3825739).

προμηθευτικός, παραγωγικός, πωλήσεων) αποτελεί επιχείρηση τομεακής συνεργασίας νομικώς και οικονομικώς ανεξαρτήτων μικρών ατομικών επιχειρήσεων. Είναι συνδεδεμένος με τον τόπον εργασίας ή/και διαμονής των συνεταιριτών. Λειτουργεί με βάση τους κανόνες και τα μέσα του επισήμου καταστατικού, από το οποίο διασφαλίζονται η εκουσιότητα και η ελευθερία της υπευθύνου συμμετοχής των μελών στις εργασίες, αλλά και η εύλογη, μη γραμμική ως προς την κεφαλαιακή συμβολή, συμμετοχή όλων των μελών στη λήψη των αποφάσεων και στη διανομή των αποτελεσμάτων λειτουργίας.

Βασικό στοιχείο του ανωτέρω ορισμού αποτελεί η εγγύηση της πλήρους ελευθερίας επιλογής από τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα ενός προσοιτού στις μάζες σχήματος επαγγελματικής συνεργασίας, χωρίς υψηλούς φραγμούς κεφαλαιακής συμμετοχής.

Επίσης, ο εκουσιος χαρακτήρας συμμετοχής των μελών στο κεφάλαιο και στις εργασίες (αυτενέργεια), κατά μόνιμον τρόπον εντός προσδιοριζόμενης (και διευρυνόμενης) γεωγραφικής περιοχής, στηρίζει τους δεσμούς αλληλεγγύης, οι οποίοι επιτρέπουν την απόκλιση από τον επιβαλλόμενο από το κεφάλαιο κανόνα της ευθείας αναλογικότητας στη λήψη των αποφάσεων και στη διανομή των πλεονασμάτων. Αυτενέργεια και αλληλεγγύη δημιουργούν μία δυναμική σχετικής ανεξαρτήσεως από τις συνήθειες κεφαλαιοκρατικές δυνάμεις της αγοράς ή του Κράτους για το συνεργαζόμενο πλήθος. Αυτή η δυναμική δρα προωθητικώς και στις ατομικές, αυτόνομες, επιχειρηματικές προσπάθειες, ώστε να αντλείται ωφέλεια αναλόγου μεγέθους στο επίπεδο εκάστου μέλους.

Η αξιωματική επιλογή της δημοκρατικής αυτοδιοικήσεως θεμελιώνεται στην επιθυμία μετριάσεως της "δουλείας", που κληρονόμησαν τα μέλη από τις κοινωνικο-οικονομικές και φυσικογεωγραφικές συνθήκες και όχι επιδεινώσεως αυτής της "δουλείας" από τη δεσποτική και αδιαφανή διαχείριση των οικονομικών σχέσεων με την ανεξέλεγκτη καπιταλιστική κερδοσκοπία. Γενικότερα, ο συνεταιρισμός δύναται ν' αντιπροσωπεύει **την ισχύ των αδυνάμων** για μίαν οικονομική Realpolitik (προσγειωμένη στην πραγματικότητα ειρηνική οικονομική πολιτική), αντιτάσσοντας την ηθική ιδεολογία της κοινωνικής αλληλεγγύης στην αναζήτηση και μόνον του κέρδους από τους ψυχρούς (χωρίς ευαισθησία) κανόνες της αγοράς.

Επισημαίνεται, τέλος, ότι ο συνεταιρισμός αποτελεί μίαν επίπονη διαδικασία για την αντιμετώπιση δυσχερών καταστάσεων. Δεν υπόσχεται την πλήρη, γενική, απεριόριστη, διαρκή και άκοπη ευτυχία. Δεν είναι ένα ιδεολόγημα, αλλά μία εκουσία αγωνιστική πρακτική. Κατ' εξοχήν έργον ανθρώπων, επικαλούμενο την εκδήλωση των αρετών τους, τουλάχιστον στα ανώτερα διοικητικά κλιμάκια, ο συνεταιρισμός υπόκειται στα τραύματα των ανθρωπίνων αδυναμιών κατά την πρακτικήν εφαρμογήν, οπότε, ως συγκρουσιακή εκδήλωση, αποκτά και τον χαρακτηρισμό του ουτοπικού εγχειρήματος.

4. Ο προηγούμενος ορισμός χαράσσει την ταυτότητα και τον ρόλο του συνεταιρισμού ως λειτουργικής μονάδας συνεργασίας σε ένα φιλελεύθερο και ανταγωνιστικό περιβάλλον, όπου το Κράτος αρκείται σε επιτελικόν κυρίως

ρόλον. Μέχρι τώρα όμως, ο συνεταιρισμός και κατά τη γενικότερη ορολογία ο συνεργατισμός⁽¹⁾, εχρησιμοποιήθη, ιδιαίτερος στην Ελλάδα, ως ένα **ιδιόμορφο ανοικτό σύστημα**.

Το σύστημα, κατ' αρχήν, ορίζεται ως ένα συνεκτικό σύνολο λειτουργικών κανόνων, δια της απλής και ομοιογενούς εφαρμογής των οποίων επιδιώκεται η προσέγγιση ορισμένων βασικών στόχων, τόσο στο επίπεδο της στοιχειώδους μονάδας, όσο και στο επίπεδο ενός ευρύτερου κοινωνικού συνόλου. Καθοριστικό γνώρισμα του συστήματος αποτελεί η πηγή ορισμού των κανόνων και των στόχων. Εάν οι κανόνες και οι στόχοι πηγάζουν από τα υποκείμενα της δράσεως και σ' αυτά προορίζονται, τότε πρόκειται για ένα εκούσιο, κλειστό σύστημα (ακραία περίπτωση του αποτελούν οι μυστικές οργανώσεις και πλέον εξελιγμένη μορφή οι επαγγελματικοί σύλλογοι, όπως ο ιατρικός, δικηγορικός, χρηματιστηριακών πρακτόρων κ.ο.κ.). Εάν όμως κανόνες και στόχοι προκύπτουν από συνδυασμούς εσωτερικών διεργασιών και εξωτερικών επεμβάσεων, τότε πρόκειται για ένα ανοικτό σύστημα κυμαινόμενου βαθμού εκουσιότητας και ελευθερίας.

Στη δεύτερη περίπτωση η ισορροπία των σχετιζομένων εν δράσει δυνάμεων και η προσέγγιση των στόχων καθίστανται αινιγματικές, όταν η εξωτερική επέμβαση αλλοιώνει τον επιθυμητό χαρακτήρα αυτόνομης και ανεξάρτητης λειτουργίας. Σ' αυτή την κατάσταση ενεπλάκησαν οι ελληνικοί συνεταιρισμοί μέχρις αλλοιώσεως των βασικών χαρακτηριστικών τους.

5. Εκτός από τον εξωτερικό επεμβατισμό, ο οποίος εμπεδώθηκε ως στοιχείο ορισμού του συνεταιρισμού στην Ελλάδα, εξ ίσου προβληματική απεδείχθη και η σοβαρή σύγχυση μεταξύ της επιδίωξης της οικονομικής αποτελεσματικότητας δια της συλλογικής συνεργασίας και της διαχειρίσεως της αορίστων επικαλούμενης **κοινωνικής αποστολής** αυτής της συνεργασίας.

Χωρίς αμφιβολία, όλες οι μορφές οικονομικής συνεργασίας, καθαρώς κεφαλαιοκρατικές ή εναλλακτικά σχήματα, περιέχουν τα κοινωνικά χαρακτηριστικά τους, τα οποία υποστηρίζουν αποτελεσματικότερα, όταν εξασφαλίζουν στον οικονομικό στίβο τη διαρκή ανάπτυξη και την υγιή μακροβιότητά τους.

Οικονομία και κοινωνία αποτελούν δύο αρρήκτως αλληλοεξαρτώμενες και αλληλοεπηρεαζόμενες έννοιες. Ειδικότερα, η πρόοδος στην κοινωνία εξαρτάται από την οικονομική πρόοδο και συνήθως εκδηλώνεται με ορισμένη υστέρηση. Και η κοινωνία όμως επηρεάζει ποικιλοτρόπως την οικονομική πρόοδο, αφού η κοινωνία αποτελεί ταυτοχρόνως το υποκείμενο (εργατική και αποταμιευτική δύναμη) και το αντικείμενο (καταναλωτική δύναμη) της οικονομικής προόδου. Τη νεωτεριστική δύναμη του ζεύγους των εννοιών, αποτελεί η οικονομία, ενώ η κοινωνία ακολουθεί υπό το βάρος των δεσμών του παρελθόντος. Εντός μιάς ή δύο δεκαετιών επεκράτησεν η έννοια της **παγκοσμιοποίησης της οικονομίας**, ενώ είναι αμφίβολον, εάν εντός ενός ή δύο αιώνων θα αποκα-

(1) Με τον όρον "συνεταιρισμός" αποδίδεται η στοιχειώδης συλλογική επιχειρηματική μονάδα, ενώ με τον όρον "συνεργατισμός" ή "συνεταιριστικό κίνημα" αποδίδεται το σύνολο των μονάδων και των γενικευμένων κανόνων τους (ιδεολογία) επί εθνικής κλίμακας.

τασταθεί η παγκοσμιοποίηση της ανθρωπίνης κοινωνίας.

6. Μεθοδολογικώς, επιλέγεται η προσέγγιση του θέματος δια της οδού της γενικεύσεως και κατοπτρεύσεως του αντικειμένου υπό ευρύτεραν γωνίαν. Ευκαιριακώς, ο γενικός λόγος, προς αποφυγήν του χαρακτηρισμού του ως θεωρητικού, εμπλουτίζεται με αναφορές αντιπροσωπευτικών της πράξεως παραδειγμάτων.

Στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία ο συνεταιρισμός εξετάζεται ως βιώσιμο στοιχείο της και περιορίζεται στις εγχώριες διαστάσεις του κατά την προσπάθεια αντιμετώπισεως των εγγενών αδυναμιών του. Στο επίπεδο αυτό πρωτεύουσα θέση κατέχουν το Εγώ και το ατομικό συμφέρον των πρωταγωνιστών του συνεταιρισμού, αφού κατά τον Πρωταγόρα (480 - 410 π. Χ.) "**Πάντων χρημάτων μέτρον άνθρωπος**".

Βασική επιδίωξη αποτελεί η τοποθέτηση του προβλήματος επί αντικειμενικής βάσεως, οριζομένης δια των προμνημονευθέντων υπό αναζήτηση σταθερών σημείων. Είναι τοις πάσι γνωστόν, άλλωστε, ότι η μη ορθή τοποθέτηση ενός προβλήματος οδηγεί σε βεβαίαν αποτυχία και τις πλέον σοβαρές ερμηνευτικές προσπάθειες του ανθρωπίνου πνεύματος.

Με τον ανωτέρω προσανατολισμόν ο κοινωνικός επιστήμων διατυπώνει τεκμηριωμένες απόψεις, οι οποίες να υποβοηθούν τους μεν συμπολίτες στην κατανόηση των εξελίξεων των γεγονότων και των διεθνών συσχετισμών, τους δε πολιτικούς στην επεξεργασία και λήψη αποφάσεων συμβιβαστών με τις επερχόμενες εξελίξεις. Αποφάσεις που να προωθούν την αρμονική ανάπτυξη των ατομικών δραστηριοτήτων με την πρόοδο του κοινωνικού συνόλου.

7. Η ανάπτυξη του θέματος γίνεται στα επόμενα **τρία μέρη**. Στο πρώτο αναλύονται τα ισχυρά και ασθενή σημεία του παρελθόντος των συνεταιρισμών. Στο δεύτερο τονίζονται ιδιαιτέρως οι ανάγκες που δημιουργούνται από την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας. Στο τρίτο, τέλος, προσδιορίζονται ορισμένες τομές, οι οποίες θεωρούνται απαραίτητες για ν' ανταποκριθεί ο ελληνικός συνεταιρισμός στις σύγχρονες και μελλοντικές απαιτήσεις.

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ: ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

8. Δείγματα ατύπου συνεργασίας παρουσιάζει αμέτρητα η ιστορία των λαών. Ο **πρώτος** όμως **συστηματικός συνεταιρισμός** εγκαινιάσθηκε τον περασμένο αιώνα (Rochdale Αγγλίας, 1844), ως τρόπος αντιμετώπισεως των δυσκολιών επιβιώσεως εκ μέρους των ασθενεστέρων οικονομικώς κοινωνικών στρωμάτων, τα οποία εδοκιμάζοντο από τη ραγδαία και ανεξέλεγκτη ανάπτυξη του καπιταλισμού μετά τη βιομηχανική επανάσταση του ΧVIII^{ου} αιώνα. Με αφετηρία την προστασία της αγοραστικής δυνάμεως του πενιχρού εισοδήματος της εργασίας κατά τη διάθεσή του για καταναλωτικά αγαθά, ο συνεταιρισμός υιο-

θετήθηκε και από άλλους τομείς της οικονομικής ζωής, όπως η αποταμίευση και η πίστωση, η παραγωγή, η στέγαση, η παροχή υγειονομικών φροντίδων, η ασφαλιστική κάλυψη κ.ά. Η ταχεία διάδοση σε έκταση και ποικιλία δραστηριοτήτων αυτού του νέου τρόπου οικονομικής οργανώσεως οδήγησε τις κυβερνήσεις των Κρατών της Δυτικής Ευρώπης στη νομοθετική πλαισίωση του θεσμού **πριν λήξει ο ΧΙΧ^{ος} αιώνας**. Από το 1895 ετέθη σε λειτουργία και **το παγκόσμιο ιδεολογικό όργανο** των συνεταιρισμών, η Διεθνής Συνεταιριστική Συμμαχία.

Η συνεταιριστική ιστορία της Ελλάδος κατά τον ΧΙΧ^ο αιώνα είναι πτωχή.

9. Η Ελλάδα επισημοποίησε τον θεσμόν με αρκετή καθυστέρηση, με την ψήφιση και δημοσίευση του **Ν 602/1915**. Δεν ανεδείχθησαν όμως σε εθνικό πρότυπο οι εγχώριες πρωτοβουλίες συνεργασίας, αν και ήταν επί μακρόν δοκιμασμένες σε διάφορες περιοχές της χώρας, αλλά επεβλήθη νομοθετικώς το κεντροευρωπαϊκό πρότυπο (Γερμανίας, Αυστρίας).

Οι αδήριτες ανάγκες επιβιώσεως των γενεών κατά το διαταραγμένο πρώτο ήμισυ του ΧΧ^{ου} αιώνα στην Ελλάδα ώθησαν τις λαϊκές μάζες στους συνεταιρισμούς και έκαναν αποδεκτές ορισμένες λειτουργικές ισορροπίες μεταξύ ρυθμιστικών παραγόντων, εξωγενών (νομοθετικών κυρίως) και ενδογενών (όπως η εκουσιότητα και η ελευθερία συμμετοχής⁽¹⁾), στα όρια των ανεξαρτήτων ατομικών εκμεταλλεύσεων. Ανάγκες και κίνδυνοι, σπανίως δε η γνώση, οδήγησαν τις μάζες του αστικού και κυρίως του αγροτικού πληθυσμού στην ένταξη στο συνεταιρισμό. Η παραμονή στο συνεταιρισμό και η συνεργασία διήρκεσαν στους αστικούς πληθυσμούς κατά κανόνα όσον και η ενωτική κρίση.

Επιβίωσαν ελάχιστες εξαιρέσεις, όπου έγινε συνδυασμένη χρήση και της γνώσεως, κυρίως για την εκμετάλλευση εργοδοτικών διευκολύνσεων από ισχυρές υπαλληλικές ομάδες. Στους αγροτικούς πληθυσμούς, όπου επαγγελματικές δυσκολίες και χαμηλή παιδεία αποτελούν μόνιμα χαρακτηριστικά, οι συνεταιρισμοί εχρησίμευσαν σε μεγάλη έκταση και επί πολύν χρόνον ως "σταθμοί πρώτων οικονομικών βοηθειών", χωρίς όμως να λάβουν τις διαστάσεις του "αληθινού εξυγιαντηρίου".

Τα αποτελέσματα των επί μέρους ισορροπιών, στις οποίες έγινε αναφορά ανωτέρω, ήταν και αυτά μερικά, αφού δεν αποτελούσε έθιμο να γίνονται συνολικές αξιολογήσεις και συγκρίσεις. Το "ζήν", δηλαδή το επιβιώνειν, ήταν το άπαν, το δε "εὖ ζήν" ήταν απλώς ένας ποιοτικός προσδιορισμός του πρώτου!

10. Μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο άρχισε μία περίοδος κοινωνικής ανόδου, με τα ατομικά δικαιώματα του ανθρώπου σε πρώτη προτεραιότητα στον ελεύθερο κόσμο. Ο συνεργατισμός, σημαιοφόρος των ατομικών δικαιωμάτων, επέδειξε αξιόλογον αντοχήν συμβιβασμού προς τα δύο ευρύτερα πολιτικο-οικονομικά συστήματα του **καπιταλισμού** και του **κομμουνισμού**, όπως αυτό συμπεραίνεται από την ομαλή συνύπαρξη, στους κόλπους της Διεθνούς Συνε-

(1) Ελάχιστες και *ιδιάζουσες* ήταν οι περιπτώσεις λειτουργίας αναγκαστικών συνεταιρισμών.

ταιριστικής Συμμαχίας, αντιπροσωπειών εκ των δύο στρατοπέδων του ψυχρού πολέμου.

Το γεγονός αυτό ανέδειξε παγκοσμίως τη **σοβαρή εσωτερική δύναμη διαφοροποίησας του συνεργατισμού έναντι των άλλων δύο συστημάτων**. Αυτή η δύναμη αντλήθηκε από τη στήριξη στα μέλη και από την ανταπόδοση της φροντίδας γι' αυτά και όχι από την πίστη ή την υποταγή σε μία ολιγαρχία της κορυφής.

11. Η δυτικοευρωπαϊκή προοπτική της Ελλάδος, όπως αυτή προδιαγράφηκε από την έκβαση του εμφυλίου πολέμου και εξειδικεύθηκε από την υπογραφή της Συμφωνίας Συνδέσεώς της με την ΕΟΚ (9 Ιουλίου 1961), προσδιόρισε το πρότυπο αναπτύξεως της χώρας και κατ' επέκταση το γενικό πλαίσιο δραστηριοποίησας των συνεταιρισμών. Οι πολυάριθμοι οικονομικοί αδύναμοι και ανεπαρκώς καταρτισμένοι πολίτες είχαν ήδη από το 1952 το συνταγματικώς κατοχυρωμένο δικαίωμα της συνεταιριστικής συμπράξεως υπό τη "συστηματική μέριμνα" του Κράτους (Άρθρο 109 του Συντάγματος του 1952). Δυστυχώς, αυτή η συνταγματική επιταγή δεν ήταν εξαργυρώσιμη" επί τη εμφανίσει".

Μετά από 23 έτη, ήτοι το 1975, μέσω του νέου Συντάγματος, το Κράτος απεδέχθη το μερίδιο ευθύνης του στην καθυστέρηση των συνεταιρισμών. Προς βελτίωση της καταστάσεώς τους, αφού ανεγνώρισε την ικανότητα **αυτοδιοικήσεώς τους κατά τους όρους του νόμου** βεβαίως, αλλά **και του καταστατικού**, έθεσε τους συνεταιρισμούς υπό την προστασία και την εποπτεία του, αναλαμβάνοντας την **υποχρέωση να μεριμνά** για την ανάπτυξή τους.

Δημιουργήθηκε η εντύπωση σημαντικής μεταβολής του γενικού περι συνεταιρισμών κλίματος εντός της αποκατασταθείσας Ελληνικής Δημοκρατίας με τις αποκρυσταλλωμένες δυτικο-ευρωπαϊκές επιλογές της (υποβολή στις 12.6.1975 του ελληνικού αιτήματος για προσχώρηση στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες και ευνοϊκή θέση του Συμβουλίου ΕΟΚ στις 4.2.1976 για άμεση έναρξη των διαπραγματεύσεων).

12. Το πνεύμα των συνταγματικών διατάξεων περί των συνεταιρισμών αποσαφηνίσθηκε μέσω του ογκώδους κλαδικού **N 921/1979** εξ 71 άρθρων περί των γεωργικών συνεταιρισμών, όπου ανεπτύχθησαν διεξοδικώς οι κανόνες «αυτοδιοικήσεως κατά τους όρους του νόμου», ενώ η ισότιμη θέση του καταστατικού ουσιαστικώς συρρικνώθηκε, παρά τον ισχυρισμό της εισηγητικής εκθέσεως περί του αντιθέτου. Η ίδια εισηγητική έκθεση εξήγγελλε την αναγωγή του συνεταιρισμού σε ιδιότυπη εταιρεία περιορισμένης ευθύνης και ότι η δράση του έπρεπε να εναρμονίζεται με το **καθεστώς της ελεύθερης οικονομίας και της ατομικής πρωτοβουλίας**. Δεν έπαυεν όμως ο νομοθέτης να θεωρεί τον ρόλον των γεωργικών συνεταιρισμών ως υποβοηθητικών των κρατικών δραστηριοτήτων στον τομέα της γεωργίας, όπως ίσως τον εννοούσε η προ ενός έτους από 1.7.1978 ανάθεση στην ΚΥΔΕΠ της διαχειρίσεως των κρατικών ζωοτροφών με αμοιβή χαμηλότερη κατά 25% εκείνης του προγενεστέρου κρατικού διαχειριστή (ΑΤΕ). Παρά τα σημαντικά βήματα του N 921/1979 προς την κατεύθυνση της επιχειρηματικής λειτουργίας του γεωργικού συνεταιρισμού, ο ίδιος νόμος επεχείρησε τη δημιουργία ενός αμαλγάματος συνεταιριστικής και

συνδικαλιστικής εκπροσώπησης.

13. Ο Ν 921/1979 περιείχε πολλά θετικά στοιχεία για τους γεωργικούς συνεταιρισμούς, αλλ' αντικατεστάθη πριν αποδώσει καρπούς. Σαν "κατάρα" του όμως παρέμεινε μία σκιά του, η οποία εκλόνισε τους συνεταιρισμούς κατά τα επόμενα 10-15 έτη. Πρόκειται για την **επισημοποίηση της αντιελεγκτικής κουλτούρας** στους συνεταιρισμούς με τη χάραξη της προοπτικής συγκροτήσεως "εντός 5 ή 8 ετών" ειδικού αυτοτελούς σώματος ελεγκτών για τους συνεταιρισμούς. Υπήρχαν βεβαίως παράπονα κατά του λειτουργούντος αποτελεσματικώς από δεκαετιών συμβουλευτικο-εποπτικού συστήματος της ΑΤΕ ("ασφυκτικός ο εναγκαλισμός των γεωργικών συνεταιρισμών από την κρατική εποπτεία της ΑΤΕ" ήταν η συχνή αναφορά), αλλά η νομοθετική πρωτοβουλία συνετέλεσε στη χαλάρωση και αποδιοργάνωσή του. Χωρίς να έχουν σαφώς προσδιορισθεί οι κανόνες και οι σύντομες προθεσμίες για τη λειτουργία του νέου συστήματος, η ΑΤΕ έσπευσε ν' αποδεσμεύσει υπαλλήλους της από τα εποπτικά καθήκοντα, η δε ομιχλώδης κατάσταση περί την εποπτεία ικανοποιούσε τη νέα κυβερνητική ιδεολογία. "Ο λαός στην εξουσία" ήταν υπεράνω πάσης υποψίας. Τελικώς, οι γεωργικοί συνεταιρισμοί περιήλθαν από μία κατάσταση, έστω κακού ελέγχου, κατά πολλούς, σε μία χειρότερη κατάσταση σχεδόν άνευ συστηματικού και εξειδικευμένου ελέγχου. Σε σύγχρονο νομοθέτημα (βλ. άρθρο 23 του Ν 2538/1.12.1997) ανανεώνεται η πρόθεση συστάσεως Σώματος Ειδικών Ελεγκτών...

14. Τη δημαγωγική φράση της εισηγητικής εκθέσεως του Ν 921/1979 ότι "Το νομοσχέδιο αποβλέπει πρωταρχικά στην ενίσχυση και κατοχύρωση του δημοκρατικού χαρακτήρα της συνεταιριστικής οργανώσεως", ο Ν 1257/1982 την ανέδειξε σε τίτλο του "**Για την αποκατάσταση της δημοκρατικής λειτουργίας των συνεταιριστικών οργανώσεων**".

Ο Υπουργός Γεωργίας, φερόμενος ως νεωτεριστικός μοχλός της νέας κυβερνητικής πλειοψηφίας από τον Οκτώβριο 1981, διεκήρυσσε τότε (το Βήμα, 21.3.1982) ότι "Η ηγεσία του συνεταιριστικού κινήματος σήμερα τελεί υπό αμφισβήτηση. Η αμφισβήτηση οφείλεται σε λόγους πολιτικούς και λόγους τάξης. Στο πολιτικό και οικονομικό πεδίο η σημερινή ηγεσία υποστήριξε συντηρητικά, οικονομικά και πολιτικά πρότυπα, προώθησε καθαρά επιχειρηματικές μορφές οικονομικής οργάνωσης και δεν επεδίωξε να επεκτείνει τη συνεταιριστική οργάνωση στον πρωτογενή τομέα". Σε άλλο δε σημείο εδήλωνε ότι "Δεν επιδιώκουμε την κομματικοποίηση... Με το σχέδιο νόμου [δηλ. το Ν 1257/1982] ανοίγουμε σε όλες τις τάσεις του συνεταιριστικού κινήματος τη δυνατότητα να συναγωνισθούν για τη συμμετοχή στις διοικήσεις των συνεταιρισμών...».

Από τα ανωτέρω αποσπάσματα καθίσταται σαφές ότι αποδοκιμάζεται ο επιχειρηματικός προσανατολισμός των συνεταιρισμών και ότι αναδεικνύεται σε κυρίαρχο πλέον στόχον τους η εκλογική διαμάχη.

Το προαναγγελθέν **ρήγμα στη συνεταιριστική ενότητα** διευρύνθηκε με τη δια του Ν 1257/1982 γενική καθαίρεση των νομίμως εκλεγμένων διοικήσεων των συνεταιριστικών οργανώσεων και την προκήρυξη πανελληνίων εκλογών με το σύστημα της απλής αναλογικής και τα χωριστά κομματικά ψηφοδέλτια.

Αυτή η κομματική άσκηση εντός του συνεταιριστικού χώρου του αγροτικού πληθυσμού, ο οποίος εξαρτάται εισοδηματικά από την διαχειριστική γενναιοδωρία των δημοσίων οικονομικών, επέτυχε πλήρως, ως παγκόσμιος πρωτοτυπία, να μετατοπίσει το κέντρον βάρους της αγωνιστικότητας των γεωργών από τον οικονομικόν στίβον στον πολιτικόν.

Η νέα περίοδος ισχυρού κυβερνητικού παρεμβατισμού στους γεωργικούς συνεταιρισμούς, που κορυφώθηκε με το Ν 1257/1982 και παγιώθηκε με το Ν 1541/1985, γενικεύθηκε και στους αστικούς συνεταιρισμούς μέσω του Ν 1667/1986. Έτσι, **ο ελληνικός συνεργατισμός διεθρώθη βαθύτατα από τον κομματικό παρεμβατισμό**, υπό το χρίσμα της πλειοψηφίας του Κοινοβουλίου. Πρόκειται, όπως τα αποτελέσματα το επιβεβαιώνουν, για μία παταγώδη αποτυχία του πολιτικού κόσμου της χώρας.

Νέος πόλος έλξεως, ιδιαίτερως εμφανής στους γεωργικούς συνεταιρισμούς, έγινε πλέον η εκλογική διαμάχη, η οποία προκάλεσε την αριθμητική διεύρυνση της βάσεώς τους εντός ολίγων ετών κατά 170 000 νέων μελών (πλέον του 25%). Η επιδίωξη του συμβατού προς την επιθυμία του νομοθέτη εκλογικού αποτελέσματος ευθυγράμμισε προς τον ίδιον στόχον και την ασκουμένη διαχειριστική πολιτική από τις αρετές διοικήσεις, με επιδεικτική αδιαφορία για την τήρηση των στοιχειωδών κανόνων της αγοράς και των βασικών απαιτήσεων της διεθνούς συνεταιριστικής πρακτικής, όπως γενικές συνελεύσεις κατά τακτά διαστήματα, πλήρης και ειλικρινής απολογισμός, λεπτομερής έλεγχος κοκ. Η έμπνευση της **κοινωνικοποίησης των διαχειριστικών πειραματισμών** εγκαταστάθηκε ως κυρίαρχη ιδεολογία.

Η ευφυΐα των συνεταιριστικών στελεχών επενδύθηκε στις εκλογικές διεργασίες και σκοπιμότητες, χωρίς ν' αναπτυχθεί ο ψύχραιμος προβληματισμός για την πορεία των συνεταιρισμών. Σε κάθε διερευνητική απόπειρα ο νεότευκτος κυβερνητικός μηχανισμός παρέπεμπε στο δογματικώς υιοθετηθέν και αδοκίμαστο στην ελληνική πράξη πρότυπο του "αγροτοβιομηχανικού συνεταιρισμού". Τελικώς, δεν επετεύχθη συντονισμένη πρόοδος προς μακροπροθέσμους, διαρθρωτικούς και μονιμοτέρους στόχους, αλλά **πλήρης διολίσθηση προς βραχυπροθέσμους στόχους**, διεκδικητικής κυρίως φύσεως. Αυτή η πορεία δεν χαρακτηρίζει μόνον τη συλλογική συμπεριφορά, αλλά και την ατομική νοοτροπία.

15. Τη χαλαρή συνεταιριστική διαχείριση, ιδιαίτερως των γεωργικών συνεταιρισμών, κατά τη δεκαετία του 1980, διευκόλυναν η εισροή του κοινοτικού πακτωλού, η ασκουμένη ακόμη γενναιοδωρος κοινοτική γεωργική πολιτική σε συνδυασμό με τη μεταβατική φάση εξισώσεως των χαμηλών ελληνικών τιμών και εισοδηματικών ενισχύσεων προς τις υψηλότερες κοινοτικές και οπωσδήποτε η αναβάθμιση της Ελλάδος ως κοινοτικής χώρας πλέον κατά την αναζήτηση δανείων εκ του εξωτερικού.

Ίσως να είχεν εξασφαλισθεί μεγαλύτερη ορατότητα στη διαχείριση των κοινοτικών χρηματοδοτήσεων στον γεωργικό τομέα, όπου διοχετεύετο το μεγαλύτερο μέρος των ελληνοκοινοτικών δοσοληψιών, κατ' επέκταση δε και στον συνεταιριστικό τομέα, εάν δεν παρέλειπαν όλες οι ελληνικές κυβερνή-

σεις να εφαρμόζουν τη διάταξη του άρθρου 3 του κυρωτικού νόμου 945/1979 της Πράξεως Προσχωρήσεως της Ελλάδος στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες. Κατ' αυτήν "Η Κυβέρνηση προ του πέρατος εκάστης ετησίας συνόδου της Βουλής υποβάλλει εις αυτήν έκθεση περί της εξελίξεως των κοινοτικών υποθέσεων".⁽¹⁾

16. Το αποτέλεσμα της **πρώτης δεκαετίας κοινοτικού βίου** των ελληνικών συνεταιρισμών εκτιμάται αποκαρδιωτικό. Οι συνεταιρισμοί μας δεν επωφελήθηκαν από την οικονομική άνεση ούτε από τις οργανωτικές εμπειρίες των εταίρων για να ισχυροποιήσουν τη θέση τους. Παρασύρθηκαν στην ανοικτή θάλασσα των κομματικών διαμαχών, παραμέλησαν την εσωτερική συνοχή τους, αποδέχθηκαν ή και προκάλεσαν τον εξωτερικό παρεμβατισμό θυσιάζοντας την αυτονομία τους, με μοιραία κατάληξη στην αυτοκτονία ή στον μαρασμό των κορυφαίων οργανώσεων. Το χειρότερο δε όλων είναι ότι δαπανήθηκαν ασκόπως και επιζημίως, από ένα ευρύ σύνολο του πληθυσμού, περίπου δύο δεκαετίες ζωής για να φωτισθούν, και ίσως όχι οριστικώς, οι συγκεκριμένοι (απο)προσανατολισμοί. Και η πίκρα της απωλείας μιάς απατηλής υποσχέσεως ευτυχίας μεγαλώνει, όταν **οι μελλοντικές συνθήκες αποκαλύπτουν ανυποχώρητη την πραγματικότητα.**

17. Η κατάρτιση ενός μη εξαντλητικού **καταλόγου** των βασικών υφισταμένων ή δημιουργηθέντων **προβλημάτων** στο χώρο των συνεταιρισμών αποτελεί ασυγκρίτως ευκολότερη υπόθεση από την απαρίθμηση των επιτευγμάτων:

Ως το πλέον ηχηρό των προβλημάτων, αλλ' όχι το σημαντικότερο, μνημονεύεται το σοβαρό **διαχειριστικό άνοιγμα** των συνεταιρισμών. Η παντελής έλλειψη πληροφοριών για τη σύνθεση και προέλευση του ανοίγματος⁽²⁾, αλλά και η έλλειψη συγκριτικών στοιχείων για τους άλλους τομείς της οικονομίας, κατέληξαν σε

- **Δυσφήμιση του συνεταιριστικού θεσμού,**
- Απογοήτευση των πιστών οπαδών του,
- Μη εντοπισμό των αληθινών αιτιών της κρίσεως και των ενδεχομένων υπευθύνων,
- Συγκάλυψη των παντοειδών πλαγιοκοπούντων τρωκτικών (πόσες

(1) Μνημονεύεται εδώ ένα ανάλογο παράδειγμα εφαρμοζόμενο από το Βέλγιο, όπου το Υπουργείο Γεωργίας και Μεσαίων Τάξεων δημοσιεύει, δυνάμει του άρθρου 2 του νόμου της 29.3.1963 ετησίαν απολογιστική έκθεση προς την Κυβέρνηση "με σκοπόν την προώθηση της αποδοτικότητας της γεωργίας και την προώθηση της ισοτιμίας της προς τους άλλους τομείς της οικονομίας". Κυκλοφορεί ήδη ο 35ος τόμος της σειράς για το 1996 - 97.

(2) Εννοείται η **κατανόηση του ελλείμματος** σε μερίδια, οφειλόμενα, στις υψηλές τιμές παραγωγού, στο υψηλό κόστος χρηματοδοτήσεως και προ παντός στους τόκους υπερημερίας, στο υψηλό κόστος συντήσεως των αποθεμάτων, τα οποία διογκούνται άνευ εμπορικής προοπτικής και προσεφέροντο, ως εύκολος λεία στους εκ του μηδενός εμφανιζόμενους αστεροειδείς εμπορικής διαμεσολαβήσεως, στην εμπορική και βιομηχανική ατολμία, στις εσφαλμένες προμήθειες υλικού εξοπλισμού και πάγιες επενδύσεις, στην ποσοτική και ποιοτική επιλογή του προσωπικού, στην εν γένει εφαρμογή του υφισταμένου συνεταιριστικού δικαίου, στον επιτυχή ή μη εθνικό συντονισμό και στις πενιχρές επιλογές διεθνούς συνεργασίας κ.ο.κ.

ιδιωτικές εταιρείες εξαφανίσθηκαν εξ αιτίας της συνεταιριστικής κρίσεως;),

Επιβάρυνση του κοινωνικού συνόλου με το κόστος ενός αδοκίμως τιτλοφορηθέντος ως συνεταιριστικού εγχειρήματος, του οποίου η άλλη όψη θα μπορούσε να είναι επωφελής κ.ο.κ.

Πολλοί σχολιαστές επικαλούνται δημοσίως τα ελλείμματα των συνεταιρισμών ως μίαν εκ των βαθύτερων πληγών της εθνικής οικονομίας, παρά την ασήμαντη βαρύτητα του συνεταιριστικού τομέα στην κατά πλειοψηφία κρατικοποιημένη ή κρατικοδουλευμένη "ιδιωτική" οικονομία. Ουδείς όμως αναφέρεται στην απουσία των συνεταιρισμών από τον καταρράκτη των ακαλύπτων επιταγών κ.ο.κ.

- Ως το σπουδαιότερο συνεταιριστικό πρόβλημα αναφέρεται η **χαλάρωση και ο ετεροπολισμός των συνειδήσεων** των μελών. Πράγματι η παγίωση μιάς υπαγορευομένης έξωθεν συμπεριφοράς των λαϊκών μαζών αποτελεί πλέον δαπανηρή απώλεια από την υπέρβαση εκτυπώσεως μερικών δεσμιδών πληθωριστικών χαρτονομισμάτων. Ποιά συνεργασία και ποιά προοπτική θεμελιώνεται π.χ. σε μία συνεταιριστική ένωση, όταν, στο όνομα της πολυφωνίας κατά τη λήψη των αποφάσεων, οι ψήφοι των αντιπροσώπων ενός συνεταιρισμού συστηματικώς αλληλοεξουδετερώνονται, λόγω κομματικής αντιθέσεως των εκφραστών τους; Ποιόν ωφελεί αυτή η διάσπαση της ενότητας; Ποιός πιστεύει ότι η μία πλευρά έχει απόλυτο δίκαιο, αόρατο από την άλλη πλευρά και ικανό ν' αλλάξει το κοινό μέλλον, αφού οι αποφάσεις είναι γενικής εφαρμογής;
- Οι παντοειδείς **μεσάζοντες** των γεωργικών κυρίως προϊόντων, μετά τη θορυβώδη, δαπανηρή και αναποτελεσματική "μάχη του τελλάρου", εξαγνίσθηκαν ως δια μαγείας. Ουδείς πλέον διαμαρτύρεται για τον υπερτριπλασιασμό των τιμών παραγωγού στο επίπεδο καταναλωτού. Γλαφυρό δε παράδειγμα της καταστάσεως που επικρατεί αποτελεί η πρόσφατη απάντηση παραγωγού πορτοκαλιών εξ Άρτης ότι "τα πορτοκάλια χυμοποιίας αγοράζονται προς 0,2 έως 2 δραχμές ανά κιλό για να εισπραχθεί η επιδότηση ΕΟΚ των 32 δραχμών ανά κιλό, η οποία αντιπροσωπεύει την κυρίως τιμή"! Στην Αθήνα πάντως είναι δυσεύρετα τα πορτοκάλια με διψήφια τιμή.

Γενικώς, στο επίπεδο του αστικού καταναλωτού δεν υπάρχει η ευκολία εξευρέσεως γεωργικών προϊόντων των συνεταιρισμών σε εγγυημένες ποιότητες και ελκυστικές τιμές. Ενίοτε δε προσφέρονται αλλοδαπά προϊόντα σε μικρές συσκευασίες και πλέον προσιτές τιμές από τα αντίστοιχα ελληνικά, όπως φρέσκα λαχανικά Ολλανδίας ή Ακιταίνης Γαλλίας!

- Η **προβληματική προσφορά γεωργικών προϊόντων** με τις εγγυήσεις προελεύσεως και ποιότητας οφείλεται στο ναυάγιο του πάντοτε αναγκαίου να υλοποιηθεί δικτύου τοπικών αγορών, συστηματικών κέντρων τυποποίησης, σταθμών διαμετακομίσεως, σταθμών συντονισμού και πληροφορήσεως κ.ο.κ. Προ ολίγον ετών επροπαγανδίζοντο διάφορα

σχέδια και οι γεωργοί με τους καταναλωτές έτρεφαν ελπίδες ότι στην επομένη γενεά τουλάχιστον η κατάσταση θα βελτιωθεί. Τώρα δεν παρουσιάζονται ούτε ουτοπικά σχέδια. Συνετίσθηκαν άραγε οι χθεσinoί υποστηρικτές τους ή μήπως υπαγορεύουν τις επιλογές οι μεσάζοντες; (Για το θλιβερό τέλος της ΣΚΟΠ και παραπλήσιες ρυθμίσεις βλ. άρθρα 21 και 22 του Ν 2538/1997).

Είναι γνωστό βεβαίως ότι αποδιοργανώθηκε σε μεγάλο βαθμό το εμπορικό και μεταποιητικό δίκτυο των γεωργικών συνεταιρισμών με τη διάλυση της ΣΠΕ αε, της ΣΠΕΚΑ αε, της ΚΥΔΕΠ, των κονσερβοποιείων και την αποδυνάμωση πολλών άλλων οργανώσεων. Οι κινήσεις εξυγιάνσεως των εν λόγω φορέων δεν υπήρξαν ταχείες και αποτελεσματικές, κατά πολύ υστερούσες των πρωτοβουλιών διασώσεως ποδοσφαιρικών αε ή των προσπαθειών πυκνοφυτεύσεως της ελληνικής γής με καζίνα.

- Δεν υστερεί ο γεωργικός τομέας μόνον σε προμηθευτικά και εμποροβιομηχανικά συνεταιριστικά δίκτυα σε μία εποχή συσπειρώσεων δια συγχωνεύσεων και εξαγορών των ανταγωνιστικών ιδιωτικών επιχειρηματικών συμφερόντων, αλλά έπαυσε οριστικώς ν' αναζητεί **χρηματοδοτήσεις** υπό συμφέροντες όρους, αφού ακόμη και η κρατική ΑΤΕ αε προτείνει στους συνεταιρισμούς υψηλότερα επιτόκια δανεισμού έναντι των άλλων κατηγοριών δανειζομένων. Η επιτυχία πολλών πιστωτικών αστικών συνεταιρισμών δεν αφύπνισε ακόμη τους γεωργικούς συνεταιρισμούς από την ανάπαυλαν απραξίας, στην οποία τους εβύθισε ο πολυετής ενδοσυνεταιριστικός εκλογικός σπαραγμός.
- Μεγάλο πρόβλημα για τους συνεταιρισμούς εξακολουθεί να παραμένει η κατάλληλη **στελέχωση** και η κατανομή των ρόλων των αιρετών και των υπαλληλικών στελεχών.
- Τα ανωτέρω προβλήματα αναφέρονται κυρίως στους γεωργικούς συνεταιρισμούς. Στον χώρο των αστικών συνεταιρισμών τα τραύματα είναι μικρότερα λόγω της περιορισμένης εξαπλώσεώς τους.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΕΚ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

18. Από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 ισχυρά ρεύματα **οικονομικού φιλελευθερισμού** άρχισαν να επηρεάζουν αποφασιστικώς τις παγκόσμιες οικονομικές και κοινωνικές εξελίξεις και εντός μιάς εικοσαετίας περίπου κατέστησαν ο μοναδικός ρυθμιστής τους. Προσδεδεμένη στο άρμα τους η Ελλάδα, αλλά με οξείς αλληθωρισμούς, λοιδορεί αυτές τις εξελίξεις, αλλά και τις προσυπογράφει, παγιδευμένη στα ανερμάτιστα οράματά της. Η Ελλάδα υπέγραψε και εκύρωσε δια νόμου (Ν 2290/9-2-1995, ΦΕΚ Α' 28, 800 σελ. περίπου) τις πολυάριθμες και ισχυρότατες συμφωνίες της Παγκοσμίου Οργανώσεως Εμπο-

ρίου του 1994 και υιοθέτησε πλήρως το 1992 την προσαρμογή προς τις αρχές της GATT της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής. Εξακολουθεί δε "να ποδηλατεί προς τις πηγές του ποταμού, ευρισκομένη όμως στο κατάστρωμα ποταμοπλοίου με το όνομα Ευρωπαϊκή Ένωση, το οποίο χειμαρρωδώς πλέον οδηγείται προς τον ωκεανό της οικονομικής παγκοσμιοποίησης".

Με καθυστέρηση συνειδητοποιείται η ανάγκη μιας ισχυρής Ελλάδος, για να επιβιώσει στον οξύτατο διεθνή ανταγωνισμό, αλλά υπάρχει δυστοκία στα μέσα και υπερβολική δυσκολία απαγκιστρώσεως από τη λατρεία του προσφάτου παρελθόντος. Οι κίνδυνοι που ελλοχεύουν είναι σοβαροί και άκαμπτοι ενώπιον των ρητορικών απειλών. Πρόκειται για διαρκείς παγκοσμίους "οικονομικούς ολυμπιακούς αγώνες" με μοναδικό κριτή την αγορά. Ο πρωταγωνιστικός ρόλος του Κράτους στην οικονομία και στην κοινωνία περιορίζεται δραστικώς σε ρόλον επικουρικού διαιτητή. Επί πλέον, στους διεθνείς αγώνες τον λόγον έχουν οι πρωταθλητές και όχι οι παντός είδους ντοπαρισμένοι, δηλαδή, εν προκειμένω, χρειάζονται υγιείς, έμπειρες και ισχυρές επιχειρήσεις.

19. Με την ολοκλήρωση των διαδικασιών για την εγκαθίδρυση από το 1993 της ενιαίας εσωτερικής αγοράς τα εσωτερικά σύνορα των Κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης ατόνισαν ως προς τους τελωνειακούς ελέγχους και τα Κράτη μέλη μετετράπησαν πλέον σε περιφέρειες ενός ενιαίου οικονομικού χώρου. Ίσως οι απλοί συμπολίτες μας να μην συνειδοποίησαν πλήρως τις επιπτώσεις του εγχειρήματος, διότι η Ελλάδα δεν έχει κοινά χερσαία σύνορα με άλλο Κράτος μέλος. Το επόμενο όμως βήμα του κοινού νομίσματος θα διευκολύνει την κατανόηση και των δύο εγχειρημάτων και θα είναι συγκλονιστικό με τις συνέπειές του.

Τότε θα γίνει ολοφάνερο ότι ακόμη και **συνεταιριστικές οργανώσεις εθνικού επιπέδου είναι απλώς περιφερειακές οργανώσεις** και θα αντιμετωπίζουν τον ανταγωνισμό ευελίκτων επιχειρήσεων με σημαντική παρουσία σε όλα τα κράτη μέλη και με ενιαίο συντονισμό. Τότε θα γίνει αντιληπτό, αλλά θα είναι ήδη πολύ αργά, ότι οι αντιπροσωπείες των γεωργικών συνεταιρισμών, στα πλαίσια της COGECA στις Βρυξέλλες, έχασαν περίπου 4 δεκαετίες για να συζητούν διεκδικητικά αιτήματα έναντι της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ενώ οι ανταγωνιστικές επιχειρήσεις προετοιμάζαν επιμελώς την ενιαία αγορά.

20. Πώς είναι δυνατό να επιτύχει μία κολοσσιαία προσπάθεια ισχυροποίησης της Ελλάδος, με ένα ετήσιο κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) περίπου στο ήμισυ του μέσου κοινοτικού⁽¹⁾ και με πτωτική τάση στις

(1) Βλ. Commission Européenne: "Economie Européenne", No 63/1997, σελ. 228 - 229, Πίνακα 8, όπου δημοσιεύονται ετήσια αναλυτικά στοιχεία για το ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές, σε ECU, ανά κάτοικο και ανά χώρα της ΕΕ-15 για την περίοδο 1960 - 1997. Στην Ελλάδα, το μέσο ανά κάτοικο ΑΕΠ διαμορφώθηκε, σε σύγκριση προς το μέσο επίπεδο της ΕΕ-15, ως εξής:

Χρονική Περίοδος	Ελαχίστη τιμή (έτος)	Μεγίστη τιμή (έτος)
1960 - 1969	47,5% (1960, 1962)	58,5% (1969)
1970 - 1979	54,7% (1975)	58,7% (1970)
1980 - 1989	41,0% (1987)	56,6% (1982)
1990 - 1997	43,4% (1990)	51,8% (1997)

τελευταίες 4 δεκαετίες, χωρίς την εντατική συμμετοχή και συνεργασία όλων των δυνάμεων και προ παντός του πληθυσμού στο σύνολόν του; Αναμφιβόλως, επειδή δεν υπάρχουν θαυματουργές λύσεις, απαιτείται η μέχρι τώρα συνήθης για τα ελληνικά πράγματα εξίσωση του $1 + 1 = 0$, λόγω κυρίως της κομματικής παθολογίας, να λάβει τη μορφή του $1 + 1 > 2$. **Απαιτείται δηλαδή το πλεόνασμα της συνεργασίας.** Και αυτό δεν θα προκύψει χωρίς βαθιές τομές στις συνήθειες του παρελθόντος, ούτε χωρίς προετοιμασία, ενώ πολύτιμος χρόνος παρέρχεται άκαρπος και τα περιθώρια επιλογών στενεύουν.

Αποτελεί ανθρώπινη αδυναμία να συμπιέζεται στη μνήμη ο χρόνος που πέρασε και να διαστέλλεται ο μελλοντικός χρόνος. Ενώ, π.χ., το έτος 1950 φαντάζει σαν ένα μακρινό χθές, το έτος 2002 φαίνεται σε απόσταση ετών φωτός. Για τις κοινωνίες, όμως, που τις απαρτίζουν γενεές ατόμων και για τους συνεταιρισμούς, που συνδέονται ή πρέπει να συνδέονται περισσότερο με τις γενεές παρά με τα άτομα, ο μελλοντικός χρόνος δεν επιτρέπει τις διασταλτικές αυταπάτες. Απαιτεί τις έγκαιρες και έγκυρες αποφάσεις και δράσεις. Στην αντίθετη περίπτωση οι κοινωνίες και οι συνεταιρισμοί τους γίνονται θεατές ή θύματα των εξελίξεων και όχι ρυθμιστές τους.

21. Πρώτιστο στόχο της ελληνικής Πολιτείας αποτελεί σήμερα η εμπρόθεσμη καθιέρωση του ΕΥΡΩ. Η ενέργεια αυτή εξ ορισμού σημαίνει δημοσιονομική πειθαρχία ή σε απλούστερα ελληνικά, πλήρη έλεγχο και διαφάνεια στα κρατικά οικονομικά και περιορισμό τους στις απολύτως αναγκαίες και μόνον αρμοδιότητες του Κράτους. Το Κράτος τροφός ή ακόμη και το Κράτος Προνοίας θα περιορισθούν σε ολιγώτερο φιλόδοξα επίπεδα, και ίσως πιο δίκαια, για τις μάζες του πληθυσμού, ενώ περιέρχεται στους πολίτες μεγαλύτερη ελευθερία δράσεως.

Ο Έλληνας έχει, ήδη, την ευρωπαϊκή ιθαγένεια και τείνει προς την έννοια "πολίτης της γής", αλλά πρέπει να είναι σε θέση να αξιοποιήσει αυτές τις δυνατότητες και να μην παραμένουν απλώς γραμμένες στα χαρτιά. Το παράδοξο είναι ότι ο νέος και εξυγιαντικός ρόλος του Κράτους, λόγω της δημαγωγικής προπαγάνδας των κατεστημένων συμφερόντων και της εμφύτου αδρανείας των πολλών έναντι των απαιτούμενων πρωτοβουλιών δράσεως, ερμηνεύεται ως καταστροφικός για τις μάζες του πληθυσμού. Αυτή η στάση είναι καθοριστική για την επιλογή της θέσεως ενός λαού στην καθοδηγητική κεφαλή της πλανητικής οικονομίας ή στον καθοδηγούμενο κορμό και στην ουρά.

Τίθεται όμως το ερώτημα: Τί θα γίνει, αν το ελληνικό Κράτος δεν είναι έτοιμο για την έγκαιρη υιοθέτηση του ΕΥΡΩ; Τα αρνητικά σενάρια είναι δυσάρεστα, αλλά όσοι δεν τα αντιμετωπίζουν με ψυχραιμία, ενδέχεται να αιφνιδιασθούν από καταστροφές. Ίσως οι Έλληνες επιδιώξουν ως άτομα την ένταξη των περιουσιακών στοιχείων και εισοδημάτων τους στο Ευρώ, οπότε αναπόφευκτα θα κλονισθεί το εθνικό νόμισμα και θα χρειασθούν περιοριστικά μέτρα, δηλαδή θα συμβεί μία εμπλοκή απομακρύνσεως από τον στόχον, με επώδυνες συνέπειες.

Επιβάλλεται λοιπόν γενική ανασύνταξη και συντονισμένη ρίψη στον

αγώνα όλων των δυνάμεων. Επειδή δε τα λαϊκά στρώματα απειλούνται σοβαρότερα από τον **κοινωνικό αποκλεισμό**, αυτά πρέπει να επιδείξουν τη μεγαλύτερη κατανόηση και αγωνιστική διάθεση προς τη σωστή κατεύθυνση.

Λέγεται χαρακτηριστικώς ότι οι εθνικές κοινωνίες υποκύπτουν στον κανόνα⁽¹⁾ του 80% : 20%, δηλαδή η πλειοψηφία του 80% έχει πολλές ακάλυπτες ανάγκες και η μειοψηφία του 20% έχει πλεονάσματα και ότι το χάσμα μεταξύ των δύο ομάδων διευρύνεται. Και αφού τα Κράτη εισήλθαν στην περίοδο της απισχνάνσεως, δεν απομένει για τα πλατιά λαϊκά στρώματα, προς αντιμετώπιση των πιεστικών αναγκών τους, παρά μόνον η οδός της αλληλεγγύης και της συνεργασίας τους. Επιλέγεται η ειρηνική οδός αντιστάσεως στον κοινωνικόν αποκλεισμό.

22. Εξ αιτίας της παγκοσμιοποίησεως της οικονομίας και της αυξημένης παραγωγικότητας των επιχειρήσεων, η οποία αποτελεί προϋπόθεση επιβιώσεώς τους στον διεθνή ανταγωνισμό, προκύπτει **αυξημένη ανεργία**. Αυτή δρα ανασταλτικώς στη γεωργική έξοδο και στη μερική εξωγεωργική απασχόληση. Συνεπώς περιορίζονται τα περιθώρια βελτιώσεως της γεωργικής παραγωγικότητας λόγω της προοδευτικής μειώσεως του ενεργού γεωργικού πληθυσμού. Επί πλέον θα αυξάνουν οι εισαγωγές αλλοδαπών γεωργικών προϊόντων σε ελκυστικότερες τιμές (προοπτικές συμφωνιών Παγκοσμίου Οργανώσεως Εμπορίου) και οι εισοδηματικές ενισχύσεις θα συρρικνωθούν. Καθίσταται, λοιπόν, προβληματική η διατήρηση του παρόντος επιπέδου του γεωργικού εισοδήματος και για την προστασία του ή και την προσπάθεια βελτιώσεως θα γίνει περισσότερον απαραίτητη από το παρελθόν η συνεταιριστική δράση.

23. Ο περιορισμός του ρόλου της κεντρικής κυβερνήσεως των Κρατών δεν εκτείνεται μόνον στον διαχειριζόμενον όγκον του εθνικού προϊόντος, αλλά και στη νομοθετική εμβέλεια, με απόκτηση αυξημένων ρυθμιστικών αρμοδιοτήτων από τις **περιφερειακές αυτοδιοικήσεις**. Αυτή η περιφερειακοποίηση είναι απαραίτητη, ώστε εκάστη περιφέρεια να λάβει και να εφαρμόσει εκείνες τις αποφάσεις που αρμόζουν στις ιδιαιτερότητές της. Είναι αυτονόητο ότι οι γεωργοί, οι επαγγελματίες, ακόμη και οι καταναλωτές εκάστης περιοχής, θα πρέπει ν' αναζητήσουν τους πλέον καταλλήλους για την περιφέρειά τους

(1) Βλ. α) Martin H-P & Schumann H. (1997, μετάφραση στη γαλλική από τη γερμανική γλώσσα): "**Le piège de la mondialisation**" σελ. 9 - 14 με τίτλο La société de deux dixièmes = Η κοινωνία των 2/10, SOLIN / Actes Sud, France.

β) Rifkin J. (1995, μετάφραση εκ της αγγλικής): **Το τέλος της εργασίας**, Νέα Σύνορα, στη σελ. 322 "(στις ΗΠΑ) Όλημαζί η τάξη της γνώσης, που αντιπροσωπεύει το 20% του εργατικού δυναμικού, έχει εισοδήματα 1755 δισεκατομύρια δολάρια το χρόνο, που σημαίνει περισσότερα από τα άλλα τέσσερα πέμπτα του πληθυσμού παρμένα μαζί."

γ) ΕΕΚ (1991): **Η εξέλιξη και το μέλλον της κοινής γεωργικής πολιτικής**, COM (91) 100, τελικό, Βρυξέλλες, "Η απορρόφηση του 80% των ενισχύσεων FEOGA από το 20% των γεωργικών εκμεταλλεύσεων".

δ) Ο απλός πολίτης των Αθηνών γνωρίζει τον προαναφερόμενο κανόνα από τις πινακίδες των αστικών λεωφορείων: "Θέσεις καθημένων 24 και ορθίων 76"...

κανόνες συνεργασίας (προώθηση διεπαγγελματικών συνεργασιών).

Αυτό το πνεύμα ανεγνωρίσθη πλήρως από την Ευρωπαϊκή Ένωση δια της Αρχής της Επικουρικότητας⁽¹⁾.

24. Οι νέες παγκόσμιες συνθήκες της απελευθέρωσης των αγορών, της ελευθερίας κινήσεως των κεφαλαίων, των ταχυτάτων τηλεπικοινωνιών κλπ. επιβάλλουν κοινούς κανόνες συμπεριφοράς στα άτομα, αλλά και τα προσανατολίζουν προς το **βραχυπρόθεσμο όφελος**, δηλαδή τον άκρατο κερδοσκοπισμό. Για ορισμένες βιοτικές δραστηριότητες, όμως, όπως τα τρόφιμα, θα εκτιμάται δεόντως η **προσκόλληση σε παραδοσιακές μεθόδους**, η υψηλή ποιότητα κλπ., οπότε θα πληρώνεται από τον αγοραστή και το αντίστοιχο τίμημα. Η συλλογική εγγύηση αυτών των "διατηρητέων αξιών" θ' αποτελεί πολύτιμο κεφάλαιο των συνεταιρισμών.

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ: Η ΑΝΑΓΚΑΙΑ ΣΤΡΟΦΗ

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

25. Οι νέες παγκόσμιες συνθήκες επιφυλάσσουν σοβαρές εκπλήξεις για τη μάζα του ελληνικού πληθυσμού. Και τούτο, διότι δεν έγινε η δέουσα προετοιμασία, ενώ η Ελλάδα διαθέτει προσόντα για διακεκριμένες επιδόσεις στο σύστημα της πλήρως ανταγωνιστικής οικονομίας και ανοικτής κοινωνίας. Το πλέον κρίσιμο σημείο για τους Έλληνες, γενικώς, είναι η **αλλαγή της νοοτροπίας**, ώστε να παύσουν να περιμένουν διαρκή και απεριόριστο συμπάρασταση του Κράτους έναντι ελαχίστης ανταποδόσεως.

Οι νέες συνθήκες απαιτούν αυτενέργεια, πρωτοβουλίες, συνεργασία, αλληλεγγύη. Παντού πρέπει να προηγούνται οι πολίτες και ν' ακολουθεί ως εγγυητής το Κράτος και όχι το αντίστροφο, που είναι ακόμη ο κανόνας. Την αντιμετάθεση των ρόλων οφείλει (και θα υποχρεωθεί) να την επιδιώξει πρωτίτως η Κεντρική Διοίκηση.

Κατά τη νέα νοοτροπία, αποτελεί βραβεύσιμο επιλογή η επεξεργασία βιωσίμων αναπτυξιακών σχεδίων π.χ. από τις πεδινές περιφέρειες της χώρας, όπου να εντάσσονται με αμοιβαία ωφέλεια και οι γειτονικές ορεινές ζώνες και όχι ο εκβιασμός των κυβερνήσεων από τους ευνοημένους εκ της φύσεως πεδινούς πληθυσμούς για αύξηση των κρατικών παροχών. Η σύμφωνη προς τις νέες συνθήκες αλλαγή νοοτροπίας σημαίνει, κατά ένα άλλο παράδοξο παράδειγμα, να γραφούν ύμνοι για τη μετανάστευση, διότι εδημιούργησε γέφυρες προώθησεως των προϊόντων της ελληνικής γής και τεχνοτροπίας στις ξένες χώρες.

(1) Βλ. άρθρο 5 της ενοποιημένης αποδόσεως της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, μετά την ενσωμάτωση και των τροποποιήσεων από τη Συνθήκη του Άμστερνταμ, σελ. 182, ΕΕΕΚ C 340/10-11-1997.

26. Πρωτοβουλία και ελευθερία για αυτοδύναμη και αυτόνομη δράση σημαίνει κατά προτεραιότητα **κατάλληλη γνώση** και επάρκεια μέσωσν ή αναζήτηση αποκτήσεως τους υπό συνεπείς όρους. Οι νέες τεχνολογίες έχουν εκμηδενίσει τις αποστάσεις και δεν απαιτούν πάντοτε τη φυσική μετακίνηση των ανθρώπων για να προωθήσουν τις υποθέσεις τους. Γιατί να φαίνεται ότι ανήκει στη σφαίρα της φαντασίας μία **γενική συνέλευση συνεταιρισμού δια τηλεδιασκέψεως**, με μέλη σε διάφορες χώρες της Ευρωπαϊκής Ενώσεως;

Ο συστηματικός μέχρι τώρα νομοθετικός φραγμός της περιφέρειας ενός γεωργικού συνεταιρισμού στα όρια μιάς ή το πολύ δύο γειτονικών κοινοτήτων δεν συμβιβάζεται με τις τρέχουσες τεχνολογικές εξελίξεις.

Γενικότερα, το πνεύμα της νομοθετικής εξουσίας πρέπει να εκσυγχρονισθεί, ώστε να επιταχύνεται η αποδοτική αφομοίωση των νέων εξελίξεων. Είναι ανάγκη επίσης κατά περιοδικά διαστήματα να επανεξετάζονται παλαιότερα νομοθετήματα, τα οποία επεβλήθησαν υπό παρελθούσες συγκυρίες και δρουν ως καθηλωτικά έρματα στις παραγωγικές δυνάμεις της χώρας υπό τις εντελώς διαφοροποιημένες σύγχρονες συνθήκες.

Η παλαιότερη νοοτροπία ψηφίσεως ορισμένων **νόμων γενικής εφαρμογής** σε μία εν πολλοίς κλειστή και αυξημένης αυταρκείας κοινωνία, με κύριον στόχον την ίση μεταχείριση των πολιτών, χάνει το ηθικό υπόβαθρο με τη μετάβαση στη συναλλακτική και υπερανταγωνιστική οικονομία των διαρκώς διευρυνόμενων συνόρων. Έτσι, δημιουργούνται συνθήκες επιλεκτικής ευνοίας (ράντες), ακόμη και σε περιπτώσεις αγαθών προθέσεων του νομοθέτη.

Αυτή η αδρανοποιός αδικία, η οποία επικροτείται από την καθεστηκυία τάξη δεν είναι πάντοτε πρακτικώς διορθώσιμη, λόγω της πολυπολοκότητας των κοινωνικών θεμάτων. Την ορθότερη λύση αποτελεί τότε **η περιστολή της αναμίξεως του Κράτους** σε δραστηριότητες, οι οποίες δεν εμπίπτουν στα κατ'εξοχήν καθήκοντά του. Το σύγχρονο Κράτος είναι υποχρεωμένο να δημιουργεί τις προϋποθέσεις και μόνον για την υπεύθυνη ανάληψη παντός είδους οικονομικών και κοινωνικών πρωτοβουλιών από τους πολίτες.

Η προαναφερομένη νομοθετική νοοτροπία χαρακτηρίζει το μέγιστο μέρος του ισχύοντος στην Ελλάδα **συνεταιριστικού δικαίου**. Ο εκσυγχρονισμός του υπό τη μορφή **συντόμων και ευέλικτων γενικών αρχών** αποτελεί κατεπείγουσαν ανάγκη για τις διευρυμένες προοπτικές της κοινωνικής οικονομίας του ΧΧΙ^{ου} αιώνα. Εδώ εντάσσονται εκτός των συνεταιρισμών, τα αλληλασφαλιστικά ταμεία, οι παντός είδους σύλλογοι και όλες οι πρωτοβουλίες εθελοντικής συμπαραστάσεως στα αδύνατα μέλη της κοινωνίας που έχουν ανάγκη συνδρομής.

27. Οι **συνεταιρισμοί** απαιτείται ν' αναγνωρισθούν ως **πλήρως ανεξάρτητο εργαλείο στη διάθεση ελευθέρων πολιτών**. Το πρώτο βήμα πρέπει να γίνει προς την κατεύθυνση της απαλλαγής της νομοθεσίας από τις πολυάριθμες και ποικίλες εξωτερικές επεμβάσεις. Απεδείχθη ότι οι νομοθετικοί ακροβατισμοί ολοκλήρου του πολιτικού φάσματος κατά τον ΧΧ^{ον} αιώνα στη ράχη των συνεταιρισμών οδήγησαν σε μεγάλη αποτυχία. Η Ελλάς, ως μέλος της Ευρωπαϊκής

Ενώσεως με τις σοβαρότερες οικονομικές δυσκολίες, θα έπρεπε να ενεργοποιήσει τους πολίτες μέσω προσιτών μηχανισμών, ώστε να επιταχυνθούν οι αναπτυξιακοί ρυθμοί. Ένα πρόσφορο εργαλείο για τη δραστηριοποίηση των μαζών χωρίς ολοκληρωμένη επαγγελματική κατάρτιση είναι ο συνεταιρισμός, αλλά στην Ελλάδα υπακούει και αυτός στον γενικό κανόνα της καθυστέρησης.

Η σύγκριση του ελληνικού προτύπου προς τα αντίστοιχα των άλλων ευρωπαϊκών χωρών καταδεικνύει πολλές ελληνικές αναντιστοιχίες, χωρίς αυτές ν' αποτελούν αποδοτικότερες επινοήσεις. Χρειάζεται λοιπόν η σύγκλιση στους βασικούς κανόνες και ο περαιτέρω εκσυγχρονισμός προς τις νέες απαιτήσεις, ώστε να επιταχυνθούν οι αναγκαίες μεγαλύτερες επιδόσεις.

Το δεύτερο βήμα απαιτείται να γίνει από την πλευρά των επαγγελματιών, γεωργών και άλλων, ώστε **να μην περιμένουν τη λύση στα προβλήματά τους από το Κράτος**, διότι εμπλέκονται σε φαύλους κύκλους. Ενδεικτικώς προτείνεται στη συνέχεια ένα ατελές δείγμα αρχών και ενεργειών για την αναδόμηση και τον αναπροσανατολισμό του ελληνικού συνεργατισμού προς τις πραγματικές εθνικές ανάγκες.

α. Η κοινωνικοποίηση των ελλειμμάτων έφθασε στο τέλος της, λόγω της οικονομικής και νομισματικής συγκλίσεως προς την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ο θρήνος γι' αυτή την εκπνοή δεν θα πρέπει να προέλθει από τα χαμηλότερα οικονομικώς και πολυαριθμότερα λαϊκά στρώματα. Η μέση ατομική ωφέλειά τους θα πρέπει να ήταν η ελαχίστη, αλλά συνοδεύθηκε από επιδεξιούς θορύβους, ώστε να μην γίνεται αντιληπτή η αρνητική επίπτωση επί των πλέον αδυνάτων από το συνολικό έλλειμμα της εθνικής οικονομίας. Για λόγους κοινωνικής δικαιοσύνης θα έπρεπε να διενεργηθεί μία γενική απογραφή όλων ανεξαιρέτως των χαρακτηριστικών διαχειρίσεων και επιχορηγήσεων του δημοσίου χρήματος κατά τα τελευταία 35 έτη πρό της εφαρμογής του ΕΥΡΩ στην Ελλάδα. Υπενθυμίζεται εδώ ένα δείγμα ανάλογης κοινωνικής ευαισθησίας της ΑΤΕ, η οποία εδημοσίευσεν επετηρίδες των χορηγηθέντων ΜΜ - δανείων κατά τα έτη 1984 και 1985 (μόνον!).

β. Η οικονομία προέχει της πολιτικής, ή άλλως, η πολιτική τίθεται στην υπηρεσία της οικονομίας. Απλούστερα, αυτό σημαίνει ότι το πολιτικό κόστος δεν ανταλλάσσεται έναντι οικονομικού κόστους, διότι το τελευταίο το υφίστανται μεγάλες μάζες πληθυσμού, ενώ από το πρώτο επωφελείται μόνον μία κομματική νομενκλατούρα.

γ. Η επιθεώρηση και ο έλεγχος σε όλες τις βαθμίδες της κρατικής και εν γένει συλλογικής δραστηριότητας θα πρέπει να αναγνωρισθεί κατεπειγόντως ως πρωτεύουσα αξία του δημοκρατικού συστήματος της χώρας. Ειδικότερα για τους συνεταιρισμούς, εδώ εντοπίζεται ο πρωταρχικός ρόλος του Κράτους, ώστε να γίνουν με βεβαιότητα και ασφάλεια τα επόμενα αναπτυξιακά βήματα. Παρήγορον είναι ότι ο πρόσφατος Ν 2538/1997 επανέλαβεν την υπόσχεση του Ν921/1979 για τη σύσταση Σώματος Ειδικών Ελεγκτών των συνεταιρισμών...

δ. Η Παιδεία, η πέραν της 9ετούς υποχρεωτικής, επαγιδεύθη στην Ελλά-

δα από αναχρονιστικούς μηχανισμούς. Ένα άτομο με επαρκή οικονομικά μέσα έχει περισσότερες και καλύτερες εκπαιδευτικές ευκαιρίες στο εξωτερικό παρά στη Χώρα του, γεγονός που καταδεικνύει τη μεροληψία του συστήματος εις βάρος των οικονομικώς ασθενεστέρων (ίσες ευκαιρίες σε ανίσους, με νόμο). Δεν θίγονται βεβαίως εδώ τα προβλήματα ποιότητας, διαρθρώσεως των σπουδών κλπ.

Η συνεταιριστική παιδεία, ειδικότερα, είναι ανεπαρκέστατη, πλήρως ασυντόνιστη και εν πολλοίς συγκεχυμένη, όπως το γενικό κλίμα περί συνεταιρισμών και οπωσδήποτε σπασμωδική και ετεροχρονισμένη. Στην υποχρεωτική εκπαίδευση, η διδασκαλία του συνεργατισμού, της αλληλεγγύης και της συλλογικής ευθύνης των ατόμων αποτελεί είδος σπανιότατο, έναντι του κατακλυσμού από τον ατομικό καταναλωτισμό. Χωρίς υπερβολή, αυξάνεται ταχύτερα ο αριθμός των νέων που δοκιμάζουν τις ψυχο-σωματοφθόρες ναρκωτικές ουσίες από εκείνους που ακούουν ένα μάθημα συνεργατισμού και σκέπτονται ή εφαρμόζουν μία συνεταιριστική ιδέα.

Ευχής έργο θα ήταν η συγκροτούμενη νέα Σχολή Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων να αποκτούσε ένα **τμήμα σπουδών Κοινωνικής Οικονομίας** και με φιλοδοξίες μεταπτυχιακών και ερευνητικών προεκτάσεων. Έτσι θα αντλεί εκπαιδευμένα στελέχη και το Σώμα Ειδικών Ελεγκτών των συνεταιρισμών οψέποτε ήθελε συσταθεί...

ε. Επιτυχώς το Σύνταγμα προβλέπει αυτοδιοίκηση των συνεταιρισμών με βάση τον νόμον και το καταστατικόν. Καθήκον της νομοθετικής εξουσίας είναι να μην υποκαθιστά με αναλυτικούς νόμους τον **σπουδαίον ρόλον του καταστατικού** στη συνεταιριστική προσπάθεια. Ο αναλυτικός νόμος προδικάζει εξάρτηση και καθιστά αναπότρεπτη τη ζημιόγono διαχείριση, ενώ το ισχυρό καταστατικό προσανατολίζει στην αυτοδύναμη αποτελεσματικότητα. Η γενική διά νόμου ρύθμιση λεπτομερειών σε επίπεδο Κράτους αδικεί τους αδυνάτους και δημιουργεί για τους ισχυρούς συνθήκες ραντών, επιτείνοντας τις κοινωνικές ανισότητες.

στ. Για να επανέλθει το Κράτος στα φυσιολογικά όρια εξουσίας του επί των συνεταιρισμών θα πρέπει να επανακάμψει σε ένα **γενικό περί συνεταιρισμών νόμον**, όπου να ρυθμίζονται η έγκριση και καταγραφή των καταστατικών και των μεταβολών τους, ο έλεγχος της τηρήσεως των καταστατικών και της χρηστής διαχειρίσεως, η φορολογική ελάφρυνση τουλάχιστον κατά το ήμισυ έναντι των άλλων μορφών επιχειρήσεων και περαιτέρω απαλλαγές δια συνεργασίες και συγχωνεύσεις ως και επιβραβεύσεις για εξαιρετες οικονομικές επιδόσεις, χρηματοδότηση εκπαιδευτικών και ερευνητικών προγραμμάτων κ.ά.

ζ. **Ελάφρυνση** των γεωργικών συνεταιρισμών **από τον φόρτον του άνευ όρων συμβούλου ή συνεργάτου** της κρατικής διοικήσεως και **ίδρυση των Γεωργικών Επιμελητηρίων** (ας επανεξετασθεί η νομοθετική πρωτοβουλία του 1927) για να αντλούν οι γεωργοί, οι συνεταιρισμοί τους και το Κράτος έγκυρες και τεκμηριωμένες επαγγελματικές και οικονομικές οδηγίες. Το προσφάτως καταρτισθέν Μητρώο Αγροτών αποτελεί την πολύτιμη βάση για την οργά-

νωση των Γεωργικών Επιμελητηρίων, ώστε ν' αποκτήσουν και οι γεωργοί την ισότιμη επαγγελματική εκπροσώπησή τους.

η. Οι συνεταιρισμοί αποτελούν μία **μορφή μικρο-μεσαίων επιχειρήσεων** και πρέπει να εντάσσονται ρητώς σε όλες τις προσπάθειες διευκολύνσεως της αναπτύξεώς τους μέσω της ελαφρύνσεως των διοικητικών διαδικασιών, που προωθεί εσχάτως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την καταπολέμηση της ανεργίας και του κοινωνικού αποκλεισμού.

θ. **Προτάσεις** ορισμένων οργανωτικών ιδεών για ενσωμάτωση στα **καταστατικά**, υποκείμενες βεβαίως στην εκουσία επιλογή τους από τους ενδιαφερομένους:

- Στους συνεταιρισμούς συμμετέχουν **αυτόνομες εκμεταλλεύσεις** δι' αντιπροσώπου και σε ορισμένες κατηγορίες (καταναλωτικοί, αστικοί πιστωτικοί, οικοδομικοί, ...) συμμετέχουν άτομα.
- Πλήρης ελευθερία συμμετοχής σε συνεταιρισμό, **χωρίς στενούς γεωγραφικούς περιορισμούς**, όταν πληρούνται οι καταστατικές προϋποθέσεις εγγραφής και κατοχής της ιδιότητας του μέλους. Κατά συνέπειαν, ουδείς συνεταιρισμός απολαμβάνει οιασδήποτε νομοθετημένης μονοπωλιακής καταστάσεως, ούτε επιβάλλεται ελάχιστος αριθμός μελών πέραν του αναγκαίου για τη συγκρότηση των οργάνων διοικήσεως και ελέγχου.
- Η αρχή της ελευθερίας είναι **ασυμβίβαστη με τη διπρόσωπη συμπεριφορά** στο συνεταιρισμό. Στον οικονομικώς αδύναμον άνθρωπον ο λόγος του (η υπόσχεση δεσμεύσεώς του) είναι το ισχυρότερο κεφάλαιο και πρέπει να γίνεται σεβαστό. Η αίτηση εγγραφής στο συνεταιρισμό σημαίνει διαρκή και αμέριστο συνεργασία κατά της καταστατικής διατάξεις, ενώ στην περίπτωση διλήμματος η έξοδος είναι ανοικτή.
- Η ανοχή έναντι των οικονομικών, πολιτικών, θρησκευτικών ή φυλετικών διαφοροποιήσεων των μελών είναι δεδομένη στο συνεταιρισμό. Οι οικονομικές ανισότητες μεταξύ των μελών δεν απαλείφονται με την εξίσωση του δικαιώματος ψήφου όλων των μελών. Η υιοθέτηση αυτής της επιλογής από το καταστατικό καταστρατηγεί την αρχή της ελευθερίας περί αποδοχής εκάστου μέλους με τα γνήσια χαρακτηριστικά του. Αντιθέτως, η καταστατική πρόσκληση στην κατανόηση και στον συμβιβασμό αποδοχής των διαφοροποιήσεων μεταξύ των μελών, ώστε να σφυρηλατηθούν μόνιμοι και συμπαγείς δεσμοί εκουσίας συνεργασίας, επιτρέπει την **πολλαπλή ανά μέλος ψήφον μέχρις ενός ορίου**, ώστε ν' αποτρέπεται η απόλυτος πλειοψηφία ενός ή δύο μελών.

Η απονομή δικαιώματος ψήφου σε όλα τα μέλη αποτελεί θεμελιώδη συνεταιριστικήν αρχήν, ενώ η κλιμάκωση του αριθμού των ψήφων εξυπηρετεί την παραγωγικότητα.

Η πολλαπλή ψήφος να εκφράζεται από ένα και μόνον αντιπρόσωπο.

- Η διάρκεια της θητείας στα συμβούλια διοικήσεως και ελέγχου πρέπει να ταυτίζεται με αριθμόν λογιστικών χρήσεων. Επειδή δε η διαρκής πληροφόρηση και η διαφάνεια αποτελούν βασικές συνεταιριστικές αξίες, ενδείκνυνται η **ολιγοετής διάρκεια της θητείας** (π.χ. 2 ετής) και η κυκλική ανά λογιστική χρήση **μερική ανανέωση** των μελών των συμβουλίων.
- Η προσφορά των αιρετών αξιωματούχων στον συνεταιρισμό είναι **τιμητική και άμισθος**. Οι αιρετοί θα αμειφθούν από τα αποτελέσματα της διαχειρίσεώς τους, όπως και όλα τα μέλη, ενώ θα καλύπτονται απολογιστικώς τα έξοδα παραστάσεως. Η επαγγελματική ιδιότητα των μελών είναι δεδομένη και απλώς εκλέγονται για μία θητεία προσθέτων καθηκόντων. Η συνεταιριστική ιδιότητα είναι βιωματική κατάσταση, ενώ η εκλογή στα διοικητικά καθήκοντα δεν προσδίδει την χροιάν του ειδικού στελέχους. Έτσι τα αιρετά στελέχη επαγρυπνούν με την ψυχραιμία και τη φροντίδα που απαιτεί το συμφέρον της ατομικής εκμεταλλεύσεώς τους, αποθαρρύνονται τα καιροσκοπικά άτομα από την επιδίωξη αναλήψεως διοικητικών καθηκόντων και αναγνωρίζεται ο πραγματικός ρόλος στα έμπειρα υπαλληλικά και εξωτερικά στελέχη.
- Η 12μηνος λογιστική χρήση του συνεταιρισμού πρέπει να ταυτίζεται προς **το έτος εμπορίας** των διαχειριζομένων προϊόντων. Στην περίπτωση πολλών προϊόντων ή δραστηριοτήτων είναι προτιμότερη η **ίδρυση εξειδικευμένων συνεταιρισμών**. Το όφελος της ορθής διαχείρισεως είναι πάντοτε μεγαλύτερο από την υποτιθέμενη εξοικονόμηση σταθερών δαπανών από τις μεγάλες μονάδες, οι οποίες είναι δύσκολες στη διαχείριση, αποξενώνονται από τα μέλη και ρέπουν προς την αδιαφάνεια.

Ο κατακερματισμός κατά προϊόν ή δραστηριότητα προσφέρεται για την κατ'έκταση διεύρυνση της συνεργασίας και την καθετοποίηση της παραγωγής. Η επιδιωκόμενη μέχρι τώρα κλαδική συνεργασία, διαμέσου των γενικών συνεταιρισμών και χωρίς αυτονομία, δεν απέδωσε.

- Η εξόφληση των συνεταιριστικών μερίδων στα εξερχόμενα μέλη πρέπει να γίνεται στο άρτιον, όταν δεν υπάρχουν χρέη. Η υπεραξία των συνεταιριστικών μερίδων αποτελεί προϊόν της συνεργασίας και πρέπει να παραμένει ως κεκτημένη περιουσία του συνεταιρισμού προς χρήση και από τις επερχόμενες γενεές. Έτσι, διευκολύνεται η εγγραφή των νέων μελών και δεν κλονίζεται η κεφαλαιακή συγκρότηση του συνεταιρισμού κατά την αποχώρηση των παλαιών μελών. Παρομοίως, τα αποθεματικά κεφάλαια του συνεταιρισμού πρέπει να μην διανέμονται σε περίπτωση διαλύσεως. Μέχρι να συσταθεί νέος συνεταιρισμός της αυτής ή παραπλησίας δραστηριότητας στην περιφέρεια μπορεί να προβλέπεται η εκμετάλλευση των κεφαλαίων αυτών από

ένα Ταμείο Συνεταιριστικής εκπαίδευσης και Αναπτύξεως.

- Ο κατά λογιστικήν χρήση και κατά προϊόν ή δραστηριότητα πλήρης, αναλυτικός και έγκαιρος **οικονομικός απολογισμός** αποτελεί κορυφαία πράξη της συνεταιριστικής ζωής. Ανελλιπής πρέπει επίσης να είναι η ενημέρωση επί του ετησίου προϋπολογισμού και επί των μακροχρονίων προγραμμάτων και προοπτικών.
- Η συμμετοχή στα **εποπτικά συμβούλια** διευθυντικών στελεχών ισαριθμών προς τα αιρετά μέλη προσδίδει ισχύ.
- Η συμμετοχή σε **ενώσεις συνεταιρισμών** αποτελεί επιλογή των γενικών συνελεύσεων. Η αντιπροσώπευση των συνεταιρισμών στις ενώσεις γίνεται αποκλειστικώς από μέλη των διοικητικών συμβουλίων των συνεταιρισμών. Στα συμβούλια των ενώσεων εκλέγονται νομικά πρόσωπα.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

28. Ο συνεταιρισμός δεν εδοκίμασε την τύχη του στην Ελλάδα κατά τον ΧΙΧ^ο αιώνα, οπότε εμφανίσθηκε και εξαπλώθηκε στην Ευρώπη. Με κυβερνητική πρωτοβουλία εγκαινιάσθηκε ο θεσμός στη δεύτερη δεκαετία του ΧΧ^{ου} αιώνα και αναπτύχθηκε με αξιόλογα αποτελέσματα σε πολλές δραστηριότητες και γεωγραφικές περιοχές, ιδιαίτερος δε σε περιόδους δυσμενών συγκυριών.

Τη μεγαλύτερη εμμονή στο συνεταιριστικό σχήμα επέδειξεν ο αγροτικός πληθυσμός, αφού επί δεκαετίες η πλειοψηφία του διετέλεσε μέλος του και χρησιμοποίησε τις υπηρεσίες του σε ποικίλην έκταση. Παρά την ευρείαν εξάπλωση του συνεταιρισμού, τα αποτελέσματα λειτουργίας του δεν εθεωρήθησαν ικανοποιητικά. Επί μακρόν λοιπόν ευρέθη στο κέντρο του γενικού ενδιαφέροντος για βελτίωση της αποδοτικότητας.

Την υψηλήν αποστολήν του συνεταιρισμού ανεγνώρισε με συνταγματική διάταξη η Πολιτεία και ανεβάθμισε το γενικό κλίμα, ιδιαίτερος μετά τον προσανατολισμό της Χώρας προς τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες.

Δεν αντλήθηκαν όμως επαρκή διδάγματα από την ευρωπαϊκήν εμπειρίαν και η Ελλάς επέλεξεν ειδική συνεταιριστική ατραπό, με πρόσθετες δυσχέρειες κατά τη διαδρομή και εμφανή αποτελέσματα τη συσσώρευση κοπώσεως και την απώλεια πίστεως.

Ο αποπροσανατολισμός απεδόθη στην υπερβολική κυβερνητική παρέμβαση, η οποία ευρήκε πρόσφορον έδαφος εξ αιτίας του ελλείμματος παιδείας. Η φαινομενική δε συγκυρία οικονομικής ανέσεως στους κρατικούς πόρους ενίσχυσε τις πεποιθήσεις για την παντοδυναμία του Κράτους και εκλόνησε τα

θεμέλια της συνεταιριστικής πρακτικής.

Οι συναρπαστικές ιστορίες δημιουργούν κλίμα αδημονίας για τη διάρκεια και την κατάληξη. Στα πρόθυρα του ΧΧΙ^{ου} αιώνα η Ελλάδα κάνει τον συνεταιριστικό απολογισμό της και τον ευρίσκει αποκαρδιωτικό. Το μέλλον δεν μειδιά πλέον, αλλά απειλεί και ίσως αποδειχθεί στενόχωρον για πολλά μέλη της κοινωνίας, ενώ το Κράτος επανακάμπτει σε γνησιότερον και ολιγώτερο γενναιοόδωρον ρόλον.

Ως λύση ανάγκης επανεξετάζεται ο συνεταιρισμός, το παλαιόν εργαλείον σε νέα διάταξη, με τα προγενέστερα μέλη - αντικείμενα εξωτερικών επεμβάσεων σε ρόλον πρωταγωνιστικόν και αυτόνομον. Αυτή η επιλογή φαίνεται αναπόφευκτη, διότι, υπό τις συνθήκες της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας των εξειδικευμένων γνώσεων, ουδείς πλέον δύναται μόνος του ν' ανταποκριθεί στον ανηλεή ανταγωνισμό.

Απαιτούνται οικονομίες κλίμακος, συνεργασίες συμπληρωματικότητας, προσφορά ολοκληρωμένων υπηρεσιών υψηλής ποιότητας, αλλά και κατανόηση ότι όλοι οι άνθρωποι κατοικούν σ' ένα μεγάλο χωριό, τη Γή. Σ' αυτές τις απαιτήσεις θα δυνηθεί ν' ανταποκριθεί η πλειοψηφία του ελληνικού λαού (όλων των λαών) χωρίς την αλληλοβοήθεια και τη συνεργασία, όταν δεν πλεονάζει η εξωτερική βοήθεια; Μήπως πρόκειται για όνειρο;

Είναι πάντως βέβαιον ότι "το φαινόμενο Ματθαίου⁽¹⁾" στις σύγχρονες κοινωνίες κερδίζει έδαφος: "τῶ γάρ ἔχοντι παντί δοθήσεται καί περισσευθήσεται, ἀπό δέ τοῦ μὴ ἔχοντος καί ὁ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ".

(1) Ονομασία αποδοθείσα από τον βέλγο καθηγητή Herman Deleeck στο εδάφιον 25:29 του κατά Ματθαίον Ευαγγελίου.

SYNEDIA

ΠΑΝ ΔΕΜΕ ΛΙΠΑΣΜΑ ΕΝΝΟΟΥΜΕ ΣΥΝΕΛ

ΛΙΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΛΑ - ΣΥΝΘΕΤΑ - ΜΙΚΤΑ
ΛΙΠΑΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΣΤΗ ΒΑΣΙΚΗ
Ή ΣΤΗΝ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑΚΗ ΛΙΠΑΝΣΗ
ΛΙΠΑΣΜΑΤΑ ΠΛΗΡΩΣ ΥΔΑΤΟΔΙΑΛΥΤΑ
ΛΙΠΑΣΜΑΤΑ ΜΕ ΙΧΝΟΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΛΙΠΑΣΜΑΤΑ ΟΡΓΑΝΙΚΑ (ΣΥΝΦΕΡΤ)
ΘΕΙΪΚΟΣ ΧΑΛΚΟΣ - ΘΕΙΑΦΙ
ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ ΕΔΑΦΟΥΣ - ΦΥΛΛΩΝ - ΝΕΡΩΝ

ΕΓΓΥΗΣΗ ΟΜΑΛΟΥ ΕΦΟΔΙΑΣΜΟΥ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΤΙΜΕΣ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΔΙΚΤΥΟ
ΠΩΛΗΣΕΩΝ

Εξυπηλοσύνη Ποιότητας

ΑΘΗΝΑ: (01) 86.48.715 - 86.48.225, ΘΕΣ/ΝΙΚΗ: (031) 54.43.30 - 54.43.31, ΒΟΛΟΣ: (0421) 22.536,
ΚΑΒΑΛΑ: (051) 83.69.48 - 83.69.49, ΗΡΑΚΛΕΙΟ: (081) 25.65.43

Κ . Σ . Ο . Σ .

**ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΚΛΑΔΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ
ΕΝΩΣΗ ΣΟΥΛΤΑΝΙΝΑΣ**

ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1940

**ΜΕΛΗ: είναι 59 Ενώσεις Συνεταιρισμών
Σουλτανοπαραγωγών περιοχών
που περιλαμβάνουν το σύνολο σχεδόν
των σουλτανοπαραγωγών της χώρας**

ΕΔΡΑ: ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΓΡΑΦΕΙΑ : ΑΘΗΝΑ - Κανάρη 24

ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ - Δ/ση Εργοστασίου : Ηράκλειο Κρήτης

Η ΚΣΟΣ διαθέτει ένα καινούργιο εργοστάσιο εφοδιασμένο με τα πιο σύγχρονα αυτόματα μηχανήματα επεξεργασίας, διαλογής και συσκευασίας σταφίδας, δυναμικότητας 80 τόννων το 7ωρο. Επίσης διαθέτει άρτια εκπαιδευμένο και πεπειραμένο προσωπικό, εξειδικευμένο στα θέματα σουλτανίνας. Με τα εφόδια αυτά και τη μόνιμη και δημιουργική δραστηριότητα που αναπτύσσει σαν κορυφαία Συνεταιριστική Οργάνωση των σουλτανοπαραγωγών, η ΚΣΟΣ κατατάσσεται μεταξύ των κυριοτέρων φορέων αξιοποίησεως της σουλτανίνας και αποτελεί εγγύηση για την άριστη ποιότητά της.

ΑΣΚΗΣΗ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΟΥ ΔΙΟΝΥΣΗ ΜΑΥΡΟΓΙΑΝΝΗ (*)

Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Το πρόβλημα της νομοθετικής πολιτικής εγείρεται στην περίπτωση που μια Πολιτεία κρίνει ότι είναι αναγκαίο και απαραίτητο όπως οι δραστηριότητες του τρίτου τομέα της οικονομίας αναπτυχθούν σε πλαίσια οριοθετούμενα δια της νομοθετικής οδού. Πολιτεία και εμπλεκόμενοι κοινωνικοί φορείς πρέπει να έχουν εντοπίσει και μελετήσει αφ' ενός τις ανάγκες που επιβάλλεται να θεραπευθούν με την άσκηση νομοθετικής πολιτικής και αφ' ετέρου τους κανόνες και πρακτικές που ακολουθούν και εφαρμόζουν στο χώρο αυτό, ανεπτυγμένες χώρες της Δυτικής Ευρώπης και της Βορείου Αμερικής.

Τα πνεύματα των «ορθοδόξων» συνεταιριστών καθώς και των φιλελευθέρων επιχειρηματιών εξακολουθούν να τα θέλγουν, οι απώτερες εμπειρίες ορισμένων ευρωπαϊκών κρατών (Δανία, Φινλανδία, Αγγλία) στα οποία ανεπτύχθη κατά το παρελθόν ο συνεταιριστικός θεσμός, παρά την απουσία ιδιαίτερα νομοθετικού πλαισίου. Οι εμπειρίες αυτές όμως δεν προσφέρονται πλέον προς μίμηση. Γιατί απλώς εξιδανικεύουν τις απαρχές του ευρωπαϊκού συνεταιριστικού θεσμού που τον χαρακτήριζαν ο αλτρουϊσμός, η αφιλοκερδής προσφορά υπηρεσιών εκ μέρους των μελών, οι προσωποπαγείς σχέσεις τους και η εφαρμογή εθιμικών κανόνων δικαίου. Εκτός τούτου, στις πιο πάνω ευρωπαϊκές χώρες, είχε σημειωθεί από πολύ ενωρίς μεγάλη πρόοδος στην εκπαίδευση, στη διαμόρφωση προηγμένων συναλλακτικών ηθών και συνηθειών που ευνοούσαν την ελευθερία των συναλλαγών καθώς και την κατοχύρωση των δημοκρατικών αρχών και ελευθεριών.

Οι πολιτικοί αυτοί, οικονομικοί, νομικοί και πολιτιστικοί παράγοντες αναπλήρωναν σε μεγάλο βαθμό την απουσία ειδικού νομοθετικού πλαισίου. Τέλος, κατά την περίοδο εκείνη οι συνεταιρισμοί δρούσαν έξω και μακριά από την εκτελεστική και νομοθετική εξουσία με τη μορφή άτυπων και αφανών ομάδων, των οποίων η σύσταση και λειτουργία είχαν ως μόνη πηγή νομικής δεσμεύσε-

(*) Επίτιμος Δικηγόρος του Αρείου Πάγου. Καθηγητής Κοινωνιολογίας και π. Πρύτανης του ΔΠΘ. Μέλος της Διεθνούς Επιτροπής Αναθεώρησης των Συνεταιριστικών Κανόνων. Σύμβουλος Κοινωνικής Νομοθεσίας και Οικονομίας στον ΟΗΕ.

ως τα καταστατικά τους.

Η παράδοση αυτή των αγγλοσαξωνικών και σκανδιναβικών χωρών, ανετράπη προοδευτικά πριν από το τέλος του περασμένου αιώνα, με την υιοθέτηση ιδιαίτερου νομικού πλαισίου από πολλές άλλες χώρες της Ευρώπης, ακόμη και από την Αγγλία στις αποικίες της (Ινδία). Η ανάπτυξη των εμπορικών συναλλαγών και η μεγάλη εξάπλωση των συνεταιρισμών στην Ευρώπη κατά το πρώτο ήμισυ του 20ού αιώνα επέβαλαν πλέον ως κανόνα την αναγνώριση των συνεταιριστικών οργανώσεων ως νομικών προσώπων εμπορικής εταιρίας, ως ιδιαίτερης όμως νομικής μορφής (*suī generis*) του ιδιωτικού δικαίου, με κύρια χαρακτηριστικά γνωρίσματα την ένωση προσώπων (και όχι το κεφάλαιο) τα οποία δρουν και αποφασίζουν σε ισότιμη δημοκρατική βάση με σκοπό την προαγωγή της ιδιωτικής τους οικονομίας.

Η ευρεία εξάπλωση του συνεταιριστικού θεσμού ως ιδιαίτερου τομέα της ιδιωτικής οικονομίας σε ολόκληρο τον πλανήτη κατά τη δεκαετία του 1960, μετά την κατάρρευση της αποικιοκρατίας, υλοποιήθηκε με τη βοήθεια πολλών νομοθετικών πλαισίων. Με τον τρόπο αυτό, πολλές χώρες του λεγόμενου Τρίτου Κόσμου πέρασαν από το στάδιο της στοματικής (προφορικής) παραδόσεως του εθνικού δικαίου στην εξευρωπαϊσμένη και γραπτή νομοθετική, σύμφωνα με την οποία στις συναλλαγές νομικών προσώπων προσδιορίζονται επακριβώς δικαιώματα, υποχρεώσεις και κανόνες λειτουργίας. Σε τούτο συνέβαλε κατά πολύ αφ' ενός μεν η υιοθέτηση από πολλές χώρες (Ινδία, Ισραήλ, Σιγκαπούρη, Μαυρίκιος, Τυνησία, Σενεγάλη, Γουινέα-Κονακρύ) του συνεταιριστικού μοντέλου αναπτύξεως και αφ' ετέρου η έναρξη της Τεχνικής Βοήθειας των πλουσίων χωρών προς τις φτωχές, από το Βορρά προς το Νότο και από Δυτικά προς Ανατολάς.

Η Τεχνική αυτή Βοήθεια κατά κανόνα διοχετεύετο προς τις οικονομικές και αναπτυξιακές εκείνες ομάδες (όπως οι συνεταιρισμοί, τα εργατικά σωματεία, οι μη - κυβερνητικές οργανώσεις, οι οργανώσεις γυναικών) που είχαν αποκτήσει νομική προσωπικότητα και παρείχαν τις εξωτερικές τουλάχιστον εγγυήσεις ότι η παρεχόμενη βοήθεια δεν θα ήταν ένας απατηλός μηχανισμός που θα έπαιρνε από τις τσέπες των φτωχών πολιτών των πλουσίων χωρών ορισμένα χρηματικά ποσά, τα οποία θα κατέληγαν στις τσέπες ορισμένων πλουσίων πολιτών των φτωχών χωρών.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα της ανάγκης νομοθετικής ρυθμίσεως της συνεταιριστικής δράσεως είναι και η Συμφωνία IV του Λομέ του 1990, σύμφωνα με την οποία η πολύ σημαντική οικονομική βοήθεια της Ευρωπαϊκής Ενώσεως (15 περίπου δισεκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ ανά τετραετία) προς τις χώρες ΚΑΕ (Καριβική, Αφρική, Ειρηνικός Ωκεανός) θα μπορούσε να διοχετεύεται στο εξής απ' ευθείας και προς τους συνεταιρισμούς των πιο πάνω χωρών, αν αυτοί παρείχαν τα εχέγγυα καλής νομικής οργανώσεως και λειτουργίας. (Η νέα πολιτική στο θέμα αυτό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής έγινε μετά την υιοθέτηση το 1988 από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο του Ψηφίσματος και της Εκθέσεως του Ιταλού Ευρωβουλευτή Trivelli, στη διαμόρφωση της οποίας συμμετείχε ο υποφαινόμενος ως εκπρόσωπος του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας).

Η απάντηση λοιπόν στο αρχικό ερώτημα είναι καταφατική: ναι, επιβάλλεται σήμερα, περισσότερο από κάθε άλλη φορά στο παρελθόν, η άσκηση νομοθετικής πολιτικής για την ίδρυση, λειτουργία και ανάπτυξη ενός ανεξάρτητου και αυθεντικού συνεταιριστικού τομέα της οικονομίας.

Ποιές είναι λοιπόν οι πηγές, ο Τύπος και το περιεχόμενο αυτής της νομοθετικής πολιτικής;

A. Η διαμόρφωση του νομικού πλαισίου

Η κατάσταση και υιοθέτηση ιδιαίτερου νομικού πλαισίου πρέπει να λαμβάνει υπ' όψη της τις υφιστάμενες ανάγκες σε κάθε χώρα, το δικαίικό της σύστημα, τη διάρθρωση της εκτελεστικής εξουσίας και τη μακροπρόθεσμη πολιτική αναπτύξεως της οικονομίας των πολλών (παραγωγών, καταναλωτών, αποταμιευτών, εργαζομένων) καθώς και της εντάξεώς τους στην παραγωγική διαδικασία.

Πρώτα απ' όλα, η σύγχρονη νομοθετική πολιτική οριοθετεί την έκταση που μπορεί να καλύψει στα πλαίσια της οικονομίας της ελεύθερης αγοράς και του οικονομικού και πολιτικού πλουραλισμού ο τομέας της συνεταιριστικής και κοινωνικής οικονομίας.

Η σχετική νομοθεσία, που ενίοτε στηρίζεται στο συνταγματικό χάρτη της χώρας για την Ελλάδα, (περίπτωση άρθρου 12 παράγραφος 5 του συντάγματος του 1975) εισάγει στο υπάρχον δικαίικό σύστημα, ιδιαίτερες προϋποθέσεις ιδρύσεως, λειτουργίας και στηρίξεως του συνεταιριστικού τομέα. Ο τομέας αυτός είναι προαιρετικός και εθελούσιος για τα άτομα και τις ομάδες, ο νομικός του χαρακτήρας είναι ενδοτικού δικαίου, η επιχειρηματική του οργάνωση και δράση υπάγεται στους κανόνες της ιδιωτικής οικονομίας (κεφάλαιο, επενδύσεις, παραγωγικότητα, ανταγωνιστικότητα) και διαφέρει μόνον όσον αφορά στη διοίκησή του και στο τελικό οικονομικό και κοινωνικό προϊόν που συνίσταται στην παροχή υπηρεσιών και όχι στην παραγωγή εμπορικού κέρδους για τα μέλη του.

Η νομοθεσία συνεπώς πρέπει σαφώς να δημιουργεί τις προϋποθέσεις για τον τρίτο αυτό τομέα της οικονομίας ώστε αυτός να είναι ανεξάρτητος από τους δύο άλλους (δημόσιο και ιδιωτικό κερδοσκοπικό), ισότιμος όσον αφορά ιδιαίτερα στην άσκηση πιστωτικής, επενδυτικής και φορολογικής πολιτικής, ανταγωνιστικός όμως και συνεργαζόμενος με αυτούς επί ισότιμου νομικής βάσεως (μικτές εταιρείες, εμπορικές συναλλαγές, αναπτυξιακά προγράμματα, τεχνολογική εξέλιξη και αποτελεσματικές μορφές μάντζμεντ (managerial skills and efficiency). Ακολούθως, από νομοτεχνικής απόψεως, το νομικό πλαίσιο πρέπει να είναι προσανατολισμένο προς τις εξής κατευθύνσεις, λαμβάνοντας υπόψη σοβαρώς τις εσωτερικές και ευρωπαϊκές και διεθνείς τάσεις σχετικά με τον αναπτυξιακό ρόλο της οικονομικής νομοθεσίας:

α) Να αποτελεί τούτο, όπου αυτό είναι δυνατό, ένα ενιαίο νομοθετικό κείμενο για όλες τις κατηγορίες συνεταιριστικών οργανώσεων. Αυτό επιβάλλεται και παρατηρείται σε πολλές, αναπτυσσόμενες ιδιαίτερα χώρες. Χαρακτήριζε δε και την περίπτωση της Ελλάδας, όπου ο αρχικός Νόμος 602 του 1915 απετέλε-

σε έως το 1979 τον κύριο νομοθετικό κορμό και το ενιαίο πλαίσιο της συνεταιριστικής αναπτύξεως της χώρας μας για όλες τις κατηγορίες συνεταιριστικών δραστηριοτήτων.

Οι συνεταιριστικές οργανώσεις, οποιοσδήποτε και αν είναι ο κύριος σκοπός τους (παραγωγή, εργασία, κατανάλωση, αποταμιευτικές – πιστωτικές εργασίες, λοιπές υπηρεσίες) διέπονται όντως από τους ίδιους κανόνες ιδρύσεως, διοικήσεως και διαχειρίσεως. Η πρόβλεψη και υιοθέτηση αντιθέτως πολλών και διαφόρων νομικών πλαισίων γνωστών ως αστικών, αγροτικών, πιστωτικών, οικοδομικών συνεταιρισμών, επιφέρει συνήθως διάσπαση της ενότητας του πνεύματος και της εφαρμογής των κοινών κανόνων, με αποτέλεσμα τη σύγχυση, την αντιφατικότητα και τη δυσλειτουργία των οργανώσεων. Η αρνητική αυτή επίπτωση της πολλαπλής και παράλληλης νομοθεσίας στην ορθολογιστική ανάπτυξη της υποκειμένης οικονομίας, επιτείνεται από το γεγονός ότι κάθε κατηγορία συνεταιρισμών καθώς και η συναφής νομική πρόβλεψη που τη διέπει και ρυθμίζει, υπάγεται, ερμηνεύεται και εποπτεύεται από διαφορετικά κέντρα της εκτελεστικής εξουσίας (υπουργεία).

Αναπόφευκτο, λοιπόν είναι να επικρατούν σε μια τέτοια περίπτωση διαφορετικές αντιλήψεις, να αναλαμβάνονται διαφορετικές αναπτυξιακές πρωτοβουλίες και να γίνονται ερμηνείες και επιλογές αποκλίνουσες ή και αντιφατικές από τα διάφορα αρμόδια και εποπτεύοντα κέντρα. Πρέπει συνεπώς να γίνει κατανοητό ότι οι συνεταιριστικές οργανώσεις, τυπικώς μιν μπορεί να διαφέρουν, ως προς το αντικείμενο, στην ουσία όμως είναι ταυτόσημες τόσο από νομικής όσο και από οικονομικής απόψεως και διέπονται συνεπώς από τους ίδιους οικονομικούς, διοικητικούς και διαχειριστικούς κανόνες.

Μπορεί κανείς να φανταστεί την περίπτωση κατά την οποία οι διάφορες εταιρείες του εμπορικού δικαίου (ομόρρυθμες, περιορισμένης ευθύνης, ανώνυμες) θα υπάγονται και θα ρυθμίζονται από χωριστές νομικές διατάξεις, αναλόγως του υπουργείου το οποίο έχει σχέση με την σύσταση και λειτουργία κάθε μιάς από αυτές;

Το ενιαίο συνεπώς νομικό πλαίσιο προσφέρει μια γενική και ευρεία βάση που διατηρεί αναλλοίωτα τα κύρια χαρακτηριστικά των συνεταιριστικών οργανώσεων ως προσωπικών εταιριών του ιδιωτικού δικαίου και της ιδιωτικής οικονομίας, ενώ τις επιμέρους ανάγκες (οργανωτικές, διαχειριστικές και οικονομικές) τις προβλέπουν, τις διέπουν και τις ρυθμίζουν διατάγματα που εκδίδονται κατά εξουσιοδότηση του νόμου-πλαισίου, από τα διάφορα υπουργεία, τα καθ' ύλην αρμόδια για τις διαφορετικές οργανώσεις (η διαφορετικότητα αυτή των συνεταιριστικών οργανώσεων προκύπτει από τον κύριο σκοπό και από τις δραστηριότητές τους).

Η ενιαία αυτή νομοθετική πρόβλεψη έχει το πλεονέκτημα αφ' ενός της νομοθετικής οικονομίας, ήτοι της αποφυγής νομοθετικής πολυπραγματοσύνης και πολυνομίας, φαινόμενο που μαστίζει ιδιαίτερα την ελληνική νομική παραγωγή για τους συνεταιρισμούς, σε αντίθεση με ότι συμβαίνει στο χώρο του δικαίου των κυρίως εμπορικών εταιριών όλων των μορφών, και αφ' ετέρου της ερμηνείας και εφαρμογής των ισχυουσών διατάξεων με πνεύμα ενιαίων λύσεων

παρεμφερών βιοτικών σχέσεων.

Ας κάνουμε όλοι (φορείς, επιστήμονες, κυβέρνηση) μια αυστηρή και αντικειμενική εκτίμηση του νομοθετημένου συνεταιριστικού θεσμού στην Ελλάδα και ας απαντήσουμε με ειλικρίνεια στο ερώτημα: εμπόδισε την ανάπτυξη και λειτουργία των συνεταιρισμών η ισχύς του ενιαίου και γενικού νόμου 602 για 64 ολόκληρα χρόνια 1915—1979); Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο πρώτο αυτό ερώτημα, ας απαντήσουμε και στο δεύτερο: ευνόησε ή αντιθέτως καθυστέρησε και αποδιοργάνωσε το συνεταιριστικό φαινόμενο η συνεχής, ατυχής και κομματικοποιημένη νομοθετική πολιτική που εγκαινιάστηκε το 1979 και διαρκεί μέχρι σήμερα;

β) Περαιτέρω, ο νόμος-πλαίσιο δεν μπορεί παρά να έχει αναπτυξιακό χαρακτήρα και να μη περιορίζεται σε λύσεις, προβλέψεις και μεθοδεύσεις που εξυπηρετούν ανάγκες της εκτελεστικής εξουσίας, επιβαλλόμενες κατ' ανάγκη με λεπτομερείς και χρονοβόρες γραφειοκρατικές διαδικασίες που ανακόπτουν την ιδιωτική πρωτοβουλία των ενδιαφερομένων φορέων, εάν και όταν βεβαίως αυτοί οι τελευταίοι είναι αποφασισμένοι να διοικούν τις οργανώσεις τους με ιδιωτικά κριτήρια, πέρα από έξωθεν επεμβάσεις.

B. Ο ευρωπαϊκός προσανατολισμός της συνεταιριστικής νομοθεσίας

Το συνεταιριστικό δίκαιο είναι από τη φύση του ευέλικτο, φιλελεύθερο και ανοιχτό σε δάνεια και έξωθεν πρότυπα, προσαρμοσμένων και βιωμένων σύμφωνα με διεθνείς κανόνες που βρίσκονται πάνω και πέρα από μεμονωμένα πολιτικά, οικονομικά και δικαιοκίνητα συστήματα. Όσο και αν τούτο φαίνεται εκ πρώτης όψεως παράδοξο, είναι όμως γεγονός ότι οι συνεταιριστικές οργανώσεις και επιχειρήσεις πλεονεκτούν στο σημείο αυτό από τις κυρίως εμπορικές εταιρείες οι οποίες είναι υποχρεωμένες να ακολουθούν πιστά το πολιτικό και οικονομικό σύστημα της χώρας λειτουργίας τους.

Το γεγονός αυτό επιβάλλει συνεπώς στο νομοθέτη να γνωρίζει καλώς τις διεθνείς τάσεις και τα πρότυπα που υπάρχουν στις γειτονικές και ανεπτυγμένες χώρες, ιδιαίτερα σε εκείνες των οποίων το δίκαιο βρίσκεται σε διαλεκτική σχέση και αλληλεπίδραση με το αντίστοιχο ελληνικό (για την Ελλάδα εννοούμε κυρίως τα Ψηφίσματα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, το Σχέδιο Ευρωπαϊκής Συνεταιριστικής Εταιρείας της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, τα Ψηφίσματα και τις Εκθέσεις του ΟΗΕ, τις Συστάσεις του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας και τους Συνεταιριστικούς Κανόνες που ισχύουν στην Ευρώπη από τα μέσα του 19ου αιώνα, αναθεωρημένοι και προσαρμοσμένοι κατά καιρούς από τη Διεθνή Συνεταιριστική Ένωση, της οποίας η ΠΑΣΕΓΕΣ και το ΙΣΕΜ είναι μέλη).

Αν επιμείνουμε να παραμένουμε εγκλωβισμένοι στη μικρή μας οικονομική και δικαιοκίνητη εμπειρία και παράδοση, θα καταδικάσουμε ορισμένες κατηγορίες του πληθυσμού (αγρότες, καταναλωτές, βιοτέχνες και μικροεμπόρους εργαζομένους) καθώς και τους αντιστοίχους τομείς της οικονομίας να κάνουν χρήση ξεπερασμένων νομικών εργαλείων και μεθόδων που αποδεικνύονται από τα πράγματα, άγονα και επικίνδυνα. Την ώρα δε, που οι άλλες χώρες της Ε.Ε.

τελειοποιούν, εναρμονίζουν και δραστηριοποιούν περαιτέρω τη συνεταιριστική νομοθεσία η χρησιμοποίηση της οποίας αποδεικνύει πέρα από κάθε αμφιβολία το γεγονός της μεγαλύτερης παραγωγικότητας και της καλύτερης ανταγωνιστικότητας π.χ., των τυποποιημένων αγροτικών προϊόντων των πλουσίων βιομηχανικών χωρών σε σχέση με τα αντίστοιχα ελληνικά προϊόντα, που για την ώρα δεν διατίθενται σε καλύτερη ποιότητα και χαμηλότερες τιμές στον Έλληνα καταναλωτή, εμείς, καθ' όλα τα άλλα ισότιμοι εταίροι της Ε.Ε., στρέφουμε την πλάτη μας στην πρόοδο και τον εκσυγχρονισμό με τη βοήθεια ανυπόστατων οικονομικών και νομικών επιχειρημάτων. Ή μήπως έχει κανείς να προτείνει μια άλλη καλύτερη ερμηνεία του φαινομένου αυτού της τελευταίας εικοσαετίας, που υποβαθμίζει την οικονομία μας και καταστρατηγεί τις επιταγές του άρθρ. 12 παρ. 5 του Συντάγματος;

Από μια άλλη άποψη, δεν είναι επιτρεπτό —και υπεύθυνοι για τούτο είναι όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς της Πολιτείας αλλά και των συνεταιρισμών και της επιστήμης— ο συνεταιριστικός τομέας της οικονομίας της χώρας μας να δοκιμάζεται και αποδομείται τις δύο τελευταίες δεκαετίες με τις άστοχες επενδύσεις και την αντι-οικονομική συμπεριφορά της ΑΤΕ καθώς επίσης και με την πρωτοφανή για τα διεθνή συνεταιριστικά χρονικά εισαγωγή κομματικών μεθοδεύσεων στη διοίκηση των συνεταιρισμών. Μήπως κάποιος από εκείνους που πρότειναν, υποστήριξαν και επέβαλαν τη νομοθετική ρύθμιση της πολλαπλής λίστας του άρθρ. 28 του νόμου 1541 του 1985 και την εντεύθεν καθυστάση των συνεταιρισμών σε κομματικές προ-επιλογές, θα μπορούσε κάποτε να εξηγήσει με πολιτικά, οικονομικά ή νομικά επιχειρήματα ποιά άλλη χώρα (οποιαδήποτε) και πότε (οποτεδήποτε) υιοθέτησε παρόμοιο νόμο και επέβαλε στους συνεταιρισμούς, οικονομικές οντότητες του ιδιωτικού δικαίου και της ιδιωτικής οικονομίας, εκλογή των αιρετών διοικήσεών τους με πολιτικά και κομματικά κριτήρια; Προς τί αυτός ο αυτοσχεδιασμός, ο νομικός αποπροσανατολισμός και η οικονομική ταλαιπωρία της συνεταιριστικοποιημένης οικονομίας μας κατ' αυτή κυρίως την ιστορική περίοδο της εντάξεως της χώρας μας στην Ε.Ε., περίοδο προσπαθειών εναρμόνισης της νομοθεσίας μας και στηρίξεως της ανταγωνιστικότητας των προϊόντων μας, μέσα και έξω από την Ελλάδα;

Ας μην αγνοούμε ή υποτιμούμε, τέλος, τις αντίστοιχες προσπάθειες ιδιωτικοποίησης της οικονομίας και εκσυγχρονισμού της συνεταιριστικής νομοθεσίας όλων των χωρών της Κεντρικής Ευρώπης, ακόμη και ορισμένων Βαλκανικών όπως είναι η Βουλγαρία, οι οποίες κτυπούν την πόρτα της Ε.Ε. των οποίων τα αγροτικά τουλάχιστον προϊόντα (σιτηρά, πατάτες, κρέας και δέρματα της Πολωνίας, κρασιά της Ουγγαρίας και καπνός και κρασιά της Βουλγαρίας) θα βρεθούν κατά την επόμενη δεκαετία εξ αυτού του ευνοϊκού νομικού παράγοντα σε πλεονεκτική θέση απέναντι στα ομοειδή ελληνικά.

Η ευρύτητα αντιλήψεων που πρέπει να διακατέχει τους φορείς που επωμίζονται την ευθύνη της νομοθετικής πολιτικής και η υιοθέτηση εκσυγχρονισμένης, εξευρωπαϊσμένης και αναπτυξιακής νομοθεσίας για ανεξάρτητους, αυθεντικούς και λειτουργικούς συνεταιρισμούς, προσδοκάται να έχουν άμεσες επιπτώσεις στην οικονομία και κοινωνία μας. Θα εδραιώσει στη συνείδηση τόσο

της κυβερνητικής εξουσίας όσο και των πολιτικών κομμάτων, αλλά εξίσου και περισσότερο των συνεταιριστικών φορέων, ότι ο οικονομικός αυτός θεσμός που είδε το φως και λειτούργησε επιτυχώς μέχρι σήμερα στις χώρες της ελεύθερης και κεφαλαιοκρατικής οικονομίας, είναι ένα μοναδικό εναλλακτικό εργαλείο για τη συμμετοχή των οικονομικά αδυνάτων στο οικονομικό γίγνεσθαι, μέσα από αλληλέγγυες, ισότιμες και δημοκρατικές διαδικασίες.

Ο δρόμος που οφείλει να ακολουθήσει η ελληνική νομοθετική πολιτική στο θέμα αυτό είναι ευθύς και χωρίς προσκόμματα τόσο στη θεωρία όσο και στην πράξη. Αρκεί να παραμεριστούν οι εγωιστικές αντιλήψεις και πελατειακές ανάγκες των πολιτικών κομμάτων, η άγνοια πολλών για το αντικείμενο και οι επιδιώξεις προσωπικής προβολής ορισμένων «προστατών» των συνεταιριστικών φορέων, για να αφήσουμε πίσω το πρόσφατο παρελθόν με την πικρή γεύση του και τις αποτυχίες του προκειμένου να εισέλθουμε σε μια καινούργια περίοδο υπεύθυνης διαχείρισεως του θέματος. Ο προβληματισμός έχει ήδη προχωρήσει και τα πνεύματα, τόσο στη βάση όσο και στην κορυφή είναι έτοιμα να δεχθούν ανανεωμένες, εκσυγχρονισμένες και αυθεντικές ρυθμίσεις και λύσεις.

Ας αναλάβουμε ο καθένας από τη θέση που κατέχει και υπηρετεί το θάρρος και την ευθύνη της αλλαγής πριν είναι πολύ αργά για ορισμένους τομείς, όπως η αγροτική οικονομία, η ανεργία, η ισόρροπη ανάπτυξη της περιφέρειας, η στήριξη του εισοδήματος του ορεινού και νησιώτικου πληθυσμού, η συγκέντρωση και χρησιμοποίηση φθηνού χρήματος, ο περιορισμός του κόστους παραγωγής, η ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων.

Η ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΔΥΝΑΜΗ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΑΠΝΑ.

Η Σ.Ε.Κ.Ε. αποτελεί τη συνεταιριστική επιχείρηση των Ελλήνων καπνοπαραγωγών στην επεξεργασία και στις εξαγωγές του καπνού.

Οικονομικά ισχυρή και επιχειρηματικά δραστήρια, η Σ.Ε.Κ.Ε. διαθέτει σύγχρονες εγκαταστάσεις για 22.000 τόνους καπνού, κυρίως στη Θεσσαλονίκη, στην Καβάλα και στην Ξάνθη.

Αξιοποιώντας τη γνώση και τη δύναμη της συνεργασίας, λειτουργεί ανταγωνιστικά και με επιτυχία στις συνθήκες του ισχυρού παγκόσμιου ανταγωνισμού στην αγορά του καπνού.

Με την απασχόληση 1.500 ατόμων στην περίοδο επεξεργασίας του καπνού, η Σ.Ε.Κ.Ε. αποτελεί σημαντικό στήριγμα για τα εισοδήματα των καπνοπαραγωγικών περιοχών.

Επί μισό αιώνα και σε δύσκολους καιρούς, η Σ.Ε.Κ.Ε. στήριξε και στηρίζει την ελληνική καπνοπαραγωγή.

SYNEA S.A.

Σ.Ε.Κ.Ε. ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΠΝΟΠΑΡΑΓΩΓΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ: ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ 1, ΕΥΟΣΜΟΣ ΘΕΣ/ΝΙΚΗ: ΤΗΛ.: (031) 60.93.00
ΥΠΟΚ/ΜΑ ΑΘΗΝΩΝ: ΕΛ.ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ 6, 106 71 ΑΘΗΝΑ ΤΗΛ.: 36.29.273

Η Επέτειος των 50 χρόνων της ΣΕΚΕ (*)

του ΔΗΜ. ΚΟΥΝΑΤΙΑΔΗ

Γεν. Διευθυντή της ΣΕΚΕ

Με ιδιαίτερη χαρά, με βαθύτατη συγκίνηση, με σεβασμό και εκτίμηση προς όλους τους συντελεστές και Δημιουργούς της ΣΕΚΕ, επώνυμους και ανώνυμους, εν ζωή και μη και ως φόρο τιμής προς τον απόντα, καταξιωμένο Πρόεδρό μας Αλέξανδρο Μπαλτατζή και συνεργατών αυτού, παίρνω τον λόγο ως διάδοχος και συνεχιστής του μεγάλου έργου και προσφοράς προς την ΣΕΚΕ, των σεβαστών μου δασκάλων κ.κ. Βασίλ. Ιλαντζή και Νικολ. Κολύμβα.

Σας καλωσορίζω στην ιστορική πόλη του Αγίου Δημητρίου, την σημερινή Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης και Μητρόπολης των Ελληνικών καπνών, όπου γιορτάζουμε την Ιστορική για το Συνεταιριστικό κίνημα επέτειο των 50 χρόνων της ΣΕΚΕ.

Για να μιλήσει κάποιος για την όλη διαδρομή των 50 χρόνων της ΣΕΚΕ, θα πρέπει να μιλά όχι ώρες, όχι ημέρες, αλλά μήνες ολόκληρους. Γι' αυτό, θα προσπαθήσω, λόγω του περιορισμένου χρόνου, να αναφερθώ εν περιλήψει σ' αυτήν τη διαδρομή των 50 χρόνων, χωρίς να σας κουράσω, όχι ως Γενικός Διευθυντής, όχι ως Συνεταιριστής, αλλά ως ο αρχαιότερος εργαζόμενος σε αυτήν, αφού το βιβλιάριό μου του Ι.Κ.Α., φέρει ημερομηνία πρόσληψης ως έκτακτου υπαλλήλου, στο Πρακτορείο της ΣΕΚΕ ΔΡΑΜΑΣ την 6η Νοεμβρίου 1948.

Έζησα από κοντά την όλη ιστορία των 50 χρόνων, που ήταν για μένα το μεγαλύτερο κομμάτι της ζωής μου.

Κάθε σημαντική επέτειος, αποτελεί και ιδιαίτερο σταθμό στην πορεία της ιστορίας της ανθρωπότητας για να μας θυμίσει το παρελθόν, να χαλυβδώσει το παρόν και να μας προβλημάτισει για το μέλλον. Έτσι λοιπόν, ας κάνουμε όλοι μαζί ένα νοερό ταξίδι στο παρελθόν, για να δούμε από κοντά την πορεία των 50 δημιουργικών και ιστορικών χρόνων της ΣΕΚΕ.

Όμως για να μιλήσουμε για την ΣΕΚΕ, πρέπει πρώτα να πούμε λίγα λόγια για τον καπνό, γιατί χωρίς την ύπαρξη του καπνού δεν θα υπήρχε λόγος της ίδρυσης της ΣΕΚΕ.

(*) Εισήγηση του Γενικού Διευθυντή της ΣΕΚΕ κατά τον εορτασμό και επετείου των 50 χρόνων από της ιδρύσεως της ΣΕΚΕ (Θεσσαλονίκη 14 Δεκεμβρίου 1997).

1. ΚΑΠΝΟΣ ΚΑΙ ΚΑΠΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Αν και υπάρχουν πολλές εκδοχές για την προέλευσή του, ότι είναι φυτό αυτοφυές και ευρίσκεται σε όλα τα πλάτη και μήκη του πλανήτη μας, εμείς δεχόμαστε ότι το ιερό αυτό φυτό των Ιθαγενών το έφερε στη γηραιά Ευρώπη το 1492 ο Χριστόφορος Κολόμβος και οι συνεργάτες του από την Κεντρική Αμερική και πιθανολογείται ότι τον 16ο αιώνα παρά το μεγάλο κυνηγητό που υπέστη από τις διάφορες Κυβερνήσεις, άρχισε δειλά - δειλά η εξάπλωσή του σχεδόν σ' όλες τις χώρες της Ευρώπης. Έτσι από το 1601 μέχρι σήμερα έχουμε τρία στάδια:

Α' ΣΤΑΔΙΟ: 1601—1821

Σ' αυτό το στάδιο, η καλλιέργεια, η επεξεργασία, η εμπορία και γενικά η τύχη του καπνού ανήκει στην τότε Οθωμανική αυτοκρατορία που ήταν κυρίαρχος στα σημερινά εδάφη Ελλάδας, Βουλγαρίας, Σερβίας, Μ. Ασίας και Πόντου, η δε Κωνσταντινούπολη τότε αποτελούσε το σπουδαιότερο διαμετακομιστικό κέντρο μεταξύ Ανατολής και Δύσης, όταν οι διάφοροι ηγέτες της Ευρώπης ακόμη και ο Πάπας της Ρώμης Ουρβανός ο Η' απαγόρευαν την χρήση του καπνού και φυλάλιζαν, βασάνιζαν, αφορίζαν, απηγχόνιζαν τους χρήστες. Πρώτος ο Πατισάχ Σουλεϊμάν ο Β', το 1687, κατάλαβε το μεγάλο κέρδος που επέφερε ο καπνός και εξέδωσε ειδικό φερμάνι με το οποίο επέτρεπε την ελεύθερη καπνοκαλλιέργεια και χρήση του καπνού και επέβαλλε δασμούς και φορολογία επ' αυτού.

Ταυτόχρονα όμως, άφησε ελεύθερους τους *δαιμόνιους* Έλληνες, Εβραίους και Αρμένιους να διακινούν ελεύθερα τον καπνό από χώρα σε χώρα. Γι' αυτό, ακόμη και σήμερα συνεχίζεται να λέγετε «Turkish Tobacco», από πολλές καπνοβιομηχανίες.

Β' ΣΤΑΔΙΟ: 1821—1980

Η παραγωγή, η επεξεργασία, η διακίνηση, η αξιοποίηση ανήκει στην εκάστοτε Ελληνική Κυβέρνηση η οποία γνωρίζει την εξαιρετική σημασία και θέση που κατέχει ο καπνός στον οικονομικό, γεωργικό, εμπορικό, δημοσιονομικό και γενικότερα στον κοινωνικό τομέα. Γι' αυτό, προσπαθεί με διάφορα μέσα και τρόπους να βοηθήσει την καπνοκαλλιέργεια. Αλλά γιατί να μην την βοηθήσει, αφού περιμένει όλη η Ελλάδα ν' αγοράσει πετρέλαιο, πολεμοφόδια, φάρμακα, είδη πρώτης ανάγκης, από το συνάλλαγμα του καπνού. Αφού γνωρίζει ακόμη η εκάστοτε Ελληνική Κυβέρνηση, ότι ο καπνός έσωσε χιλιάδες ψυχές προσφύγων.

Γ' ΣΤΑΔΙΟ: 1981 μέχρι σήμερα

Σ' αυτό το τελευταίο στάδιο, τα πάντα περί καπνού, εξαρτώνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και ειδικότερα στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Εμείς, θα ασχοληθούμε με την περίοδο 1947—1997 κατά την οποία γεννήθηκε, μεγάλωσε και έδρασε η ΣΕΚΕ.

Μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, οι καπνοπαραγωγοί μας, έζησαν μαρτυρικά.

Άλλοι εγκατέλειψαν τα χωριά τους και πήραν τον δρόμο της Ξενιτιάς, και άλλοι έμειναν στα ερειπωμένα χωριά τους όπου ο κάθε καπνοπαραγωγός για να ζήσει, έφερνε στον ώμο του τον σταυρό του μαρτυρίου. Απροστάτευτος, πεινασμένος, Ξυπόλητος, χωρίς ζώα, χωρίς εφόδια, χωρίς γεωργικά εργαλεία, αφού ό,τι άφησε πίσω του όρθιο ο κατακτητής Γερμανός, Ιταλός, Βούλγαρος, ήρθε και το αποτελείωσε ο αδελφοκτόνος ανταρτοπόλεμος ή εμφύλιος, όπως θέλει να τον ονομάσει κανείς. Και όταν έρχονταν η στιγμή, ο δυστυχής καπνοπαραγωγός να πωλήσει τα καπνά του, ο αγοραστής έμπορος, το βράδυ του έδινε 40 δραχ. την οκά, το πρωί 20 δραχ., και το μεσημέρι αζήτητα, χωρίς τιμή. Αφού οι εξαγωγές μας, από 49 εκατομμύρια οκάδες που ήσαν το 1939, κατέβηκαν το 1946 στα 3 εκατομμύρια οκάδες. Το δε τότε καπνεμπόριο λόγω της κατοχής δεν μπορούσε να βοηθήσει τις εξαγωγές. Μεγάλη η καπνική κρίση, ανυπαρξία κρατικής καπνικής πολιτικής και μεγάλη άγνοια, αφού βρέθηκε βουλευτής να λέει μέσα στη Βουλή: «Γιατί οι καπνοπαραγωγοί δεν καλλιεργούν μόνο μαξούλι αλλά καλλιεργούν και ρεφούζι;»...

Ο Αυτόνομος Οργανισμός Καπνού, μετέπειτα Εθνικός Οργανισμός Καπνού είναι ένας απλός θεατής, που συγκεντρώνει μόνο στοιχεία ή διάφορες διαμαρτυρίες.

Τα συλλαλητήρια, το κάψιμο των καπνών στους δρόμους, οι πολλαπλές συσκέψεις και διαβουλεύσεις υπό την αιγίδα της ΠΑΣΕΓΕΣ, των Υπουργών, Βουλευτών, Συνεταιριστικών Οργάνων των καπνικών διαμερισμάτων, δεν λύνουν το πρόβλημα. Κοντά σ' αυτή τη μεγάλη καπνική κρίση, έρχεται και η διασυμμαχική βοήθεια των Άγγλων και Αμερικανών για να επιδεινώσει ακόμη περισσότερο την καπνική κατάσταση, αφού το σχέδιο Marshal, μέσα στο πλαίσιο βοήθειας προς την ελεύθερη πλέον Ευρώπη και Ελλάδα, προβλέπει δωρεάν όχι μόνο Αμερικάνικα καπνά αλλά και τσιγάρα τύπου American Blend, που έχουν στο χαρμάνι τους 90% καπνά Αμερικανικής προέλευσης (60% FCV και 30% Burley) και μόνον 10% Ανατολικά καπνά προέλευσης Τουρκίας, Ελλάδας, Βουλγαρίας.

2. Η ΙΔΡΥΣΗ ΤΗΣ ΣΕΚΕ

Ενώπιον αυτής της τραγικής κατάστασης για τον καπνό, κάποιος ή κάποιοι έπρεπε να λάβουν μια γενναία, θαρραλέα και αποφασιστική πρωτοβουλία για να βοηθήσουν τους απροστάτευτους καπνοπαραγωγούς.

Τότε φάνηκε στον ορίζοντα του Συνεταιριστικού κινήματος ένα φωτεινό αστέρι, όπως το αστέρι της Βηθλεέμ, με το όνομα ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΠΑΛΤΑΤΖΗΣ, Ιδεολόγος – Οραματιστής, Πρόεδρος της ΠΑΣΕΓΕΣ και της ΚΥΔΕΠ, προερχόμενος από το Νεοχώρι Ξάνθης, προσφυγικής καταγωγής εκ Ρωσίας, βαθύς γνώστης των αγροτοσυνεταιριστικών προβλημάτων και ιδίως του καπνού.

Μαζί με άλλα λαμπερά αστέρια, επώνυμα και ανώνυμα του Συνεταιριστικού στερεώματος, της ΑΤΕ, της πολιτικής ηγεσίας, των καπνοπαραγωγικών περιοχών και ύστερα από πολλές συσκέψεις και διαβουλεύσεις τον Μάρτιο του 1947, ίδρυσαν την ΣΕΚΕ, με μετόχους την ΚΥΔΕΠ, τις Ενώσεις Γεωργικών

Συνεταιρισμών Δράμας, Ξάνθης, Σερρών, Καβάλας, Ελευθερούπολης, Κομοτινής, Κατερίνης, Πτολεμαΐδας και Κιλκίς, με μετοχικό κεφάλαιο 2 εκατομμύρια δραχμές και με κύριο σκοπό τη διαμόρφωση των ενδεδειγμένων όρων και συνθηκών για την κανονική και ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς των παραγομένων καπνών σε τιμές ανταποκρινόμενες προς τις διεθνείς εξαγωγικές τιμές, την εξύψωση της φήμης και της ποιότητας των ελληνικών καπνών, την αγορά, την βιομηχανική επεξεργασία και την πώληση των παραγομένων προϊόντων (καπνών και τσιγάρων), με τελικό σκοπό τη βελτίωση του εισοδήματος των Ελλήνων καπνοπαραγωγών.

Αξίζει τον κόπο, για ιστορικούς λόγους να αναφέρω τα ονόματα των εννέα μελών του πρώτου Δ.Σ. της ΣΕΚΕ:

1. **Αλεξ. Μπαλτατζής**, Πρόεδρος, εκπρόσωπος ΕΑΣ Ξάνθης.
2. **Αναστ. Γιαγκουνίδης**, Α' Αντιπρόεδρος, εκπρόσωπος ΕΑΣ Δράμας.
3. **Διογένης Πεταλωτής**, Διευθ. Σύμβουλος, εκπρόσωπος Σερρών.
4. **Στελ. Αργυριάδης**, Μέλος, εκπρόσωπος ΕΑΣ Καβάλας.
5. **Παύλος Καζαντζίδης**, μέλος, εκπρόσωπος ΕΑΣ Ελευθερούπολης.
6. **Ιωάν. Καραμαγκιόλης**, μέλος, εκπρόσωπος Θηβών.
7. **Θεοχ. Δεληγιαννίδης**, μέλος, εκπρόσωπος ΕΑΣ Κατερίνης.
8. **Ανδρον. Σιβρόπουλος**, μέλος, εκπρόσωπος ΕΑΣ Πτολεμαΐδος.
9. **Ιωάν. Μαστρογιάννης**, μέλος, εκπρόσωπος ΕΑΣ Κομοτινής.

και με Γενικό Διευθυντή τον ακούραστο εργάτη του Συνεταιριστικού κινήματος, **Βασ. Ιλαντζή**.

Βεβαίως, αν είχαμε χρόνο, καλό θα ήταν να αναφέραμε όλα τα ονόματα των Διοικητικών Συμβούλων και των Διευθυντών κ.λπ., αλλά στα 50 χρόνια έχουν αλλάξει 12 Δ. Συμβούλια, αυτό σημαίνει ότι πρέπει να αναφέρω πάνω από 100 ονόματα.

Στο στρατό, ύστερα από κάθε μάχη λέμε: «*Όλοι ήσαν ήρωες*» κι εδώ θα πούμε «*Όλοι ήσαν άξιοι*».

3. ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΣΕΚΕ

Αφού γνωρίσαμε πως ιδρύθηκε – γεννήθηκε η ΣΕΚΕ, ας δούμε τώρα τα έργα της, τις δραστηριότητές της, τα επιτεύματά της μέσα στην πορεία των 50 χρόνων.

α) ΚΑΠΝΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

Σε παρόμοιες συγκεντρώσεις, θυμάμαι πάντα τους κ.κ. Κων. Καραμανλή και Γεώργιο Παπανδρέου, όταν εκφωνούσαν τους λόγους τους μεταξύ των άλλων έλεγαν: «*Μιλούν οι αριθμοί*». Έτσι κι εμείς με τη σειρά μας θα πούμε «*Μιλούν οι αριθμοί των 50 θετικών ισολογισμών της ΣΕΚΕ 1947/1996*». Κάθε φορά που η ΣΕΚΕ γιόρταζε την εκάστοτε δεκαετία ενώπιον των εκπροσώπων των Συνεταιριστικών Οργανώσεων ιδίως των Καπνοπαραγωγικών περιοχών μετόχων και μη, αφού οι εκπρόσωποι άκουγαν τα θαυμαστά αποτελέσματα των Ισολογισμών και τα επιτεύγματα της ΣΕΚΕ, χειροκροτούσαν και εβράβευαν τα εκά-

στοτε άξια Δ.Σ. και τον καταξιωμένο Υπηρεσιακό Μηχανισμό.

Αξίζει τον κόπο να σας παρουσιάσω τους Ιστορικούς Ισολογισμούς των πέντε δεκαετιών της ΣΕΚΕ που ήταν:

1η δεκαετία: 1955/57 Αγορές χωρικών καπνών, 10ος ισολογισμός, 5.233 Τ. καθαρά κέρδη προ φόρων 2.730χ. δρχ.

2η δεκαετία: 1966/67 Αγορές χωρικών καπνών, 20ος ισολογισμός, 6.340 Τ. καθαρά κέρδη προ φόρων 15.082 δρχ.

3η δεκαετία: 1976 Αγορές χωρικών καπνών, 30ος ισολογισμός, 6.768 Τ. καθαρά κέρδη προ φόρων 35.547 δρχ.

4η δεκαετία: 1986 Αγορές χωρικών καπνών, 40ος ισολογισμός, 5.232 Τ. καθαρά κέρδη προ φόρων 77.916 δρχ.

5η δεκαετία: 1996 Αγοράς χωρικών καπνών, 50ος ισολογισμός, 17.200 Τ. καθαρά κέρδη προ φόρων 862.003 δρχ.

Μικρότερη ποσότητα αγοράς καπνών το 1950, 283 Τ.

Μεγαλύτερη ποσότητα αγοράς καπνών το 1996, 17.200 Τ.

Μικρότερα κέρδη το 1947/48, 59.903 δρχ.

Μεγαλύτερα κέρδη το 1994, 1.713 εκατομμύρια δρχ.

Βεβαίως κάθε Ισολογισμός, είχε τις δικές του ιδιομορφίες, ισοτιμίες, ποσότητα παραγωγής καπνού.

Για να γίνω πιο αντιληπτός, θα σας δώσω αποτελέσματα των τριών τελευταίων Ισολογισμών 1994, 1995, 1996 που έχουν τις ίδιες ισοτιμίες και ιδιομορφίες.

Αγορά καπνών 46.900 τόννους

Κύκλος εργασιών 30.296 εκατομ. δρχ.

Μικτά κέρδη 8.516 εκατ. δρχ.

Καθαρά κέρδη 3.699 εκατομ. δρχ.

Φόρους προς το Δημόσιο 1.311 εκατομ. δρχ.

Κέρδη στους μετόχους 905.600 χιλ. δρχ.

Σε αντίθεση, άλλες ιδιωτικές Καπνικές εταιρείες, με τον ίδιο κύκλο εργασιών ή και διπλάσιο παρουσίασαν δυσανάλογα μικρά κέρδη ή ακόμη και ζημιές και πλήρωσαν προς το Δημόσιο μηδαμινούς φόρους. Γι' αυτό η ΣΕΚΕ, αναφέρεται στον Τύπο ως πρώτη κερδοφόρος καπνική επιχείρηση της Ελλάδος.

Για να μη δημιουργηθεί η εντύπωση ότι η ΣΕΚΕ, αποκόμισε τα ανωτέρω κέρδη εις βάρος των καπνοπαραγωγών, πληρώνοντας χαμηλές τιμές, κάθε ενδιαφερόμενος μπορεί να δει τις επίσημες καταστάσεις τιμών του Ε.Ο.Κ., για να διαπιστώσει και να βεβαιωθεί ότι η ΣΕΚΕ σε όλες τις ποικιλίες καπνού έχει τη μεγαλύτερη χωρική μέση τιμή. Γι' αυτό το γεγονός καταγγέλλθηκε από τους καπνέμπορους προς τις ξένες πολυεθνικές εταιρείες καπνού ότι η ΣΕΚΕ, ως Συνεταιριστική Οργάνωση των καπνοπαραγωγών ανεβάζει τις τιμές και γι' αυτό συνιστούσαν σ' αυτούς να μην αγοράζουν από την ΣΕΚΕ καπνά για να την αποδυναμώσουν.

Τα κέρδη της ΣΕΚΕ προήλθαν από την άριστη συνεργασία των εκάστοτε άξιων Δ.Σ. με τον υπέροχο, ικανό και καταξιωμένο υπηρεσιακό μηχανισμό και με τις Συνεταιριστικές Οργανώσεις και τους Καπνοπαραγωγούς, αλλά και από τη νοικοκυρεμένη και συνετή διαχείριση της περιουσίας της ΣΕΚΕ και τις επιτυχημένες πωλήσεις των καπνών και ιδίως των εκτάκτων, Δημοπρασιών κ.λπ., που έφεραν το 70% των κερδών. Εδώ, όλοι πρέπει να γνωρίσουμε ότι το έμβλημα της ΣΕΚΕ είναι: **Καπνοπαραγωγοί – Καπνεργάτες – Καπνιστές και Εθνική Οικονομία πρέπει να ωφελούνται από τη δράση της ΣΕΚΕ. Παράλληλα όμως, πρέπει και η ΣΕΚΕ με τη σειρά της να μη ζημιώνει για να μπορεί να παίξει το ρόλο της και να υλοποιήσει τον σκοπό της, επ' αγαθώ του Ελληνικού καπνού.**

Στα 50 χρόνια η ΣΕΚΕ: αγόρασε, επεξεργάστηκε και πώλησε 302.674.000 κιλά καπνού ως τακτικές εργασίες και επί πλέον ως έκτακτες εργασίες 108.000.000 κιλά, ήτοι σύνολο 410.674.000 κιλά καπνού.

Η ΣΕΚΕ για να αξιοποιήσει τον ελληνικό καπνό και να εξαγάγει ανωτέρω ποσότητες δεν ήταν και τόσο εύκολο. Έπρεπε να παλαίψει με 134 καπνεμπορικές επιχειρήσεις και Μονοπώλια, που διέθεταν και χρήμα και πείρα και χρησιμοποιούσαν παράτυπες μεθόδους για την εξαγωγή των καπνών των.

Τα εκάστοτε άξια και ικανά επιτελεία της ΣΕΚΕ, χρησιμοποιούσαν, ανάλογα με τις περιστάσεις και τον προορισμό των καπνών, για να επιβιώσει:

1. Όλα τα πολυδαίδαλα εμπορικά συστήματα πωλήσεων καπνών όπως κοινοπραξίες, κλήρικ, τριγωνικές ανταλλαγές, χρηματοδοτήσεις ανταλλαγών, δημοπρασίες, παραγγελίες, κ.λπ.

2. Ίδρυσαν θυγατρικές εταιρείες, ή συμμετείχαν σ' αυτές όπως ΣΠΕΚΑ, ΚΕΤΑΜ, Κοινοπραξία ΖΕΤΟΡ κ.λπ., με αποκλειστικό σκοπό την προώθηση στην εσωτερική αγορά των διαφόρων βιομηχανικών προϊόντων, όπως τρακτέρ, αυτοκίνητα, θεριζοαλωνιστικές μηχανές, βαμβακοσυλλεκτικές κ.λπ., που εισήγαγε με ανταλλαγή καπνών από τις τότε Σοσιαλιστικές Δημοκρατίες του Ανατολικού Συνασπισμού. Πρώτη η ΣΕΚΕ άνοιξε τις ανωτέρω αγορές το 1948.

3. Εδημιούργησαν ικανά, δυναμικά, αφοσιωμένα, άριστα στελέχη όλων των κατηγοριών (τεχνικούς καπνών, οικονομικούς, διοικητικούς, τεχνοκράτες κ.λπ.), οι περισσότεροι των οποίων προέρχονταν από τα δύο φυτώρια - οικοτροφία της ΣΕΚΕ, Αθηνών και Θεσσαλονίκης. Σ' αυτόν τον ανθρώπινο παράγοντα που είναι η προωθητική δύναμη που παράγει, δημιουργεί, που εργάζεται με ζήλο και αφοσίωση, οφείλεται η υλοποίηση των θετικών αποφάσεων των εκάστοτε άξιων Διοικήσεων της ΣΕΚΕ.

4. Εδημιούργησαν, έχτισαν τις πλέον σύγχρονες αποθήκες, εξοπλισμένες με τα τελειότερα και πιο μοντέρνα μηχανήματα επεξεργασίας και συντήρησης καπνών όλων των ποικιλιών: FLUE CURED, DURLEY, ΑΝΑΤΟΛΙΚΑ. Με δυναμικότητα επεξεργασίας ημερησίως σε δύο βάρδιες 250 τον. καπνών. Στη Θεσσαλονίκη 100 τόννων στην Ξάνθη 150 τόννων και χωρητικότητα αποθήκευσης και συντήρησης 25 εκατομ. χιλ/μων καπνών.

5. Εδημιούργησαν σχέσεις αμοιβαίας εμπιστοσύνης, σεβασμού και εκτίμησης με τα μεγαλύτερα συγκροτήματα διακίνησης και βιομηχανοποίησης των

καπνών και χάριν των αρίστων μερίδων που τους παραδίδει, έγινε προμηθευτής στις 4 από τις 6 μεγαλύτερες καπνοβιομηχανίες του κόσμου. Την PHILIP MORRIS που παράγει κάθε χρόνο 880 δισεκατομμύρια τσιγάρα, το JAPAN TOBACCO με ετήσια παραγωγή 300 δισ., την ROTHMANS με ετήσια παραγωγή 170 δισ., την REEMTSMA με 140 δισ. και καταβάλλουμε κάθε προσπάθεια να γίνουμε προμηθευτές και στις άλλες δύο μεγάλες καπνοβιομηχανίες την BAT με ετήσια παραγωγή τσιγάρων 600 δισ. και την REYNOLDS με 340 δισ. Ακόμη παρακολουθούμε σαν άγρυπνοι φρουροί από κοντά μέρα - νύχτα όλες τις παγκόσμιες καπνικές αλλαγές και εξελίξεις της Αφρικής, Ασίας, Ανατ. Ευρώπης και ιδίως των Βαλκανίων.

β) ΤΟΜΕΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΦΕΛΩΝ ΕΠΙΔΙΩΞΕΩΝ

Η ΣΕΚΕ, καινοτομούσα και πρωτοπορούσα και στον κοινωνικό τομέα, επέδειξε βαθιά συναίσθηση Κοινωνικής ευθύνης και ευαισθησίας και ειδικότερα:

1. Ευθυγραμμισμένη στο σύγχρονο πνεύμα του συνεργατισμού, παρά τις οικονομικές δυσκολίες που αντιμετώπισε κατά τα πρώτα χρόνια της ίδρυσής της, κατέβαλε στους καπνοπαραγωγούς οι οποίοι πωλούσαν τα καπνά τους σ' αυτήν, μετά την λήξη των καπναγορών, ποσό χρημάτων υπό μορφή πρόσθετου τιμήματος (πριμ). Βοήθησε κατά περίπτωση καπνοπαραγωγούς που έπαθαν ζημιές από πυρκαγιές, ατυχήματα, βροχοπτώσεις, αρρώστιες κ.λπ.

2. Σεβόμενη και τιμώντας βαθύτατα την εργασία, τον ανθρώπινο μόχθο και γενικότερα τους εργαζόμενους διαμόρφωσε και παγίωσε σχέσεις βασιζόμενες στις αρχές της συνεργασίας, του αμοιβαίου σεβασμού και της δίκαιης αμοιβής για όλους τους κατά καιρούς εργαζόμενους υπαλλήλους και εργάτες.

3. Ενίσχυσε οικονομικά πολλές εκδηλώσεις και επιδιώξεις, ιδίως στις καπνικές περιφέρειες, μορφωτικού, κοινωνικού, πατριωτικού, αθλητικού, πολιτιστικού, εκπαιδευτικού, θρησκευτικού χαρακτήρα. Αρκεί μόνο να αναφέρω όταν οι ξενητεμένοι Έλληνες ιδίως ναυτικοί βρεθούν στην Σεούλ, την πρωτεύουσα της Νοτίου Κορέας, μπαίνοντας μέσα στην Ορθόδοξη Ελληνική Εκκλησία, αισθάνονται δέος και υπερηφάνεια για την ΣΕΚΕ, περισσότερο δε αν είναι παιδιά αγροτικών οικογενειών, αντικρύζοντας την τερατίου μεγέθους εικόνα της Παναγίας με την αφιέρωση με χρυσά γράμματα «ΔΩΡΕΑ ΣΕΚΕ».

4. Στον Συνεταιριστικό τομέα: Για να μην σας κουράσω, θα σας διαβάσω τι λέει για την ΣΕΚΕ ο σοφός, σύγχρονος πατέρας του Συνεργατισμού Θεόδωρος Τζωρτζάκης: «Η ΣΕΚΕ, αποτελεί ένα αριστοτεχνικό παράδειγμα πρακτικής της σύγχρονης Συνεταιριστικής Εφαρμογής: Εδίδαξε και εξαφάνισε τον Αβάσιμον ισχυρισμόν, των εκάστοτε ιθυνόντων: Ότι, οι Γεωργικοί Συνεταιρισμοί, δεν είναι ικανοί να διαχειριστούν εμπορικώς τα προϊόντα τους».

Η ΣΕΚΕ εκτός των μεγάλων υπηρεσιών που προσέφερε ως νέα μορφή Ανωτύμου Συνεταιριστικής Επιχείρησης, που μέχρι της ίδρυσής της ήταν άγνωστη στον καπνικό κόσμο και την καπνική μας οικονομία, γενικώς, προσέφερε και μια ανυπολογίστου σημασίας υπηρεσία στην καθ' όλα συνεταιριστική μας κίνηση και πέραν αυτής εις την οργάνωση της οικονομίας των Συνεταιρισμών:

Ίδρυσε ή συνέβαλε στην ίδρυση πολλών Συνεταιριστικών Εταιρειών όπως της Συνεταιριστικής Ασφαλιστικής, της ΣΕΚΑΠ που σήμερα αποτελεί το κόσμημα της Συνεταιριστικής Ελληνικής βιομηχανίας τσιγάρων και που έγινε στους παγκόσμιους καπνικούς κύκλους περισσότερο γνωστή με το νέο βιολογικό τσιγάρο «B F». Θυμάμαι σαν σήμερα ότι το 1976 πουλήσαμε στη βιομηχανία Ζαχάρεως την αποθήκη μας Κουντουριώτου, στην παραλιακή λεωφόρο δίπλα στην Ολυμπιακή, 70 εκατομ. και παραδώσαμε την επιταγή στον πρόεδρό μας κ. Πεταλωτή για να αγορασθεί το οικόπεδο, 800 χιλ., να βγάλουμε την άδεια και να μπουν τα πρώτα θεμέλια της ΣΕΚΑΠ.

ΘΕΣΜΟΣ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ

Άφησα τελευταία τον θεσμό των υποτροφιών, που είναι το μεγαλύτερο, το σπουδαιότερο και μοναδικό γεγονός στα χρονικά της Ελλάδος: Να θεσπίσει το 1949 μια συνεταιριστική οργάνωση ΘΕΣΜΟ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ ΓΙΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ: Υποτροφίες που εχορηγούντο σε παιδιά πτωχών καπνοπαραγωγών, διακριθέντα στις γυμνασιακές τους σπουδές και για το ήθος τους.

1ο Οικοτροφείο Αθηνών: Έτος 1949 Υπότροφοι – Σπουδαστές 73, μέσα στους οποίους και ο ομιλών.

2ο Οικοτροφείο Θεσσαλονίκης: Έτος 1953 Υπότροφοι – Σπουδαστές 277, επιπλέον επικουρική ενίσχυση εκτός οικοτροφείου σε σπουδαστές 50, ήτοι σύνολο 400 Σπουδαστές – Υπότροφοι. Παιδιά αγροτικών οικογενειών, των διαφόρων καπνικών διαμερισμάτων της Ελλάδος. Επιστήμονες πλέον σήμερα, προσφέρουν θετικές υπηρεσίες σε θέσεις κλειδιά στη ΣΕΚΕ, στις Συνεταιριστικές Οργανώσεις, στις Τράπεζες, στον Δημόσιο και Ιδιωτικό τομέα, ως καθηγητές Πανεπιστημίου, δικηγόροι, οικονομολόγοι, γεωπόνοι, τεχνοκράτες, βουλευτές κ.λπ. Εύκολα λοιπόν σήμερα η ΣΕΚΕ χαρακτηρίζεται ως επιχείρηση με την πλουσιότερα Κοινωνική και Εθνωφελή δράση.

4. ΜΕΓΑΛΑ ΚΑΠΝΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΠΟΥ ΣΥΝΕΒΗΣΑΝ ΣΤΑ 50 ΧΡΟΝΙΑ ΥΠΑΡΞΕΩΣ ΤΗΣ ΣΕΚΕ ΠΟΥ ΤΗΝ ΕΠΗΡΕΑΣΑΝ ΘΕΤΙΚΑ Ή ΑΡΝΗΤΙΚΑ:

1. Μετά την Κατοχή, σιγά - σιγά άρχισε να αλλάζει το γούστο των Ευρωπαίων καπνιστών. Η Ευρώπη που κάπνιζε προ του πολέμου κατά 70% τσιγάρα Ανατολικού Τύπου, με χαρμάνι 100% Ανατολικών Καπνών, κάπνιζει τώρα, λόγω των συνεπειών του πολέμου, τσιγάρα τύπου AMERICAN BLEND.

2. Το 1953, με το Ν.Δ. 2819/53 κατηργήθη το κατοχυρωμένο επάγγελμα του καπνεργάτη, που είχε κατακτηθεί με θυσίες και αίμα, αν και πολλές φορές δημιουργήθηκαν με τις απεργίες προβλήματα στην καπνική κατάσταση.

3. 9/4/1953: αντιμήθη το \$ έναντι της δραχμής κατά 100%. Από 15 δρχ. έγινε 30. Έτσι το Καπνεμπόριο διπλασίασε την περιουσία του, αφού ήδη είχαν τελειώσει οι χωρικές αγορές.

4. 1/5/1954: Έγινε αναπροσαρμογή της δρχ. Οι 1.000 δρχ. έγιναν 1 δρχ.

5. Το 1957, ύστερα από αγώνες των Συνεταιριστικών Οργανώσεων, ιδίως των καπνοπαραγωγικών περιφερειών, ιδρύεται ο ΕΘΝΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ

ΚΑΠΝΟΥ, κρατική υπηρεσία, κάτω από τον έλεγχο του Υπουργείου Γεωργίας και με σκοπό να προστατεύσει τον Ελληνικό Καπνό και ιδιαίτερα τους Έλληνες Καπνοπαραγωγούς.

6. Το 1964, αλλάζει το σύστημα επεξεργασίας καπνού και γίνεται πλέον με μηχανές. Κάθε καπνεργάτρια πρέπει να επεξεργασθεί σε 8ωρο 300 κιλά και όχι 10 κιλά που ίσχυε μέχρι τότε.

7. Ο Ελληνικός καπνός εισέρχεται στο καθεστώς της Κοινής Ευρωπαϊκής Αγοράς. Έπειτα από μακρές και κρίσιμες διαπραγματεύσεις, υπογράφηκε στην Αθήνα στις 28 Μαΐου 1979 η Συνθήκη προσχώρησης της Ελλάδος στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα η οποία περιελάμβανε μεταξύ των άλλων και δέσμη προτάσεων για την ένταξη στο Κοινοτικό καθεστώς των καπνών της εσοδείας 1981. Το ΓΕΟΓΑ ανελάμβανε το τεράστιο βάρος των οικονομικών ευθυνών των Ελληνικών καπνών που μέχρι τότε επωμιζετο ο Ελληνικός Κρατικός Προϋπολογισμός και μάλιστα όταν ερχόταν προς ψήφιση στη Βουλή, οι μη αγρότες βουλευτές αποκαλούσαν τον καπνό «η γάγγραινα του προϋπολογισμού».

8. Η παγκόσμια παραγωγή και κατανάλωση από 3 δισ. κιλά που ήταν το 1947, έφθασε σήμερα στα 6,5 δισ. κιλά. Από αυτά τα 4,5 δισ. καταναλίσκονται από τα ίδια τα κράτη που τα παράγουν όπως η Λ. Κίνα παράγει και καταναλώνει η ίδια τα 2,700 εκατομ.

Τα υπόλοιπα 2 δισ. κιλά μεταφέρονται από χώρα σε χώρα για να γίνουν τα ζητούμενα χαρμάνια. Όπως οι Η.Π.Α., εισάγουν κάθε χρόνο 250 εκατομ. κιλά, η Γερμανία 200 εκατομ., η Ρωσία 150 εκατομ. κ.λπ.

Στην Ελλάδα η παραγωγή από 47.142 χιλ. κιλά που το 1947, ανήλθε σήμερα στα 126.700 χιλ. κιλά, όπου μέσα στις διάφορες ποικιλίες καλλιεργούνται για πρώτη φορά 30 εκατομ. κιλά VIRGINIA και 10 εκατομ. κιλά BURLEY.

9. 1980/1997: α) Διαλύονται, καταργούνται, πωλούνται στους Αμερικάνους και Γερμανούς όλα τα φοβερά και δυνατά Μονοπώλια και καπνοβιομηχανίες των σοσιαλιστικών κρατών του Ανατολ. Συνασπισμού όπως RAZNOEXPORT της Σοβιετ. Ένωσης, η GENUSSMITEL της Ανατ. Γερμανίας, η KOOSPOL της Τσεχοσλοβακίας, η AGROS της Πολωνίας, η MONIMPEX της Ουγγαρίας, όπου η ΣΕΚΕ διοχέτευε το 90% των καπνών της με ανταλλαγές. Η ΣΕΚΕ στη λίστα των προμηθευτών των Δυτ. Εταιρειών, αποτελεί σταθμό στην ιστορία της ΣΕΚΕ. Στους κ.κ. FINOLD, ΚΑΡΑΤΖΟΥΛΗ, ΕΔ. TURNER και FOLKER SIEKMANN, η ΣΕΚΕ οφείλει πολλά γιατί βοήθησαν στο να γίνει η ΣΕΚΕ τακτικός προμηθευτής της μεγαλύτερης καπνοβιομηχανίας του κόσμου RH. MORRIS.

β) Πωλούνται, συγχωνεύονται μεγάλες πολυεθνικές καπνικές εταιρείες των Δυτικών χωρών όπως η AMERICAN TOBACCO, η GLENN, GERY, BRINKMANN, MONK, DIBRELL, INTEBEX κ.λπ. και δημιουργούνται 3 μεγάλες πολυεθνικές εταιρείες που διακινούν 2 δισεκατομμύρια κιλά καπνά: UNIVERSAL που διακινεί το 50%, DIMON το 30% και η STANDARD COMMERCIAL πρώην συνεργάτης της ΣΕΚΕ με ιδιοκτήτη τους κληρονόμους του ποντιακής καταγωγής ΚΕΧΑΓΙΑ το 20%.

γ) Στην Ελλάδα οι 134 καπνέμποροι γίνονται 20. Η ΣΕΚΕ τα καταφέρνει, μένει μέσα στις 20. Εξαφανίζονται γνωστά ονόματα καπνεμπόρων όπως Ιορδάνογλου, Σαξαμάνογλου, Χατζηγεωργίου κ.λπ. και η απαίτηση των ανωτέρω 3 πολυεθνικών εταιρειών και των 6 μεγάλων καπνοβιομηχανιών του κόσμου είναι να μείνουν στην Ελλάδα 5—6 εταιρείες σε στυλ SUPER MARKET για να ελέγχουν τον ελληνικό καπνό. Οι ξένες πολυεθνικές εταιρείες δεν αστειεύονται. Κάθε ελληνική καπνική εταιρεία που αντιστέκεται και λέει «όχι» την επομένη κλείνει. Πιστεύουμε και ελπίζουμε με τη βοήθεια των καπνοπαραγωγών να είναι η ΣΕΚΕ μέσα σ' αυτές.

5. ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΣΕΚΕ

Για την ολοκλήρωση της παροσίσης θα ήθελα να πω και λίγα λόγια για το μέλλον της ΣΕΚΕ, το οποίο δεν είναι ούτε φωτεινό, αλλά ούτε και σκοτεινό. Θα εξαρτηθεί από ορισμένους παράγοντες, κυριότεροι των οποίων είναι:

Ι. Το μέλλον των ελληνικών καπνών αν είναι σκοτεινό, θα είναι σκοτεινό και το μέλλον της ΣΕΚΕ. Εάν είναι φωτεινό θα επηρεάσει θετικά το μέλλον αυτής. Για να είναι όμως φωτεινό το μέλλον των Ελληνικών καπνών θα πρέπει:

α) Να καταλάβουμε όλοι, ιδίως οι καπνοπαραγωγοί, μέσα στο πειθαρχημένο καθεστώς της Κοινής Ευρωπαϊκής Αγοράς που εντάσσεται και ο Ελληνικός Καπνός, το ΕΙΔΟΣ, η ΠΟΙΟΤΗΤΑ, η ΤΙΜΗ και η ΠΟΣΟΤΗΤΑ θα είναι οι τέσσερις ρυθμιστικοί παράγοντες για την τύχη του Ελληνικού καπνού. Σήμερα εμείς οι ίδιοι για να αγοράσουμε ένα είδος, ερευνούμε, ψάχνουμε μέρες σε όλα τα καταστήματα για να βρούμε ΚΑΛΗ ΠΟΙΟΤΗΤΑ και ΚΑΛΗ ΤΙΜΗ.

Έτσι ακριβώς και οι πολυεθνικές εταιρείες και καπνοβιομηχανίες για να αγοράσουν 220 χιλ. τόννους ανατολικών καπνών που χρειάζονται στα χαρμάνια τους, ψάχνουν, ερευνούν, για να βρουν καλή ποιότητα, σταθερή ποσότητα και καλή τιμή στους 120 χιλ. τόννους Τούρκικων ανατ. Καπνών, στους 60 χιλ. τόννους ανατ. καπνών της Ελλάδος (26 χιλ. τόννους BASMA, 18 χιλ. τόννους ΚΑΤΕΡΙΝΗ και 16 χιλ. τόννους Κ.Κ.), στους 5.000 τόννους Αλβανίας, 7.000 τόννους Σκοπίων, 12.000 τόννους Βουλγαρίας, 3.000 τόννους Ταϊλάνδης και 4.000 τόννους Λαϊκής Κίνας.

β) Θα είναι φωτεινό το μέλλον των ελληνικών καπνών, αν η κοινότητα συνεχίσει να χορηγεί ως πριμοδότηση κάθε χρόνο τα 411,4 εκατομ. ECU ή τα 128 δισ. δρχ. στα ελληνικά καπνά και γνωρίζετε όλοι ότι τα Κράτη που δεν παράγουν καπνά, όπως η Αγγλία, Γερμανία, Ολλανδία κ.λπ., είναι αντίθετα στην χορήγηση της ανωτέρω πριμοδότησης και μάλιστα στις 17 Ιουλίου 1997 που συνήλθε η ευρωβουλή στο Στρασβούργο οι επικριτές στη χορήγηση του πριμ ήσαν μεν λίγοι αλλά πάρα πολύ σκληροί και επιθετικοί, λέγοντας μεταξύ των άλλων επιχειμάτων ότι ο καπνός είναι το μοναδικό επιδοτούμενο αγροτικό προϊόν που σκοτώνει «Και απεναντίας οι υποστηρικτές της συνέχισης της κοινοτικής πριμοδότησης είχαν σαν επιχείρημα», τί θα γίνουν οι 284.000 οικογένειες στην Κοινότητα που ασχολούνται με τον καπνό (170 χιλ. καπνοπαραγωγοί, 30 χιλ. καπνεργάτες και 84 χιλ. στις βιομηχανίες).

Εν πάσει περιπτώσει, ψήφισαν 347 Ευρωβουλευτές και έλαβαν υπέρ της

συνέχισης του πριμ 216 ψήφους. Προσοχή για ζητούμενες ποικιλίες Μπασμά, Κατερίνη, Κλασσικά Κ.Κ., χωρίς πίσσα, νικοτίνη, βαρέα μέταλλα και φυτοφάρμακα και με καλή ποιότητα. Για την κατάργηση του πριμ ψήφισαν 131.

Το ανωτέρω αποτέλεσμα δεν πρέπει να μας καθησυχάσει. Στην Κοινότητα τίποτε δεν είναι μόνιμο. Η Κοινότητα μας έδωσε ότι ήταν δυνατό να δοθεί. Απ' εδώ και πέρα, κάθε λάθος μας θα πληρώνεται από μας τους ίδιους άμα τη εμφανίσει του. Μπορεί οι 131 αρνητικοί ψήφοι της μη χορήγησης του πριμ, αύριο να διπλασιασθούν και να κοπεί εντελώς η πριμοδότηση και τότε τίθεται το σοβαρότερο ερώτημα ποιός παραγωγός θα καλλιεργήσει καπνά όλων των ποικιλιών, όταν το καπνεμπόριο καλύπτει μόνο το 50—60% του κόστους παραγωγής. Π.χ. κόστος ΜΠΑΣΜΑ 1.550 δρχ., το καπνεμπόριο πληρώνει 1.080 δρχ. Κόστος ΚΑΤΕΡΙΝΗΣ 950 δρχ., το καπνεμπόριο πληρώνει 790 δρχ. Κόστος VIRGINIA 550 δρχ., το καπνεμπόριο πληρώνει 375 δρχ. κ.λπ.

Βλέπουμε ακόμη στον ΜΠΑΣΜΑ:

• Εσοδεία '94 το Καπνεμπόριο πλήρωσε 429 δρχ. πριμ 1.092 ΣΥΝΟΛΟ 1.521. Οι καπνοκαλλιεργητές ήσαν 27.762.

• Εσοδεία '95 το Καπνεμπόριο πλήρωσε 859 δρχ. πριμ 1.159 ΣΥΝΟΛΟ 2.018. Οι καπνοκαλλιεργητές ήσαν 26.568.

• Εσοδεία '96 το Καπνεμπόριο πλήρωσε 1.080 δρχ. πριμ 1.159 ΣΥΝΟΛΟ 2.239. Οι καπνοκαλλιεργητές ήσαν 25.534.

Βλέπουμε καίτοι ανεβαίνουν οι τιμές απεναντίας μειώνονται οι καπνοκαλλιεργητές κάθε χρόνο κατά 1.000.

II. Θα εξαρτηθεί το μέλλον της ΣΕΚΕ από εμάς τους ίδιους Μετόχους - Συνεταιριστές, από το πώς θα την χρησιμοποιήσουμε. Ως όργανο για την ικανοποίηση των κομματικών συμφερόντων, είτε αυτό λέγεται Ν.Δ., είτε ΠΑΣΟΚ, είτε Κ.Κ., ή ως όργανο για την ικανοποίηση των ατομικών μας συμφερόντων ή ως συνεταιριστικό όργανο που θα τεθεί στην υπηρεσία του ελληνικού καπνού, των Ελλήνων καπνοπαραγωγών, των καπνιστών και της Εθνικής Οικονομίας, που είναι και ένας από τους βασικούς σκοπούς του καταστατικού της ΣΕΚΕ.

Στο σημείο αυτό, θέλω να δώσω μία απάντηση στους εχθρούς της ΣΕΚΕ, οι οποίοι πολλές φορές μας λένε: τι ΣΕΚΕ, τι καπνεμπόριο, όλοι το ίδιο είναι. Η απάντηση δεν βρίσκεται στα θαυμαστά επιτεύγματα που ανέφερα, ότι μόνο στα 3 τελευταία χρόνια πλήρωσε φόρους προς το Δημόσιο 1.311 εκατ., μερίσματα στις Μετόχους ΕΑΣ 905.600 χιλ. κ.λπ., αλλά στο εξής: όταν τον Οκτώβριο του 1996 συνήλθαν όλοι οι καπνέμποροι και ήθελαν να πνίξουν τους καπνοπαραγωγούς βάζοντας εγγυητικές επιστολές από 200 εκατομ. μέχρι 700 εκατομ., ότι κάθε καπνέμπορος, δεν θα έχει το δικαίωμα να αγοράζει καπνά άλλου εμπόρου έστω και αν ο έμπορος πληρώνει τον καπνοπαραγωγό 50% κάτω από τις συμβατικές τιμές και δεν θα κάνει συμβάσεις για την νέα εσοδεία 1997, άλλων δυσαρεστημένων καπνοπαραγωγών, τότε η ΣΕΚΕ σήκωσε το ανάστημά της και είπε: Όχι, με το αιτιολογικό ότι το σύστημα αυτό δεν εφαρμόζεται ούτε στους Μαύρους της Αφρικής και απεχώρησε. Έτσι, απέτυχαν τα

σχέδια των καπνεμπόρων να αγοράσουν καπνά εσοδείας 1996 στην μισή τιμή.

Τέλος θα σας διαβάσω ένα FAX του Δ.Σ. της ΕΑΣ Κατερίνης προς την ΣΕΚΕ: «Συγχαίρουμε την ΣΕΚΕ για την μεσολάβησή της να μας φέρει απ' ευθείας σε επαφή με την ΡΗ. MORIS, να μας ικανοποιήσει στο θέμα των τιμών και να γίνουν συμβόλαια καλλιέργειας απ' ευθείας με τους φυσικούς φορείς και όχι με την ΑΤΙC και με άγνωστες συνέπειες».

6. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΣΕΚΕ

Σήμερα η οικονομική κατάσταση της ΣΕΚΕ παρουσιάζει ως εξής:

	1947/1948	1978/1979	1996
1. Κύκλος εργασιών	70.500.000	878.000.000	12.000.000.000
2. Ίδια Κεφάλαια	2.466.000	380.000.000	6.000.000.000

Ο δρόμος για να πετύχουμε τα ανωτέρω θαυμαστά αποτελέσματα, ως Συνεταιριστική Οργάνωση δεν ήταν και τόσο εύκολος, ήταν πάρα πολύ δύσκολος, δύσβατος και επικίνδυνος. Όταν τα FANTOM της Τεχεράνης βομβάρδιζαν και ισοπέδωναν την Βαγδάτη, ώρα 12ην νυχτερινή, όταν ο Χομεϊνί έπαιρνε τα κεφάλαια των Δυτικών, όταν τα επαναστατικά κινήματα Αιγύπτου – Αλγερίας – Ρωσίας – Σερβίας ευρίσκοντο σε εξέγερση, εμείς με κίνδυνο της ζωής μας ευρισκόμασταν παρόντες για να πουλήσουμε καπνά, να βγάλουμε έκτακτα κέρδη και να αξιοποιήσουμε τον κόπο, τον μόχθο και τον ιδρώτα του Έλληνα Καπνοπαραγωγού.

Ύστερα από όλη τη διαδρομή των 50 χρόνων της ΣΕΚΕ που ανέφερα όσο περιπληκτικά μπορούσα, κάθε καλόπιστος, ευσυνείδητος, ερευνητής και κριτής και ακόμη πολέμιος της ΣΕΚΕ, δεν μπορεί παρά να διαπιστώσει και να αναγνωρίσει τον πρωτεύοντα συνεταιριστικό ρόλο που έπαιξε, παίζει και θα παίζει, στον σοβαρότερο και αποδοτικότερο τομέα του πλουτοπαραγωγικού κλάδου της χώρας μας που λέγεται Καπνική Οικονομία – Καπνός. Αλλά το εθνικό φυτό που λέγεται καπνός, είναι το δυσκολότερο φυτό του κόσμου.

Σαν επίλογο, θα σας διαβάσω τι έγραφε το περιοδικό «ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΗΣ» για την ΣΕΚΕ. Για το μεγάλο αυτό διαμάντι της καπνικής οικονομίας, που η ακτινοβολία της φθάνει σ' όλα τα μεγάλα καπνικά κέντρα του κόσμου, παρομοιάζοντας την σαν ένα ηρωικό καράβι του απελευθερωτικού αγώνα του 1821.

«ΣΑΝ ΤΟΛΜΗΡΟ ΠΟΛΕΜΙΚΟ ΚΑΡΑΒΙ ΤΟΥ ΑΓΩΝΑ, Η ΣΕΚΕ ΔΕΝ ΜΑΪΝΑΡΕΙ ΤΑ ΠΑΝΙΑ ΚΑΙ ΑΣ ΤΗΝ ΧΤΥΠΑ Η ΚΑΤΑΙΓΙΔΑ, Ο ΣΙΦΟΥΝΑΣ ΚΑΙ Ο ΦΘΟΝΟΣ. Η ΣΕΚΕ ΚΛΥΔΩΝΙΖΕΤΑΙ ΑΛΛΑ ΔΕΝ ΝΑΥΑΓΕΙ. ΔΕΝ ΝΑΥΑΓΕΙ ΓΙΑΤΙ ΕΧΕΙ ΕΣΑΣ ΤΟΥΣ ΦΙΛΟΥΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΑΣ, ΚΑΠΝΟΠΑΡΑΓΩΓΟΥΣ, ΚΑΠΝΕΡΓΑΤΕΣ ΣΤΟ ΠΛΕΥΡΟ ΤΗΣ».

BE YOU, BE COOPER!

NEO ULTRA 25

TAR: 1,0 mgr, NICOTINE: 0,1 mgr

SYNEDIA S.A.

Το Υπουργείο Υγείας προειδοποιεί:

ΤΟ ΚΑΠΝΙΣΜΑ ΒΛΑΠΤΕΙ ΣΟΒΑΡΑ ΤΗΝ ΥΓΕΙΑ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΕΝΩΣΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1985

ΕΔΡΑ: ΑΘΗΝΑ - Κέκροπος 102 Καλλιθέα

Τ.Τ. 17674 - Τηλ. 9427.762 - 9426.425

FAX: 9426426

Η ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΕΝΩΣΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ είναι το κεντρικό όργανο των Καταναλωτικών Συνεταιρισμών με την επωνυμία ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗΣ - KONSUM και τους οποίους εκπροσωπεί τόσο στη χώρα μας όσο και στο εξωτερικό.

Στη δύναμη της ΕΝΩΣΗΣ ανήκουν 13 πρωτοβάθμιοι Καταναλωτικοί Συνεταιρισμοί, που λειτουργούν στα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας μας, όπως Αθήνα, Κομοτηνή, Κατερίνη, Δράμα, Πάτρα, Λαύριο, Λάρισα, Χαλκίδα, Σέρρες, κλπ. και διαθέτουν 41 σύγχρονα καταστήματα SUPER MARKET, από τα οποία εξυπηρετούνται όχι μόνο τα 40.000 μέλη των Συνεταιρισμών, αλλά και το καταναλωτικό κοινό των περιοχών δραστηριότητας των Καταναλωτικών Συνεταιρισμών.

Οι παραπάνω Συνεταιρισμοί, με την πετυχημένη δράση τους, παρεμβαίνουν ανταγωνιστικά στην ελεύθερη αγορά της δικαιοδοσίας τους και συμβάλλουν αποτελεσματικά στην εξυγίανσή της προς όφελος των καταναλωτών. Στην προσπάθειά τους έχουν αμέριστη τη συμπαράσταση και βοήθεια της Ένωσης.

Η ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΕΝΩΣΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ συμμετέχει στην EURO-COOP, που είναι Οργάνωση των Καταναλωτικών Συνεταιρισμών των χωρών - μελών της ΕΟΚ και τώρα προωθούνται οι σχετικές διαδικασίες, ώστε σύντομα να καταστεί μέλος της Διεθνούς Συνεταιριστικής Ένωσης (I.C.A.) και της INTERCOOP.

Η συνεργασία με τις παραπάνω Διεθνείς Οργανώσεις θα συμβάλει σημαντικά στην παραπέρα ανάπτυξη και πρόοδο του ανοικτού καταναλωτικού συνεταιριστικού κινήματος της χώρας μας.

Πρόεδρος Δ.Σ.: ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΪΠΟΥΤΑΙΔΗΣ

Γενικός Διευθυντής: ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΛΙΑΠΗΣ

ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

Κ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Καθηγητής Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών

Η αναφορά στα προβλήματα των συνεταιρισμών δεν είναι μόνο άχαρο αλλά και παρακινδυνευμένο εγχείρημα. Είναι άχαρο όσο και η αναφορά στα αδύνατα σημεία μιας εξαιρετικής προσωπικότητας. Όσες αδυναμίες κι' αν έχει, δεν παύει να αποτελεί μια εξέχουσα προσωπικότητα, για την οποία θα μπορούσαν να λεχθούν πολύ περισσότερα προβάλλοντας τα χαρίσματα αντί να επισημαίνονται τα ελαττώματα.

Είναι επίσης παρακινδυνευμένο εγχείρημα, γιατί μπορεί να δημιουργηθεί η εντύπωση ότι οι συνεταιρισμοί είναι φορείς συνώνυμοι με την προβληματικότητά.

Γ' αυτούς τους δύο λόγους, είναι ανάγκη να τονισθεί από την αρχή ότι η αναφορά μόνο στα προβλήματα σκοπεύει στην επισήμανση των παραγόντων που εμποδίζουν τα μεγάλα πλεονεκτήματα του συνεταιριστικού θεσμού να αναδειχθούν στην πράξη. Ακόμη πρέπει να τονισθεί ότι οι συνεταιρισμοί όχι μόνο δεν ταυτίζονται με την προβληματικότητα αλλά διαθέτουν αδιάψευστα τεκμήρια για το αντίθετο.

Η διάδοση του συνεταιριστικού θεσμού σε ολόκληρο τον κόσμο, με εγγεγραμμένα μέλη στη Διεθνή Συνεταιριστική Ένωση 750 εκατομμύρια νοικοκυριά, δείχνει οτιδήποτε άλλο εκτός από το ότι ο συνεταιριστικός θεσμός αποτελεί κάτι παρωχημένο. Επί πλέον, το γεγονός ότι οι συνεταιρισμοί έχουν αναδείξει επιτυχημένες επιχειρηματικές μονάδες στις πιο ανεπτυγμένες χώρες, όπως οι ΗΠΑ, η Γερμανία, η Ολλανδία, κλπ. αλλά και στις αναπτυσσόμενες της Ασίας, της Αφρικής και της Λατινικής Αμερικής, σε μια τεράστια ποικιλία δραστηριοτήτων, δείχνουν την καταλληλότητα και την αποτελεσματικότητα αυτού του εργαλείου για πολλές χρήσεις.

Επανελημμένα ψηφίσματα και ειδικές εκθέσεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ προβάλλουν τη μοναδικότητα του συνεταιριστικού θεσμού για την αυτοπροστασία των μικρών οικονομικών μονάδων, για τη διάσωση μεγάλων επιχειρήσεων που κλονίζονται, για τη δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης, για την αξιοποίηση τοπικών ανθρώπινων και υλικών πόρων στην περιφερειακή ανάπτυξη, για αυτοδύναμη βιώσιμη ανάπτυξη, για κοινωνική εξισορρόπηση.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, όταν διερευνώνται τα προβλήματα των ελληνικών αγροτικών συνεταιρισμών, είναι προφανές ότι το θέμα αντιμετωπίζεται

από τη θετική πλευρά, δηλαδή την επιδίωξη της ελαχιστοποίησης των αδυναμιών, ώστε να αναδειχθούν τα αναμφισβήτητα ισχυρά χαρακτηριστικά του θεσμού.

Τα σημεία που αναφέρονται στη συνέχεια δεν φιλοδοξούν να εξαντλήσουν το θέμα αλλά να φέρουν στην επιφάνεια ορισμένα γενεσιουργά αίτια της προβληματικότητας που παρουσίασε ο συνεταιριστικός θεσμός στην Ελλάδα, ιδιαίτερα κατά τη χρησιμοποίησή του στις αγροτικές περιοχές.

1. Ανεπαρκής κατανόηση του συνεταιριστικού θεσμού

Με την αλλαγή του αιώνα, οι συνεταιρισμοί στην Ελλάδα θα συμπληρώσουν έναν αιώνα ζωής από τότε που ο Γεωπόνος Δημήτριος Γρηγοριάδης και ο Δάσκαλος Νικόλαος Μιχόπουλος άρχιζαν το εγερτήριο σάλπισμα για τους αγρότες του Αλμυρού να ενώσουν τις δυνάμεις τους σε συνεταιρισμό για ν' αποτινάξουν το ζυγό της φτώχειας. Τον ίδιο χρόνο, το 1900, και λίγους μήνες ενωρίτερα, είχε ιδρυθεί ο συνεταιρισμός τεχνοεργατών Λαμίας από 582 τεχνίτες, εργάτες, εμπόρους και κάθε είδους μικροεπαγγελματίες.

Ο αιώνας αυτός, το μεγαλύτερο μέρος του οποίου αναβιώνει μέσα στις σελίδες του πολύτιμου έργου του Αρ. Ν. Κλήμη «Οι Συνεταιρισμοί στην Ελλάδα», άφησε έντονα τα ίχνη της περιορισμένης κατανόησης του συνεταιριστικού θεσμού στην Ελλάδα. Είτε από άγνοια και αμέλεια είτε από πρόθεση, ο συνεταιριστικός θεσμός δεινοπάθησε, κυρίως από εξωτερικές επεμβάσεις. Το αξιοπεριεργό είναι ότι το ίδιο τον έβλαψαν όσοι τον πολέμησαν και όσοι τον αγκάλιασαν, γιατί και το αγκάλιασμα ήταν ασφυκτικό.

Τον συνεταιριστικό θεσμό δεν τον αντιλήφθηκαν σωστά ούτε οι κυβερνήσεις ούτε τα ίδια τα μέλη τους. Οι κυβερνήσεις και τα πολιτικά κόμματα δεν παύουν να διακηρύσσουν το ενδιαφέρον τους για τους συνεταιρισμούς και για το ρόλο που μπορούν να διαδραματίσουν για την αντιμετώπιση των προβλημάτων ιδίως του γεωργικού τομέα της χώρας μας. Από την άλλη πλευρά, ξεκάθαρα επιδιώκουν να διατηρούν τους συνεταιρισμούς υπό τον έλεγχό τους, όπως αποδεικνύουν αφενός το έντονο ενδιαφέρον τους για το σύστημα εκλογών στους συνεταιρισμούς και αφ' ετέρου η κινητοποίηση των κομματικών μηχανισμών κατά την περίοδο των εκλογών στους συνεταιρισμούς. Όμως, η εμπλοκή τρίτων καταφέρει αποφασιστικό πλήγμα στο πολυτιμότερο στοιχείο δύναμης των συνεταιρισμών, που είναι η ενότητα. Το σύνθημα των συνεταιρισμών «εν τη ενώσει η ισχύς» εξουδετερώνεται και αντικαθίσταται από το «διαίρει και βασιλεύει». Διαιρούνται τα μέλη των συνεταιρισμών και βασιλεύουν οι τρίτοι.

Μπορεί να πει κανείς, ότι το ενδιαφέρον τρίτων να παρεμβαίνουν στους συνεταιρισμούς που συγκεντρώνουν μεγάλο αριθμό μελών, θα έπρεπε να αναμένεται. Τα μέλη είναι εκείνα που οφείλουν να προασπίζονται τους συνεταιρισμούς τους και να διατηρούν την ενότητά τους, εξουδετερώνοντας τις βλέψεις των τρίτων, ακόμη και όταν αυτοί οι τρίτοι έχουν τη δύναμη να νομοθετούν. Όμως, στην Ελλάδα, παρά την εκατόχρονη ιστορία του συνεταιριστικού θεσμού, διαπιστώνεται ένα κενό στην κατανόηση του θεσμού και από τα ίδια τα άτομα που χρησιμοποιούν αυτόν το θεσμό. Ένας μακροχρόνιος εθισμός στην κρατική «προστασία» και η χρησιμοποίηση των συνεταιρισμών ως εντο-

λοδόχων δημόσιων φορέων για την εφαρμογή της κρατικής πολιτικής, με αποτέλεσμα τη συσσώρευση χρεών που «ρυθμίζονται» με καταστροφική καθυστέρηση, έχουν δημιουργήσει την εντύπωση σε μεγάλο ποσοστό μελών ότι οι συνεταιρισμοί αποτελούν μια παραλλαγή κρατικών φορέων.

Επακόλουθο αυτής της αντίληψης είναι και η εκ μέρους μελών των συνεταιρισμών επίκληση του κράτους για τη διόρθωση των κακώς κειμένων στους συνεταιρισμούς, για την απορρόφηση της παραγωγής που μένει αδιάθετη, για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας των προϊόντων, για την ανάληψη τοπικών πρωτοβουλιών, για τη μείωση των επιτοκίων δανεισμού και, γενικά, για ρόλους που ανήκουν κατ' εξοχήν στους συνεταιρισμούς, χωρίς, βέβαια, να παραβλέπεται ότι η κρατική πολιτική σχετίζεται με όλα αυτά.

Χρειάζεται να γίνουν συνείδηση τόσο στους υπευθύνους για τη διαμόρφωση του συνεταιριστικού θεσμού όσο και στα μέλη ορισμένα απλά αλλά καθοριστικά αναγνωριστικά στοιχεία του συνεταιριστικού θεσμού, όπως είναι

- *ότι ο συνεταιρισμός είναι μια αυτόνομη ιδιωτική επιχειρηματική πρωτοβουλία των συνεργαζόμενων προσώπων,*
- *ότι είναι επιχείρηση των μελών, που ανταγωνίζεται με ίσους όρους τις άλλες επιχειρηματικές πρωτοβουλίες,*
- *ότι έχει την ευθύνη για τα αποτελέσματα των επιλογών του,*
- *ότι τα μέλη απολαμβάνουν τα παραγόμενα οφέλη αλλά και μοιράζονται τις ενδεχόμενες ζημιές,*
- *ότι ο συνεταιρισμός είναι κάτι εντελώς διαφορετικό από τη συνδικαλιστική οργάνωση,*
- *ότι ο συνεταιρισμός ιδρύεται και διαλύεται από τα μέλη του και όχι από το κράτος,*
- *ότι ευθύνη του κράτους είναι να εξασφαλίζει ένα νομοθετικό πλαίσιο που να ανταποκρίνεται στις ιδιαιτερότητες του θεσμού και να μην θέτει στους συνεταιρισμούς περιορισμούς που μειώνουν την ανταγωνιστικότητά τους έναντι των άλλων μορφών επιχειρηματικής δράσης.*

Χωρίς κατανόηση και συναποδοχή εκ μέρους του κράτους και εκ μέρους των μελών του συνεταιρισμού των ιδιοτήτων που χαρακτηρίζουν το συνεταιριστικό θεσμό, κάθε προσπάθεια ή δήλωση πρόθεσης για την αξιοποίησή του δεν θα έχει αποτέλεσμα

Διαφορετική μπορεί να είναι η πορεία των συνεταιρισμών αν οι κυβερνήσεις και οι ενδιαφερόμενοι χρήστες του συνεταιριστικού θεσμού αντιληφθούν τη φύση και τις δυνατότητές του. Η διεθνής εμπειρία έχει δείξει ότι όσο λιγότερο οι κυβερνήσεις και τα πολιτικά κόμματα ασχολούνται με τους συνεταιρισμούς τόσο οι συνεταιρισμοί αναδεικνύουν τη χρησιμότητά τους για το κοινωνικό σύνολο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα από την Ελλάδα είναι η διαφορετική εξελικτική πορεία των αγροτικών συνεταιρισμών σε σύγκριση με τους λοιπούς, ονομαζόμενους αστικούς, συνεταιρισμούς. Επειδή εκείνοι οι συνεταιρισμοί είναι ολιγάριθμοι, τους παραβλέπουν οι κυβερνήσεις και τα πολιτικά κόμματα, οπότε όσοι χτίζονται με γερά θεμέλια επιβιώνουν και αναπτύσσονται, σε μια

οικονομία ανταγωνιστική, ως ίσοι προς ίσους με τις λοιπές επιχειρήσεις.

Από την πλευρά των μελών, η κατανόηση και αποδοχή των απλών χαρακτηριστικών που προαναφέρθηκαν, θα καταστήσουν τα μέλη ιδιαίτερα προσεκτικά ως προς τις διοικήσεις που εκλέγουν, ως προς τον απολογισμό που εγκρίνουν, ως προς το προσωπικό που προσλαμβάνουν, ως προς τις δαπάνες που πραγματοποιούν, ως προς τα δάνεια που συνάπτουν και πολλά άλλα. Με λίγα λόγια θα παρακολουθούν την κοινή τους επιχείρηση όπως κάθε επιχειρηματίας τη δική του, διότι διαφορετικά θα κληθούν να πληρώσουν τις ζημιές.

Διαχειριστικές ατέλειες

Μια δεύτερη ομάδα προβλημάτων των συνεταιρισμών αναφέρεται σε αυτό που σε διεθνές επίπεδο σήμερα ονομάζεται μανάτζμεντ, για να υποδηλώσει μια σειρά από λειτουργίες που ξεπερνούν αυτό που ονομάζουμε οργάνωση ή διοίκηση ή διαχείριση. Περιλαμβάνει κατά κανόνα τις λειτουργίες του προγραμματισμού, της οργάνωσης, της στελέχωσης, της ηγεσίας, του ελέγχου και της επικοινωνίας.

Οι συνεταιρισμοί στον αγροτικό χώρο ξεκίνησαν από μικρές μονάδες για τη διευκόλυνση του εφοδιασμού, της επεξεργασίας των προϊόντων, της διάθεσης στην αγορά, της διευκόλυνσης της αγροτικής πίστης κλπ. Στο παρελθόν, υπηρεσίες όπως αυτές ήταν σημαντικές, ιδίως αν συνεκτιμηθούν οι δυσκολίες επικοινωνίας, η έλλειψη στοιχειώδους οικονομικής επιφάνειας εκ μέρους των παραγωγών ή η ευχέρεια επιβολής επαχθών όρων εκ μέρους των ολίγων μεταποιητών και εμπόρων. Σήμερα, πολλές από τις συνθήκες αυτές έχουν αλλάξει και μαζί με αυτές έχει αλλάξει και ο ρόλος που καλούνται οι συνεταιρισμοί να παίξουν και μάλιστα χωρίς να αποκλίνουν από τις αρχές τους.

Οι εναλλακτικές λύσεις που έχει στη διάθεσή του ο παραγωγός είναι σήμερα περισσότερες και η επιλογή του να επιδιώξει την εξυπηρέτησή του μέσω του συνεταιρισμού στηρίζεται πλέον σε μια συγκριτική αξιολόγηση των ωφελειών που θα έχει από τον συνεταιρισμό έναντι εκείνων που θα έχει από τις άλλες προσφερόμενες επιλογές. Ο συνεταιρισμός οφείλει πλέον να πείσει ότι αποτελεί την πιο συμφέρουσα επιλογή, αφού δεν αποτελεί μοναδική διέξοδο. Διαφορετικά, πρέπει να λεχθεί χωρίς περιστροφές, ότι δεν θα επιβιώσει.

Ο συνεταιριστικός θεσμός είναι έτσι δομημένος ώστε να πλεονεκτεί έναντι των άλλων μορφών οικονομικής δραστηριότητας που είναι στη διάθεση των πολλών και μικρών οικονομικών μονάδων. Το ότι έχει τη δυνατότητα να πλεονεκτεί δεν σημαίνει, όμως, ότι πλεονεκτεί οπωσδήποτε στην πράξη. Για να αναδείξει την υπεροχή του, ο συνεταιρισμός οφείλει να αποδειχθεί αποτελεσματικός στ δύο επίπεδα. Πρώτον, στο επίπεδο του ανταγωνισμού στην αγορά, όπου οφείλει να ανταγωνίζεται με επιτυχία τις άλλες επιχειρήσεις και δεύτερον στην εσωτερική του λειτουργία, όπου οφείλει να διατηρεί τον συνεταιριστικό του χαρακτήρα. Η επιτυχία στα δύο αυτά επίπεδα συνεπάγεται εξειδικευμένο μανάτζμεντ, το οποίο να συνδυάζει την επιχειρηματική αντίληψη με τη γνήσια συνεταιριστική λειτουργία, μια σύνθεση δύσκολη, η οποία δεν ανευρίσκεται αέτοιμη στην αγορά αλλά δημιουργείται.

Από τη στιγμή που ο συνεταιρισμός είναι υποχρεωμένος να είναι ανταγωνι-

στικός στην αγορά, η επιχειρηματική του συμπεριφορά χρειάζεται να είναι παρόμοια με των ανταγωνιστών του. Οφείλει να δίνει αγώνα για την κατάκτηση μεριδίου στην αγορά, να έχει επιχειρηματική ευλυγισία και ταχύτητα στη λήψη αποφάσεων, να χρησιμοποιεί σύγχρονες μεθόδους επιθετικού μάρκετινγκ, να φροντίζει να διατηρεί χαμηλό διαχειριστικό κόστος με ορθολογικό μάνατζμεντ, να διαθέτει επαρκή για τις δραστηριότητές του κεφάλαια κ.ο.κ.

Στο εσωτερικό του, ο συνεταιρισμός οφείλει να μετατρέπει σε δύναμη την στήριξη του σε μεγάλο αριθμό προσώπων με τη διασφάλιση της συνοχής τους, με την εξασφάλιση της αποκλειστικότητας της συνεργασίας των μελών με τον συνεταιρισμό τους στις δραστηριότητες που αναπτύσσει ο συνεταιρισμός, με τη διαρκή ενημέρωση και πρακτική απόδειξη στα μέλη ότι η επιχείρησή τους παράγει και αποδίδει σ' αυτά σημαντικά οφέλη, με την ανάπτυξη οικονομικών σχέσεων με άλλους συνεταιρισμούς, κ.ο.κ.

Η σκιαγράφηση αυτή των απαιτήσεων του εξωτερικού και του εσωτερικού περιβάλλοντος μιας συνεταιριστικής οργάνωσης, διευκολύνει την επισήμανση των αδυναμιών που παρουσιάζουν στην πράξη οι ελληνικοί αγροτικοί συνεταιρισμοί. Οι απαιτήσεις της σημερινής έντονα ανταγωνιστικής και διεθνοποιημένης οικονομίας είναι πολύ περισσότερες από ό,τι στο παρελθόν. Απαιτούν οικονομικά μεγέθη μεγαλύτερα για να μπορούν οι συνεταιρισμοί να αντιπαρατάσσονται προς τις μεγάλες εθνικές και πολυεθνικές επιχειρήσεις, χρησιμοποιώντας τα ίδια όπλα, δηλαδή την αυξημένη ανταγωνιστικότητα. Το μάνατζμεντ, όμως, αυτών των επιχειρήσεων είναι πέρα από τις συμβατικές δυνατότητες αιρετών και υπηρεσιακών στελεχών που δεν διαθέτουν πρόσθετη εξειδίκευση.

Δεν χρειάζεται βέβαια να διευκρινισθεί ότι όταν γίνεται λόγος για μεγάλα οικονομικά μεγέθη των συνεταιριστικών επιχειρήσεων, τα μεγέθη αυτά προκύπτουν όχι από υποχρεωτικές συγχωνεύσεις αλλά από τη συνεργασία μεταξύ συνεταιριστικών οργανώσεων στη δημιουργία οργανώσεων ανωτέρου βαθμού, οι οποίες αναλαμβάνουν τις δραστηριότητες εκείνες που διεξάγονται οικονομικότερα σε ευρύτερο επίπεδο.

Επιχειρηματική συμπεριφορά των συνεταιρισμών σημαίνει επαγγελματικό μάνατζμεντ σεβόμενο τις συνεταιριστικές ιδιαιτερότητες. Ειδικότερα σημαίνει:

- *Ενημέρωση των μελών για τις νέες συνθήκες ανταγωνισμού που έχουν διαμορφωθεί,*
- *Εκτίμηση των κινδύνων που διαγράφονται για όσους δεν διακρίνουν και δεν προσαρμόζονται στις νέες συνθήκες,*
- *Ουσιαστική συσπείρωση σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο,*
- *Καθορισμό και πιστή τήρηση κανόνων συνεργασίας με ποινές για τις αποκλίσεις,*
- *Λειτουργία του συνεταιρισμού πρωταρχικά για τα μέλη και συνεργασία με μη μέλη μόνο αν αυτό είναι προς το συμφέρον των μελών,*
- *Χρησιμοποίηση όσων προσωπικού είναι αναγκαίο, με τις εξειδικεύσεις που είναι αναγκαίες,*
- *Διεύρυνση των αρμοδιοτήτων του εξειδικευμένου υπηρεσιακού μάνατζμεντ, το οποίο θα κρίνεται από τα αποτελέσματα,*

Σαφή διάκριση και οριοθέτηση του ρόλου της αιρετής διοίκησης, ώστε να περιλαμβάνει τον καθορισμό των στόχων, στην παρακολούθηση του έργου και

στον έλεγχο του υπηρεσιακού μάντζιμεντ ως προς τα αποτελέσματα.

Εν ολίγοις, πρέπει να αποκατασταθεί ο επιχειρηματικός χαρακτήρας του συνεταιρισμού για να μπορέσει να αντεπεξέλθει στις συνθήκες οξυμένου ανταγωνισμού, του οποίου η ένταση δεν θα μειώνεται αλλά θα αυξάνει στο μέλλον.

Κεφαλαιακή συγκρότηση

Μια τρίτη κατηγορία προβλημάτων των συνεταιρισμών συνδέεται με την επάρκεια κεφαλαίων των συνεταιρισμών. Δεν χρειάζεται να επαναληφθεί ότι οι συνεταιρισμοί δεν αποτελούν επιχειρήσεις κεφαλαίου αλλά επιχειρήσεις ανθρώπων, αφού ο συνεταιρισμός είναι κατεξοχήν ανθρωποκεντρικός θεσμός, που στηρίζει τα επιτεύγματά του στη συνεργασία των ατόμων και όχι στην αξιοποίηση του κεφαλαίου.

Όμως, ο συνεταιρισμός είναι και επιχείρηση και όπως κάθε επιχείρηση έχει ανάγκη από κεφάλαια, τα οποία όμως δεν μπορεί να τα αντλήσει από το χρηματιστήριο, όπως μπορούν οι επιχειρήσεις κεφαλαίου, ή τουλάχιστον ορισμένες από αυτές. Η άντληση κεφαλαίων μέσω του χρηματιστηρίου πλεονεκτεί έναντι του τραπεζικού δανεισμού κατά το ότι η αμοιβή αυτών των κεφαλαίων δεν είναι σταθερή αλλά συναρτάται με την κερδοφορία της επιχείρησης.

Η μέχρι τώρα πρακτική των συνεταιρισμών, στις περισσότερες περιπτώσεις τουλάχιστον, είναι η προσφυγή στον τραπεζικό δανεισμό όχι μόνο για επενδυτικά κεφάλαια αλλά και για κεφάλαια κίνησης, με αποτέλεσμα τη σημαντική χρηματοοικονομική επιβάρυνση.

Οι συνεταιρισμοί διαθέτουν μηχανισμούς άντλησης κεφαλαίων από τα μέλη τους, με όρους ευνοϊκότερους από τους όρους του τραπεζικού δανεισμού. Σε μερικές χώρες, μάλιστα, έχουν επεκτείνει αυτή τη δυνατότητα και σε μη μέλη. Οι τρόποι που χρησιμοποιούνται είναι μέσω των συνεταιριστικών μερίδων, μέσω των προαιρετικών μερίδων και μέσω των εξατομικευμένων πλεονασμάτων. Σε όλες τις περιπτώσεις, προϋπόθεση για να μπορέσει ο συνεταιρισμός να συγκεντρώσει επαρκή κεφάλαια είναι η εμπιστοσύνη των μελών στην οργάνωσή τους. Σε καμιά περίπτωση δεν έχει νόημα η δια νόμου συγκέντρωση κεφαλαίων, όπως π.χ. με τον καθορισμό της μερίδας σε μεγάλο ύψος.

Εκτός από την εμπιστοσύνη των μελών στο συνεταιρισμό τους, για την άντληση κεφαλαίων απαιτείται ο κατάλληλος χειρισμός και η καθιέρωση κινήτρων, που να εξυπηρετούν τόσο τον συνεταιρισμό όσο και τα μέλη. Για τον καθορισμό της μερίδας σε μεγάλο ύψος χρειάζεται να δοθεί η διαβεβαίωση στο μέλος ότι το κεφάλαιο που θα καταθέσει δεν θα απαξιωθεί με την πάροδο του χρόνου. Η χορήγηση τόκου στο κεφάλαιο των μερίδων είναι αποδεκτή από τις συνεταιριστικές αρχές, αρκεί ο τόκος αυτός να μην είναι υπερβολικός σε σύγκριση με τα επιτόκια της αγοράς. Ο τόκος αυτός δεν είναι αναγκαίο να καταβάλλεται στα μέλη αλλά να οδηγεί σε ανατίμηση της μερίδας, οπότε το μέλος, με την αποχώρησή του από το συνεταιρισμό να γνωρίζει ότι θα έχει να λάβει όχι την ονομαστική αξία αλλά την πραγματική αξία του ποσού που διέθεσε αρχικά στο συνεταιρισμό. Επιπλέον, η ρύθμιση αυτή εξισώνει την αρχική

εισφορά όλων των μελών, ανεξάρτητα από το χρόνο που έγιναν μέλη και δεν καθιστά αναγκαία την περιοδική αναπροσαρμογή του ύψους της μερίδας.

Δεύτερος τρόπος άντλησης κεφαλαίων εκ μέρους των συνεταιρισμών είναι οι προαιρετικές μερίδες, που δεν συνδέονται με δικαίωμα ψήφου. Για να προθυμοποιηθούν όμως τα μέλη να αποκτήσουν προαιρετικές μερίδες, χρειάζεται να υπάρξει σύμπτωση συμφερόντων του συνεταιρισμού και των μελών. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί είτε με επιτόκιο σε επίπεδο μεταξύ του επιτοκίου καταθέσεων και του επιτοκίου χορηγήσεων των τραπεζών, οπότε και οι δύο πλευρές ευνοούνται είτε με την καθιέρωση επιτοκίου καταθέσεων και δικαίωμα συμμετοχής στα πλεονάσματα διαχείρισης. Επιπροσθέτως, επειδή οι προαιρετικές μερίδες ουσιαστικά συνιστούν δάνειο των μελών προς τον συνεταιρισμό, απαιτείται πρόσθετη διασφάλιση εξόφλησης κατά προτεραιότητα σε περίπτωση διάλυσης και εκκαθάρισης του συνεταιρισμού.

Τρίτος τρόπος άντλησης κεφαλαίων είναι τα εξατομικευμένα πλεονάσματα. Στην περίπτωση αυτή, το μέρος των πλεονασμάτων διαχείρισης, που σύμφωνα με τις συνεταιριστικές αρχές διανέμονται στα μέλη ανάλογα με το ύψος των συναλλαγών τους με τον συνεταιρισμό, αποδίδονται κανονικά στα μέλη αλλά δεν καταβάλλονται. Με τη σύμφωνη γνώμη των μελών, παρακρατούνται από τον συνεταιρισμό ως ατομικές καταθέσεις προθεσμίας, οι οποίες καταβάλλονται στα μέλη κατά την αποχώρησή τους, μέσα σε εύλογο χρόνο ή ενωρίτερα ύστερα από προειδοποίηση. Στις καταθέσεις αυτές ο συνεταιρισμός μπορεί να επιφυλάσσει μεταχείριση παρόμοια με των προαιρετικών μερίδων ή να τις θεωρεί ως προαιρετικές μερίδες.

Με τους τρόπους αυτούς, οι οποίοι προσφέρονται για τους συνεταιρισμούς τους οποίους τα μέλη τους θεωρούν ως τις δικές τους επιχειρήσεις, αφενός οι συνεταιρισμοί προσεγγίζουν τα πλεονεκτήματα των επιχειρήσεων κεφαλαίου ως προς την εξασφάλιση επαρκών κεφαλαίων και αφετέρου τα μέλη μπορούν να αντλούν πρόσθετα οφέλη από την τοποθέτηση των οικονομιών τους στις επιχειρήσεις τους.

4. Νομοθεσία

Μια ολόκληρη σειρά από προβλήματα των συνεταιρισμών προέκυψε από τη νομοθεσία. Τα προβλήματα αυτά είχαν ως αφετηρία είτε την ανεπαρκή κατανόηση του συνεταιριστικού θεσμού, για την οποία έγινε λόγος, είτε τη σκοπιμότητα εξυπηρέτησης άλλων σκοπών μέσω του συνεταιριστικού θεσμού.

Η εξέταση των προβλημάτων της νομοθεσίας αποτελεί ένα ξεχωριστό και μεγάλο κεφάλαιο. Για να εκτιμηθούν όμως οι επιπτώσεις της νομοθεσίας αξίζει όμως να αναφερθεί ότι σε λιγότερο από μία εικοσαετία η Ελλάδα έχει σημειώσει ρεκόρ νομοθετημάτων για τους συνεταιρισμούς και αυτό δεν είναι άσχετο με το ρεκόρ προβλημάτων στους συνεταιρισμούς. Έναντι ενός σοβαρού ενιαίου και φιλελεύθερου νομοθετικού πλαισίου του 1915, το οποίο κατέστη στη συνέχεια διάτρητο από τις πάμπολλες τροποποιήσεις, μέσα σε 18 χρόνια ψηφίστηκαν τρεις νόμοι για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, από τους οποίους κάθε επόμενος αντικαθιστούσε τον προηγούμενο, ένας χωριστός νόμος για τους αστικούς συνεταιρισμούς και δύο προεδρικά διατάγματα για τους

οικοδομικούς συνεταιρισμούς, χωρίς να προσμετρώνται οι πολυάριθμες ενδιάμεσες τροποποιήσεις.

Σε σύγκριση με τη Γερμανία από την οποία δανεισθήκαμε το αρχικό πλαίσιο, αξίζει να σημειωθεί ότι ο Γερμανικός νόμος από το 1889, υπέστη τροποποιήσεις μόνο το 1934 και το 1973, κυρίως για να προσαρμόσει το σύστημα διοίκησης των συνεταιρισμών, επειδή οι πραγματικές συνθήκες είχαν μεταβληθεί ριζικά. Οι ελληνικοί αγροτικοί συνεταιρισμοί χρειάστηκε να ασχολούνται επί χρόνια ολόκληρα με συζητήσεις για τις νομοθετικές ρυθμίσεις σκοπιμοτήτων και με τροποποιήσεις των καταστατικών, οπότε το καθαυτό έργο τους έγινε δευτερεύον.

Ένας τέταρτος νόμος ήδη συζητείται για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, δημιουργώντας, όπως κάθε φορά, ελπίδες ότι μπορεί να αποτελέσει ένα σταθερότερο πλαίσιο για τη λειτουργία των συνεταιρισμών, ώστε να μην χρειάζεται αντικατάσταση κάθε φορά που αλλάζουν οι κυβερνήσεις. Η αισιοδοξία αυτή μπορεί βέβαια να αποδειχθεί παρόμοια με την αισιοδοξία του ανθρώπου που πέφτει από τον δέκατο όροφο και μέχρι τον πρώτο δεν έχει ούτε την παραμικρή αμυχή...

Εκείνο που είναι γεγονός, σχετικά με τη νομοθεσία, είναι ότι και ο καλύτερος συνεταιριστικός νόμος δεν είναι σε θέση να δημιουργήσει επιτυχημένους και αποτελεσματικούς συνεταιρισμούς, ενώ αντίθετα ένας κακός νόμος παρεμποδίζει τις πρωτοβουλίες των ατόμων να προσπείσουν τα συμφέροντά τους χρησιμοποιώντας ένα θεσμό που παράλληλα διακρίνεται από κοινωνική ευαισθησία και χρησιμότητα.

5. Επιλεγόμενα

Με όσα προαναφέρθηκαν επιδιώχθηκε να δοθεί ένα περίγραμμα των προβλημάτων των συνεταιρισμών, με αναφορά κυρίως στα γενεσιουργά αίτια και στις επιπτώσεις τους και έγιναν παράλληλα νύξεις για τους τρόπους αποφυγής ή παράκαμψής τους.

Είναι χρήσιμο ιδιαίτερα να τονιστεί αναφορικά με τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, ότι με την αναθεώρηση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, με τη Συμφωνία στα πλαίσια της GATT και την επερχόμενη διεύρυνσή της, με τη σχεδιαζόμενη διεύρυνση της Ε.Ε. προς τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και με τη διεύρυνση της Μεσογειακής πολιτικής της Ε.Ε. επέρχονται βαθιές μεταβολές στις συνθήκες που μέχρι τώρα αντιμετώπιζαν οι αγρότες. Οι πόροι που θα είναι διαθέσιμοι για τη γεωργία θα είναι περιορισμένοι, ο τρόπος διάθεσής τους διαφορετικός, ο ανταγωνισμός οξύς αλλά και νέες ευκαιρίες θα αναδυθούν για όσους θα είναι προετοιμασμένοι να τις αξιοποιήσουν.

Το πλαίσιο αυτό καθιστά προφανή την ανάγκη για παραγωγή με χαμηλό κόστος και υψηλή ποιότητα, ή, με άλλα λόγια, για προμήθεια των συντελεστών παραγωγής στη χαμηλότερη δυνατή τιμή, για καλύτερη οργάνωση και για σύνδεση της παραγωγής με την επιστημονική γνώση, που μόνο με τη συνεταιριστική δράση μπορούν να επιτευχθούν, αν μάλιστα ληφθεί υπόψη το μικρό μέγεθος των γεωργικών εκμεταλλεύσεων.

Συνεπάγεται επίσης την ανάγκη αύξησης της διαπραγματευτικής δύναμης των παραγωγών, ώστε οι παραγωγοί α απολαμβάνουν μεγαλύτερο μερίδιο από την τιμή που καταβάλλει ο καταναλωτής στην αγορά του εσωτερικού ή του εξωτερικού. Η διαπραγματευτική δύναμη του μεμονωμένου παραγωγού είναι ασήμαντη ενώ του συγκροτημένου συνεταιρισμού ή των ενωμένων συνεταιρισμών μπορεί να είναι από σημαντική ως πολύ μεγάλη.

Η νέα κατάσταση πραγμάτων καθιστά αναγκαία ακόμη την καλύτερη δυνατή αξιοποίηση των Κοινοτικών πόρων σε επίπεδο γεωργικών εκμεταλλεύσεων και σε επίπεδο περιοχών, με ανάπτυξη πρωτοβουλιών που θα συμβάλουν στη γενικότερη ανάπτυξη και στη δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης. Αυτός ο ρόλος ανήκει και στους συνεταιρισμούς στους οποίους έχει ενταχθεί το μεγαλύτερο μέρος των αγροτών.

Τέλος, στις νέες ευκαιρίες για παραγωγή και διάθεση τόσο των παραδοσιακών όσο και νέων προϊόντων στις αναδυόμενες αγορές της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης ένα σημαντικό μερίδιο μπορούν να διεκδικήσουν οι συνεταιρισμοί.

Συνάγεται από αυτά ότι η επιβίωση και η ανάπτυξη του αγροτικού χώρου και του ελληνικού γεωργικού τομέα θα εξαρτηθεί σε σημαντικό βαθμό από το ρόλο που θα παίξουν οι συνεταιρισμοί. Συνεταιρισμοί αυτόνομοι και ανεξάρτητοι, χωρίς παρεμβάσεις και εξυπηρέτηση άλλων σκοπιμοτήτων, συνεταιρισμοί επιχειρήσεις που δεν θα φοβούνται αλλά θα επιδιώκουν τον ανταγωνισμό, συνεταιρισμοί υπεύθυνοι που στηρίζονται μόνο στη δύναμη της συνεργασίας και που αποδεικνύουν την αποτελεσματικότητά τους καθημερινώς στην πράξη.

Αν τέτοιοι συνεταιρισμοί είναι αποκυήματα φαντασίας, γιατί, όπως μερικοί υποστηρίζουν, «δεν γίνονται αυτά στην Ελλάδα», τότε δεν χρειάζεται να κρούσουμε τον κώδωνα του κινδύνου αλλά όλες τις καμπάνες των καμπαναριών.

Σχετική βιβλιογραφία

Aschoff G. and , Henningen, E., «The German Cooperative System», Fritz Knapp Verlag, Frankfurt am Main, 1986.

Deiter, R.E., and Ginder, R.G., «Directors and Managers» in Cobia, D., (ed.) Cooperatives in Agriculture, Prentice Hall, New Jersey, 1989.

Ginder, R.G. and Deiter, R.E., «Managerial Skills, Functions and Participants», in Cobia, D., (ed.) Cooperatives in Agriculture, Prentice Hall, New Jersey, 1989.

MacPherson I., «Cooperative Principles for the 21st Century», I.C.A., Studies and Reports, 1995. Ελληνική έκδοση: «Συνεταιριστικές Αρχές για τον 21^ο Αιώνα», έκδοση Ι.Σ.Ε.Μ., 1997.

Marcus, L., «Προβληματισμοί για το Μέλλον των Συνεταιρισμών», Συνεταιριστική Πορεία, τεύχος 16, 1989.

Thordarson, B., «Η Διεθνής Συνεταιριστική Κίνηση μπροστά στις Κυρίαρχες Τάσεις και Προκλήσεις», Συνεταιριστική Πορεία, Τεύχος 25-26, 1992.

PRIMA

 ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

Του Κ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ (*)

Καθηγητής Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών

Όταν από το Κέντρο Μελετών «Αλέξανδρος Μπαλτατζής» μου έγινε η τιμητική πρόταση να είμαι μεταξύ των εισηγητών αυτού του Συνεδρίου, που είναι αφιερωμένο στη μνήμη του Αλέξανδρου Μπαλτατζή, αναπόλησα την ακάματη προσπάθεια αυτού του καταξιωμένου συνεταιριστικού ηγέτη για την ενδυνάμωση των συνεταιρισμών και αναπόφευκτα οδηγήθηκα σε συγκρίσεις με τη σημερινή κατάσταση. Τι απολογισμό θα είχαμε να κάνουμε εμείς οι επίγονοι; Πόση αγωνιστικότητα επιδείξαμε σε σύγκριση με τη δική του; Τι επιτεύγματα έχουμε να επιδείξουμε; Πόσο διδαχθήκαμε από το παράδειγμά του;

Όμως, επειδή ο απολογισμός των επιτευγμάτων μας δεν θα ήταν ιδιαίτερα κολακευτικός για μας, είναι προτιμότερο να μιλήσουμε μεν, με την ευκαιρία αυτή, για τα λάθη που έγιναν στα θέματα που αφορούν τους συνεταιρισμούς αλλά και για μια προσπάθεια ανασυγκρότησης των συνεταιρισμών, δηλαδή για αποκατάσταση των λαθών και για επάνοδο σε μια αναπτυξιακή πορεία των συνεταιρισμών.

Για να επιδιωχθεί ανασυγκρότηση των αγροτικών συνεταιρισμών, είναι ανάγκη, πρώτα απ' όλα να διαπιστωθεί από όλες τις σχετιζόμενες πλευρές ότι υπάρχει ανάγκη ανασυγκρότησης και στη συνέχεια να αποφασιστεί ο δρόμος που θα ακολουθηθεί ή ο στρατηγικός σχεδιασμός, όπως τον αναφέρουν οι ειδικοί.

Η ανάγκη ανασυγκρότησης

Πολύς λόγος γίνεται τελευταία για τη διεθνοποίηση της οικονομίας, αποτέλεσμα της οποίας θα είναι η ένταση του ανταγωνισμού. Με τη συμφωνία της GATT τα κάθε είδους εμπόδια στη διακίνηση των προϊόντων συνεχώς μειώνονται. Αυτό σημαίνει ότι τα προϊόντα από τις ξένες χώρες θα εισάγονται πιο εύκολα στην Ελλάδα και τα ελληνικά προϊόντα θα διοχετεύονται πιο εύκολα στις ξένες αγορές.

Όμως, για να σταθούν τα προϊόντα μιας χώρας στην ξένη αγορά θα πρέπει να είναι ανταγωνιστικά, δηλ. για την ίδια ποιότητα να έχουν καλύτερη τιμή. Για να έχουν καλύτερη τιμή θα πρέπει το συνολικό τους κόστος μέχρι να φθάσουν στον καταναλωτή να είναι μικρότερο και ως περιλαμβάνουν και σημαντικό μεταφορικό κόστος για να φθάσουν στις ξένες αγορές.

Με τη συλλογιστική αυτή φαίνεται ότι όποιος καταφέρνει να συμπιέξει το κόστος μέχρι τον τελικό καταναλωτή, αυτός και θα επικρατεί στην αγορά, στα προϊόντα της ίδιας ποιότητας με τα δικά του. Είναι δε γνωστό ότι το κόστος μέχρι τον τελικό καταναλωτή αποτελεί το άθροισμα του κόστους παραγωγής του προϊόντος, του κόστους μεταποίησης και του κόστους εμπορίας. Από αυτά βγαίνει το συμπέρασμα ότι για να

(*) Εισήγηση στη ημερίδα για την επέτειο συμπλήρωσης 10 χρόνων από το θάνατο του Αλέξανδρου Μπαλτατζή (Ξάνθη 24 - 26 Οκτωβρίου 1997)

είναι χαμηλή η τιμή στην οποία προσφέρεται το προϊόν στον καταναλωτή θα πρέπει όλα τα επιμέρους στοιχεία που διαμορφώνουν το κόστος να είναι όσο το δυνατό χαμηλότερα, χωρίς αυτό να επηρεάζει αρνητικά την ποιότητα. Θα πρέπει, δηλαδή, σε όλα τα στάδια παραγωγής, μεταποίησης και εμπορίας, να υπάρχει καλή οργάνωση για εξοικονόμηση κόστους και για συστηματική διοχέτευση των προϊόντων στην εσωτερική και στις ξένες αγορές.

Η ανταγωνιστικότητα των ελληνικών γεωργικών προϊόντων ενδιαφέρει έντονα την Ελλάδα, διότι η οικονομία της στηρίζεται κατά 14% στη γεωργία, απασχολείται σε αυτή το 20% των εργαζομένων, αλλά και ακόμη περισσότερο διότι η γεωργία αποτελεί τον πρωταρχικό τομέα στις αγροτικές περιοχές. Την απασχολεί, επίσης, έντονα, γιατί η Ελλάδα έχει πολύ μικρές γεωργικές εκμεταλλεύσεις, που μόνες τους δεν μπορούν να επηρεάσουν την αγορά. Αν οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις αυτές δεν θα μπόρεσουν να φανούν ανταγωνιστικές, δεν θα επιβιώσουν και θα υπάρξει μεγάλο πρόβλημα ανεργίας και εγκατάλειψης της υπαίθρου.

Όμως, σε μια περίοδο που η ανεργία είναι υψηλή, ούτε σκέψη δεν μπορεί να γίνει ακόμη και για προγραμματισμένη έξοδο από τη γεωργία και πολύ περισσότερο για εγκατάλειψη της υπαίθρου, που θα πλήξει κυρίως ορεινές και μειονεκτικές και παραμεθόριες περιοχές. Γι' αυτό ένα τέτοιο ενδεχόμενο δεν μπορούμε να το αποδεχθούμε μοιρολατρικά. Οφείλουμε να κινητοποιήσουμε τις δυνατότητες που έχουμε, τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που διαθέτει η χώρα μας και να αξιοποιήσουμε τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται, ώστε να διατηρηθεί ζωντανή η ύπαιθρος, με κατοίκους που θα ευημερούν στηριζόμενοι κατά κύριο λόγο στις δικές τους δυνάμεις και πρωτοβουλίες.

Σε μια μεγάλη και ενιαία αγορά, όπως η αγορά της Ενωμένης Ευρώπης, οι μεγάλες οικονομικές μονάδες παρουσιάζουν σημαντικά πλεονεκτήματα, διότι, κατά κανόνα, μπορούν να παράγουν με χαμηλότερο κόστος και να επηρεάζουν τις συνθήκες που επικρατούν στην αγορά. Μπορούν να χρησιμοποιούν ειδικούς σε κάθε τομέα, μπορούν να διαφημίζουν τα προϊόντα τους, τα οποία έχουν τοποθετήσει σε μεγάλο αριθμό καταστημάτων, μπορούν να έχουν πληροφόρηση για όλες τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται, μπορούν να αντέξουν και ζημιές σε μια αγορά όταν κερδίζουν από τις άλλες, και πολλά άλλα. Με τους τρόπους αυτούς κυριαρχούν στην αγορά και επιβάλλουν τους όρους τους στους επίδοξους ανταγωνιστές τους.

Οι μικρές οικονομικές μονάδες δεν έχουν αυτές τις δυνατότητες. Μπορούν όμως να τις αποκτήσουν με τη συνεργασία τους. Οι πολλές μικρές μονάδες μπορούν να γίνουν ισοδύναμοι ανταγωνιστές αν ενώσουν τις δυνάμεις τους. Αυτό το έχουν κάνει σε μεγάλη έκταση στις περισσότερες χώρες της Ευρώπης, στο γεωργικό τομέα. Οι συνεταιρισμοί των παραγωγών τους, σε πολλές περιπτώσεις δεν έχουν να ζηλέψουν σε τίποτε τις μεγάλες επιχειρηματικές μονάδες.

Οι ελληνικοί συνεταιρισμοί

Στην Ελλάδα οι συνεταιρισμοί όχι μόνο δεν είναι άγνωστοι αλλά έχουν και ιστορία 100 ετών με τη σύγχρονη μορφή τους. Ας μην ξεχνάμε και τις παλαιότερες μορφές παραδοσιακών συνεταιρισμών, που κόσμησαν την Ελλάδα, όπως ο συνεταιρισμός των Αμπελακίων, τα τσελιγκάτα και οι συνεταιρισμοί των συντροφοναυτών των νησιών, που με ελάχιστα μέσα και γνώσεις αλλά με πνεύμα ομόνοιας και εντιμότητας, πέτυχαν αποτελέσματα που και σήμερα προκαλούν το θαυμασμό.

Δεν χρειάζεται όμως να επικαλεστούμε την ιστορία για να διαπιστώσουμε τις δυνα-

τότητες που έχουν οι συνεταιρισμοί, όταν, στη σημερινή εποχή, τους συνεταιρισμούς τους χρησιμοποιούν σε όλα τα μήκη και πλάτη του πλανήτη και όταν 750 εκατομμύρια άνθρωποι στον κόσμο επωφελούνται από τις δυνατότητες που τους παρέχουν. Ας μην ξεχνούμε άλλωστε ότι και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, με επανειλημμένα ψηφίσματά του προτείνει τους συνεταιρισμούς ως τον καλύτερο τρόπο δράσης για τη δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης, για την περιφερειακή ανάπτυξη και για την οικονομική και κοινωνική ισορροπία και ακόμη για τη διάσωση ιδιωτικών επιχειρήσεων που κλονίζονται.

Σε ολόκληρη την Ευρώπη σήμερα γίνεται λόγος για αυτοδύναμη ανάπτυξη, δηλαδή για ανάπτυξη που στηρίζεται στις δυνάμεις και στους πόρους που διαθέτει κάθε περιοχή, με δραστηριοποίηση των ίδιων των ενδιαφερομένων. Αλήθεια, ποιος θα ενδιαφερθεί περισσότερο για την ανάπτυξη μιας περιοχής ή ενός τομέα από όσο οι ίδιοι οι κάτοικοί της, που περιμένουν να επωφεληθούν από την ανάπτυξη αυτή; Είναι δε γνωστό, ότι οι κυριότεροι πόροι που διαθέτει μια περιοχή είναι το ανθρώπινο δυναμικό, γιατί αυτό και μόνο κινητοποιεί όλους τους υλικούς πόρους.

Διερωτάται κανείς γιατί μπροστά στη σημερινή ανάγκη για ανταγωνιστικότητα σε όλους τους τομείς της οικονομίας, δεν θα μπορούσε και στην Ελλάδα να χρησιμοποιηθεί ο θεσμός των συνεταιρισμών για την εξασφάλιση της επιβίωσης και της προκοπής των αγροτικών περιοχών. Στο ερώτημα αυτό η απάντηση πρέπει να είναι ξεκάθαρα ένα μεγάλο ΝΑΙ. Ο συνεταιριστικός θεσμός προσφέρεται ιδιαίτερα για την αντιμετώπιση των δυσκολιών του γεωργικού τομέα της Ελλάδος. Αυτό το ΝΑΙ θα δικαιολογηθεί στη συνέχεια, και να προσδιορισθούν οι βασικές προϋποθέσεις.

Με την αναφορά στους συνεταιρισμούς δεν πρέπει να παραβλέπεται ότι στην κοινή γνώμη το όνομα των συνεταιρισμών, γενικά, έχει υποστεί σημαντική φθορά. Οι συνεταιρισμοί θεωρούνται επιχειρηματικά ανήμποροι να αντεπεξέλθουν στον οξύ ανταγωνισμό. Πιστεύεται ακόμη ότι οι αγροτικοί συνεταιρισμοί έχουν ανάγκη από τις ενέσεις του κρατικού προϋπολογισμού για να επιβιώνουν.

Όμως, για να είμαστε κοντά στην πραγματικότητα, θα πρέπει να πούμε ότι η κακή εντύπωση για τους συνεταιρισμούς οφείλεται όχι σε αδυναμίες του συνεταιριστικού θεσμού αλλά σε κακούς χειρισμούς που έγιναν μέσα και έξω από τους συνεταιρισμούς. Το κράτος απεδείχθη κακός εταίρος. Εκμεταλλεύθηκε την αυτονομία των αγροτών να διαθέτουν την παραγωγή τους σε καλή τιμή και ενθάρρυνε τους συνεταιρισμούς να παρεμβαίνουν στην αγορά, με δάνεια από την ΑΤΕ, υποσχόμενο να καλύπτει τις ζημιές, αλλά χωρίς στην πράξη ν' ανταποκρίνεται σε λογικό χρόνο.

Ενθάρρυνε επενδύσεις των συνεταιρισμών ακόμη και όταν η οικονομικότητά τους ήταν αμφισβητήσιμη. Μεθόδευσε προσλήψεις στους συνεταιρισμούς πολύ περισσότερες από τις αναγκαίες και γενικότερα έθεσε τους συνεταιρισμούς υπό μια ασφυκτική κηδεμονία. Μόνο όταν η συσσώρευση χρεών αδρανοποίησε τους συνεταιρισμούς και ο κίνδυνος κατάρρευσης τόσο των συνεταιρισμών όσο και της ΑΤΕ έγινε καταφανής, έγινε η ανάγκη φιλοτιμία και ξεκίνησε μια μακρόσυρτη διαδικασία ρύθμισης των χρεών.

Αλλά και οι ευθύνες των διοικήσεων και των μελών των συνεταιρισμών δεν πρέπει να παραβλέπονται. Θύματα του εκμαυλισμού αλλά και με πολύ μωπική θεώρηση των πραγμάτων, εύκολα ανέχθηκαν τους Δαναούς που εκόμιζαν δώρα. Άνοιξαν τις πόρτες στον κομματισμό, οπότε η συνεταιριστική ιδέα αυτοκτόνησε πέφτοντας από το παράθυρο.

Επιπλέον, αφού συνεχώς, επί πολλά χρόνια, μοιράζονταν από όλες τις πλευρές υποσχέσεις για τη ρύθμιση των χρεών, προκλήθηκε και ένας εφησυχασμός σχετικά

με τα οικονομικά αποτελέσματα.

Εκείνοι που επιδείκνυαν επιμέλεια και αυστηρότητα στη διαχείριση, άρχισαν να κλονίζονται και να εμφανίζονται ως οι Δον Κιχώτες της προστασίας του δημοσίου χρήματος.

Η τεχνητή ευημερία των συνεταιρισμών δεν κράτησε πολύ και οι επιπτώσεις της ήταν αναμενόμενες. Το ενδιαφέρον στην περίπτωση αυτή είναι ότι ακόμη και όταν το κράτος αποφάσισε να αναγνωρίσει την υπαιτιότητά του στη δημιουργία των χρεών των συνεταιρισμών, φρόντισε ώστε στον μέσο πολίτη να φθάσει το μήνυμα ότι «χαρίζονται» τα χρέη στους συνεταιρισμούς, ώστε να υπονοείται ότι οι ίδιοι οι συνεταιρισμοί ήταν υπαίτιοι για τη δημιουργία τους. Με το μήνυμα αυτό, ο μέσος πολίτης θεωρεί σήμερα ότι ο συνεταιριστικός θεσμός είναι χρεωκοπημένος και αναξιόπιστος, ενώ στην πραγματικότητα ασκήθηκε μια πολιτική που καθησύχαζε βραχυχρόνια τους αγρότες, βλάπτοντας με βάνουσο τρόπο τον μηχανισμό μακροχρόνιας αυτοπροστασίας τους, που είναι οι συνεταιρισμοί.

Οδυνηρή πρόσφατη επιβεβαίωση αυτής της αρνητικής για τους συνεταιρισμούς εικόνας του μέσου πολίτη, αποτελεί η προχειρότητα με την οποία, κατά την τελευταία ρύθμιση χρεών, εντάσσονταν νέοι συνεταιρισμοί στον κατάλογο, χωρίς εξέταση της αιτίας δημιουργίας των χρεών.

Δεν υπάρχει χειρότερο παράδειγμα περιφρόνησης του ορθολογισμού, διότι αν πράγματι υπήρχαν και άλλοι συνεταιρισμοί που είχαν χρέη από υπαιτιότητα του δημοσίου όφειλαν να είχαν εξ αρχής ενταχθεί, ενώ αν άλλοι ήταν οι λόγοι των χρεών δεν υπήρχε αιτιολογία για να ενταχθούν.

Ανασυγκρότηση επειγόντως

Από τα προηγούμενα φάνηκε ότι οι ελληνικές γεωργικές εκμεταλλεύσεις, αν δεν συνεργασθούν μεταξύ τους, αναμένεται να αντιμετωπίσουν πρόβλημα επιβίωσης.

Φάνηκε επίσης ότι οι συνεταιρισμοί βρίσκονται στη δίνη μιας κρίσης πολύπλευρης: κρίσης οικονομικής, κρίσης αξιοπιστίας και κρίσης αυτονομίας, σε βαθμό που μερικοί την ερμηνεύουν ως κρίση του συνεταιριστικού θεσμού και γι' αυτό προτείνουν στροφή προς εταιρικές μορφές ή προς τις Ομάδες Παραγωγών, τις οποίες θεωρούν νέο και διαφορετικό θεσμό, ίσως γιατί η Ε.Ε. απαιτεί πλέον αυστηρότερους κανόνες. Κάνουν όμως λάθος.

Στις εταιρικές μορφές αμείβεται η ιδιοκτησία του κεφαλαίου και επιβάλλονται οι οικονομικά ισχυρότεροι, ενώ στον συνεταιρισμό όλοι έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις και αμείβεται ο καθένας ανάλογα με τη συμβολή του στις εργασίες. Επίσης παραβλέπουν ότι ως Ομάδες Παραγωγών αναγνωρίζονται νομικές μορφές που υπάρχουν σε κάθε χώρα και δεν αποτελούν νέο κοινοτικό θεσμό. Γι' αυτό και σε όλες τις χώρες της Ε.Ε. οι συνεταιρισμοί έχουν αναγνωρισθεί ως Ομάδες Παραγωγών στη συντριπτική πλειοψηφία. Προφανώς, για την αναγνώριση, το καταστατικό οφείλει να περιλαμβάνει όλους τους κανόνες που προβλέπουν οι κοινοτικοί Κανονισμοί.

Με αυτό το υπόβαθρο της μεγάλης ανάγκης για συνεταιριστική δραστηριότητα, από τη μια πλευρά, και με μια εικόνα μεγάλης υποβάθμισης του συνεταιριστικού θεσμού από την άλλη, η αναζήτηση προσανατολισμών ανασυγκρότησης των συνεταιρισμών γίνεται ιδιαίτερα δύσκολη. Όταν, μάλιστα, έχει δημιουργηθεί ένας φαύλος κύκλος αμοιβαίων εξυπηρετήσεων μεταξύ κράτους και συνεταιρισμών, είναι ανάγκη να αναζητηθεί ο μίτος της Αριάδνης για την έξοδο από το λαβύρινθο.

Ως βασικές προϋποθέσεις για τη λύση του προβλήματος, θεωρούνται:

Πρώτον, η εκ μέρους των αγροτών κατανόηση των καταλυτικών συνεπειών που επιφέρει η πρόσδεση των συνεταιρισμών στο άρμα του κράτους και των κομμάτων. Οφείλουν οι ίδιοι να αντιληφθούν ότι δεν έχουν ανάγκη ανακούφισης από τα συμπτώματα της ασθένειας αλλά να θεραπευθεί η ίδια η ασθένεια. Τη συμπεριφορά του κράτους την έχουν γνωρίσει αλλά θα πρέπει ακόμη να αντιληφθούν αυτό που το σύγχρονο κράτος δεν τους επιτρέπει να αντιληφθούν. Ότι, δηλαδή, αργά ή γρήγορα, το παιχνίδι της ρύθμισης των χρεών θα σταματήσει, οπότε ο σώζων εαυτόν σωθήτω.

Ο ομφάλιος λώρος που συνδέει τους συνεταιρισμούς με το κράτος και τα κόμματα έχει καταστεί δηλητηριώδης. Χρειάζεται από όλες τις πλευρές να αναγνωρισθεί ότι οι συνεταιρισμοί είναι αυτόνομες επιχειρήσεις, που παράγουν οφέλη από τους συνεργαζόμενους για τους συνεργαζόμενους. Αν καταλήξουν σε ζημιές, την ευθύνη την έχουν τα μέλη. Εφόσον αυτό γίνει συνείδηση στα μέλη, τότε θα είναι ιδιαίτερα προσεκτικά σχετικά με τις διοικήσεις που εκλέγουν, με την πορεία των οικονομικών αποτελεσμάτων της επιχειρήσής τους, με την επιλογή, τον αριθμό και το επίπεδο του προσωπικού, με τη σκοπιμότητα των επενδύσεων και τη σκοπιμότητα σύναψης δανείων, κλπ., κλπ.

Δεύτερη προϋπόθεση είναι η ανάδειξη άξιων ηγετών, που να αναγνωρίζονται για την ικανότητα και την ανιδιοτέλεια, οι οποίοι θα πάρουν στα χέρια τους την υπόθεση της ανασυγκρότησης. Αυτή η προϋπόθεση είναι από τις πιο δύσκολες, διότι οι άξιοι ηγέτες αποτελούν πάντοτε είδος εν ανεπαρκεία και επί πλέον η εξάρτηση που αποτελούσε τον κανόνα μέχρι τώρα πολλούς από αυτούς τους έχει απωθήσει από τους συνεταιρισμούς. Οι άξιοι ηγέτες θα προσελκύσουν και άξια στελέχη, με επιχειρηματική αντίληψη και ικανότητες, που θα δεχθούν να θέσουν τις υπηρεσίες τους στη διάθεση των συνεταιρισμών εφ' όσον πεισθούν ότι θα επικρατήσει ένα νέο δημιουργικό πνεύμα.

Τρίτη προϋπόθεση είναι η θέσπιση ενός ενιαίου συνεταιριστικού νόμου, που να στηρίζεται στις συνεταιριστικές αρχές και στην Ευρωπαϊκή εμπειρία, χωρίς διατάξεις που να εξυπηρετούν αλλότριες σκοπιμότητες. Να αφεθούν οι συνεταιρισμοί να αναπτύξουν τη δυναμική τους με την ευχέρεια επιλογών, ώστε να ρυθμίζουν τις υποθέσεις τους μέσω του καταστατικού, ανάλογα με την κατεύθυνση και τις ανάγκες για ανταγωνιστικότητα. Γιατί μόνο αν οι συνεταιρισμοί αναδείξουν την ικανότητά τους να είναι ανταγωνιστικοί, θα επιβάλουν την παρουσία τους στην αγορά.

Εννοείται προφανώς, ότι η αναφορά σε αυτές τις τρεις προϋποθέσεις δεν εξαντλούν το θέμα αλλά ότι χωρίς αυτές οποιοσδήποτε προσπάθειες διόρθωσης των κακώς κειμένων θα είναι ατελέσφορες.

Συμπέρασμα

Ο συνεταιριστικός θεσμός έχει ιστορικά αποδείξει ότι διαθέτει δομές και τρόπους λειτουργίας που μόνο οφέλη μπορεί να δώσει σε όσους τον χρησιμοποιούν, αρκεί τα μέλη να στηρίζουν ενεργά αυτή την κοινή επιχειρήσή τους, και στη διοίκησή της να τοποθετούν τους πιο ικανούς και υπεύθυνους διαχειριστές. Ο συνεταιρισμός είναι επιχείρηση, με ιδιοκτήτες τα μέλη του. Η ιδιαιτερότητά του βρίσκεται στις αξίες στις οποίες στηρίζεται και στους διαφορετικούς εσωτερικούς κανόνες που χρησιμοποιεί.

Η δημιουργία συνεταιρισμού είναι ισοδύναμη με τη σύναψη συμβολαίου. Αν οι όροι του συμβολαίου δεν τηρούνται, συνεταιρισμός δεν υπάρχει. Ο συνεταιρισμός δεν είναι 'αποκομπί' για την καταγίδα, που τον ξεχνάμε όταν έχει καλοκαιρία. Είναι επιχείρηση που συγκεντρώνει δυνάμεις κατά την καλοκαιρία για να προσφέρει στήριξη

στην καταιγίδα.

Όμως, για την επιχειρηματική επιτυχία των συνεταιρισμών δεν απαιτούνται μόνο οι αξίες και οι κανόνες λειτουργίας. Αναγκαία προϋπόθεση είναι η ύπαρξη πρωτεργατών, που θα κινητοποιήσουν τους πολλούς. Η κινητοποίηση όμως των πολλών δεν είναι εύκολη υπόθεση. Μόνο όταν οι πρωτεργάτες εκτιμώνται για την ευθύτητα του χαρακτήρος, για την εντιμότητα και την ικανότητά τους αλλά και για τα ηγετικά τους προσόντα έχουν πιθανότητα να επιτύχουν το στόχο τους.

Εδώ η σκέψη μας ξαναγυρίζει αναπόφευκτα στον ηγέτη Αλέξανδρο Μπαλτατζή, που με τη διορατικότητα που τον διέκρινε, υπήρξε πρωτοπόρος στη διακήρυξη της ιδέας αλλά και της εφαρμογής της στην πράξη, ότι οι συνεταιρισμοί είναι επιχειρήσεις που μπορούν και ανταγωνίζονται με ίσους όρους τις άλλες επιχειρήσεις. Με το κύρος, την επιμονή και την πειστικότητα που διέθετε, επέβαλε τις συνεταιριστικές εταιρείες, παρά τη λυσσώδη αντίδραση που αντιμετώπισε κατά την ίδρυση της ΣΕΚΕ. Δημιούργησε έτσι τους αναγκαίους μηχανισμούς των συνεταιρισμών που να έχουν επιχειρηματική ευελιξία, να παρακάμπτουν τους περιορισμούς που έθετε συνεχώς η νομοθεσία στους συνεταιρισμούς, δέχεν για να τους προστατεύσει, και για να αναλαμβάνουν επιχειρηματικές πρωτοβουλίες που συνεπάγονται αυξημένους επιχειρηματικούς κινδύνους.

Αν ανατρέξει κανείς στη σημερινή φιλοσοφία των εκθέσεων και των ψηφισμάτων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για τους συνεταιρισμούς, που προαναφέρθηκαν, θα διαπιστώσει ότι οι συνεταιρισμοί θεωρούνται ως οι αναγκαίοι φορείς για τη λειτουργία του ανταγωνισμού, ως οι πλέον κατάλληλοι φορείς για την αξιοποίηση των τοπικών ανθρώπινων και υλικών πόρων με σκοπό την περιφερειακή ανάπτυξη και ως φορείς ικανοί να δημιουργήσουν νέες ευκαιρίες απασχόλησης στ τοπικό επίπεδο και ως φορείς κοινωνικής εξισορρόπησης. Σε συνδυασμό και με την αναγνώριση των συνεταιρισμών ως Ομάδων Παραγωγών, με δεσμεύσεις των μελών να διαχειρίζονται από κοινού τα προϊόντα τους, όλα αυτά θυμίζουν τον προσανατολισμό που έδωσε ο Αλέξανδρος Μπαλτατζής

Στις πιο δύσκολες περιοχές ξεκίνησε νέες πρωτοβουλίες που άλλαξαν τη φυσιογνωμία τους, εισήγαγε την επιχειρηματική λογική και την εξωστρέφεια των επιχειρήσεων, καινοτόμησε σε κλάδους παραγωγής βλέποντας πιο μακριά και από τους καθιερωμένους επιχειρηματίες, τόλμησε εκεί που δεν τολμούσαν οι ιδιώτες, ανέλαβε ευθύνες που πολλοί θα δίσταζαν, ήταν προσωπικά παρών στ κάθε περίπτωση λήψεως σοβαρών αποφάσεων.

Ο Αλέξανδρος Μπαλτατζής δεν μπορούσε να δεχθεί τον αδύναμο να παραμένει αδύναμος και γι' αυτό οι συνεταιριστικές ιδέες που στηρίζονται στην αυτοβοήθεια και στην αυτευθύνη με δημοκρατία και δικαιοσύνη, αποτέλεσαν όχι απλώς το πιστεύω του αλλά και το εργαλείο για ισχυροποίηση των αδυνάτων και για κοινωνική εξισορρόπηση. Δεν μπορούσε να δεχθεί την αδύναμη Ελλάδα να παραμένει αδύναμη ενώ διαθέτει τόσους ανθρώπινους και υλικούς πόρους. Αγαπούσε την Ελλάδα και γι' αυτό αφιέρωσε τη ζωή του δουλεύοντας ασταμάτητα όχι μόνο στη σύλληψη των ιδεών και στο στρατηγικό σχεδιασμό αλλά και στην εφαρμογή των σχεδίων.

Πίστεψε στη δύναμη της γνώσης που συνδυάζεται με την ένωση και καθοδήγησε τη δύναμη με γνώση και ανιδιοτέλεια.

Η μνήμη του θα είναι αιώνια αν βρει μιμητές στο παράδειγμά του.

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΓΕΝΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ

Η ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ είναι η πρώτη και η μόνη αμιγής Συνεταιριστική Ασφαλιστική Εταιρεία στην Ελλάδα, με αποκλειστικούς μετόχους 60 Συνεταιριστικές Οργανώσεις, με κεφάλαια και αποθεματικά πάνω από 500 εκατομμύρια δραχμές.

Προσφέρει τη σιγουριά της ολοκληρωμένης κάλυψης σε όλους τους ζωτικούς κλάδους και εξασφαλίζει:

- α) τη γρήγορη και πρόθυμη εξυπηρέτηση*
- β) την αντικειμενική και δίκαιη αποζημίωση και*
- γ) Το σεβασμό και την πλήρη κατανόηση προς τους ασφαλισμένους*

ΕΔΡΑ: ΑΘΗΝΑ - Ακαδημίας & Γ. Γενναδίου 8

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ: ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ - Τσιμισκή 17 Τηλ. 268503

ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΑ & ΓΡΑΦΕΙΑ σ' όλη την Ελλάδα

«SINETERISTIKI PORIA»

COOPERATIVE REVIEW

Published by the «FRIENDS OF COOPERATION SOCIETY»,
25 Koumoundourou Str., 104 37 Athens Greece.

CONTENTS OF No 48/1997

	Page
☐ G. Daskalou: <i>Do Cooperatives have a future?</i>	193
☐ D.Mavrogiannis: <i>Policy on legislation in the sector of Cooperative and Social Economy</i>	217
☐ D. Kounatiadis: <i>50th Anniversary of SEKE</i>	225
☐ C.L. Papageorgiou: <i>Long - term problems of Cooperatives</i>	239
☐ C.L. Papageorgiou: <i>Orientations for restructurings Agricultural Cooperatives</i>	249

«ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ»

ΔΡΑΣΗ - ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ - ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Τρίμηνη έκδοση Επιστημονικού - Ιδεολογικού προβληματισμού

Ιδιοκτήτης: ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΤΩΝ ΦΙΛΩΝ ΤΟΥ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΣΜΟΥ

Γραφεία: Κουμουνδούρου 25 (4ος όροφος) Αθήνα 10437 (τηλ. 5247.162)

Εκδότης - Διευθυντής: Κώστας Παπαγεωργίου, Θησέως 10, Μαρούσι
151 24 - Αθήνα - Τηλ. 8027.807

Συντακτ. Επιτροπή: Γ. Δασκάλου, Β. Λαμπροπούλου - Δημητριάδου, Ο. Κλήμη - Καμινάρη,
Χ. Κανελλακόπουλος, Κ. Παπαγεωργίου

Εισφορές : Για Νομικά Πρόσωπα δρχ. 3.000.

• Για Φυσικά Πρόσωπα δρχ. 2.000 • Για Φοιτητές δρχ. 1.000

Εμβάσματα: Νικ. Πατρίσιο, οδός Καλλιρρόης 12
Αθήνα 117.43 (τηλ. 9226.777)

Τυπογραφείο: Νικήτα Κ. Καράλη, Γερανίου 7 - Τηλ. 5233.965

Κυκλοφορία: Ιανουάριος 1998

Η ΔΥΝΑΜΗ ΤΗΣ ΑΠΛΟΤΗΤΑΣ

Συνδετήρας.

Ένα πολυσύνθετο... απλό «εργαλείο».

Λιτό, λειτουργικό, έξυπνο, σίγουρο, ξεχωριστό, οικονομικό,
αποτελεσματικό, αζεπέραστο...

Κάπως έτσι φανταζόμαστε στη ΣΥΝΕΔΙΑ τη Διαφήμιση και κάπως
έτσι προσπαθούμε να την αξιοποιούμε καλύτερα.

Κάπως έτσι, κοντά της, μάθαμε να ΣΥΝΔΕΟΥΜΕ ΤΟ ΑΠΛΟ ΜΕ ΤΟ
ΧΡΗΣΙΜΟ.

SYNEDIA S.A.

★ O V E R T A K T I S M O ★

Καλλιρρόης 103 & Λεωφ. Συγγρού, 176 71 Καλλιθέα - Αθήνα

Τηλεφωνικό Κέντρο: 9213370, Fax: 921 3045

Στην Ελλάδα της Ευρώπης, στον κόσμο του 2000
υπάρχει μία εταιρία

ΤΟΣΟ ΜΕΓΑΛΗ

για να σας προσφέρει σύγχρονα προγράμματα
που ταιριαζουν στις ανάγκες σας

ΟΣΟ ΚΑΙ ΦΙΛΙΚΗ

για να είναι δίπλα σας κάθε στιγμή με σιγουριά.

ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ

Μια Εταιρία σύγχρονη, δυναμική και ανθρωπινή.

Με ένα πληθος πρωτοποριακών και εξειδικευμένων προγραμμάτων
που αγκαλιαζει τις ανάγκες σας.

ΑΣΦΑΛΙΣΕΙΣ

- ΦΟΤΙΑΣ
- ΜΕΤΑΦΟΡ
- ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΙ ΑΣΦΑΛΙΣΜΟΙ
- ΑΤΟΜΙΚΩΝ
- ΟΙΚΟΓΕΝΕΩΝ
- ΚΑΤΑΣΤΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ
- ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΙ ΕΙΣΧΙΛΙΣΜΟΙ
- ΥΑΦΟΙΠ
- ΤΕΛΙΚΕΣ ΑΣΦΑΛΙΣΕΙΣ
- ΑΥΤΟΝΗΣΙΩΝ
- ΣΚΑΦΩΝ
- ΥΑΛΟΚΑΛΛΕΡΤΕΚΤΗ
- ΣΥΣΤΗΜΑ ΜΕΘΑΛΛΕΩΣ
- Δ. ΟΥΤΟΠΟΙΗ ΠΑΡΑΙΟΣΗΣ
- ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ
- ΟΡΓΑΝΩΣΗΤΑ
- ΝΕΑ ΚΑΤΟΙΚΙΑ
- ΑΓΡΟΓΕΙΑ ΚΕΡΣΩΝ
- ΖΑΒΑΚΙΝΗΣΗ
- ΖΑΒΑΚΙΣΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ
- ΜΕΣΙΑ ΣΥΣΤΑ

ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

ΠΡΟΪΟΝΤΑ

- ΠΙΣΤΩΣΕΙΣ
- ΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΑΡΤΑ
- ΑΛΛΟΒΑΛΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ

**ΑΓΡΟΤΙΚΗ
ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ**
ΚΟΝΤΑ ΣΟΣ ΟΤΙ ΚΙ ΟΥ ΤΥΧΕΙ

ΕΤΑΙΡΙΑ ΤΟΥ ΟΜΙΛΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ

ΚΑΡΥΔΙΩΤΗΣ 110, ΑΘΗΝΑ 11527 Τ.Κ. 115

Τηλ.: (01) 9238 613, 9259 712, 9259 813, 9259 902, Τ.Τ.: 223 00974800 Ο.Τ.Π.Α.Σ. (01) 9238 924